

У нумары:

Чалавек, родны ўсім

Ускладанне кветак да надмагільнага помніка Якубу Коласу.

Стар. 2

Справа Лесі Беларускі раскрытая

Пачатак XXI стагоддзя пазначаны... літаратурнай містыфікацыяй.

Стар. 4

На іх аснована і выткана жыццё

Пра народных майстроў з Гродна Тамару і Яўгена Блудаваых.

Стар. 5

Старая маргінальная Беларушчына

А дзе абяцаная «еўрапейзацыя» айчыннага краснага пісьменства?

Стар. 7

Янка Купала на Магілёўшчыне

Жыццёвыя сцяжыны песняра сягалі далёка ад яго роднай Міншчыны.

Стар. 16

Светлы ўспамін дзяцінства, які дагэтуль вяртаю са свайго мінулага з лагодна-даравальнай умешкаю: сабралася ў школу, упляла ў косы святочныя белыя банты, пайшла — у накрухмаленым белым фартуху з кветкамі ў руках. А свой першы новенькі партфель... пакінула дома! Забылася! Пасля, калі ў старэйшых класах даводзілася вытрымліваць па 6 урокаў, шчыльна ўпакаваныя кнігамі партфель ледзьве магла падняць. Дамаўляліся з суседкай: палову падручнікаў прыносіла яна, палову — я. Напэўна ж, і тады існавалі пэўныя нарматывы па выданні падручнікаў. Але мы пра іх мала што ведалі.

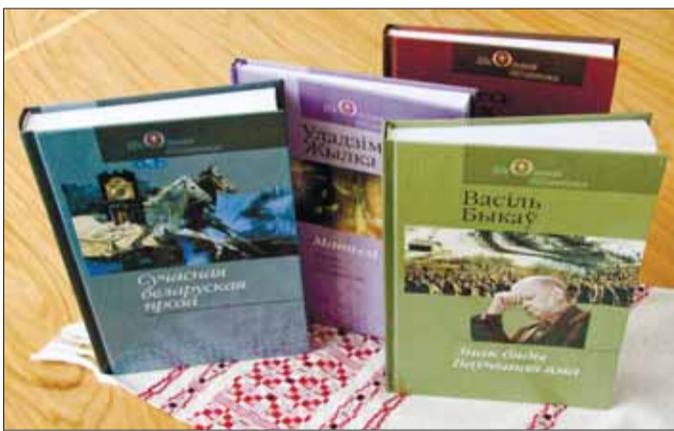

Добры дзень, школа!

Крыху больш тыдня да пачатку новага навучальнага года. І цяпер, пазіраючы ўслед першакласніку, я ведаю: яго партфель не павінен важаць больш як 2,5 кілаграма. Такі адзін са стандартаў, якія абавязкова павінны ўлічвацца пры выданні падручнікаў. За 10 апошніх год шмат што ў гэтым кірунку перагледжана Міністэрствам адукацыі краіны з улікам санітарных патрабаванняў. Да прыкладу, некалькі год таму прыдумалі такі варыянт: матэматыку для малодшых класаў, каб не рабіць грувасткай, надрукавалі ў чатырох шытках — на кожную чвэрць асобна.

Але не гэта галоўнае. Складанасць у тым, што выданне падручнікаў услед за рэформамі школы таксама перажывае змены. Вучэбная кніга, якая ствараецца два апошнія гады, новая. Якраз сёлета завяршаецца этап стварэння і выдання новых падручнікаў у сувязі з тым, што школа перайшла з 12-гадовага навучання на 11-гадовае.

Нацыянальным інстытутам адукацыі праводзіцца тэндэр на выпуск вучэбнай літаратуры. Гэта значыць, за заказы выдаўцы спаборнічаюць: шукаюцца тыя з іх, хто зможа выдаць сучасную кнігу для школьніка добрай якасці і зместу. Пры гэтым з невялікім яе коштам. У выніку гэтых тэндэраў складалася кагорта выдаўцоў школьнай літаратуры. Падручнікі апошніх гадаў выдаюцца некаторымі ўстановамі Міністэрства адукацыі, выдавецкім цэнтрам Нацыянальнага інстытута адукацыі, выдавецтвам "Адукацыя і выхаванне", выдавецкім цэнтрам БДУ і вядучымі дзяржаўнымі выдавецтвамі сістэмы Міністэрства інфармацыі. Найперш гэта "Народная асвета" і "Вышэйшая школа", таксама па некалькі падручнікаў могуць выпускаць у свет "Мастацкая

літаратура", якая да таго ж выдае серыю "Школьная бібліятэка", і выдавецтва "Беларусь", калі справа тычыцца падручнікаў і дапаможнікаў з нотамі.

Што ж цяпер выдаецца? Вялікая частка падручнікаў выпускаецца ў выдавецтве "Народная асвета" — яно спецыялізуецца на выданні вучэбнай літаратуры для агульнаадукацыйных устаноў краіны.

Падручнікі па мовах пераважна выпускае выдавецкі цэнтр Нацыянальнага інстытута адукацыі. Выдавецтва "Мастацкая літаратура" пасля некаторага перапынку спачатку на свой страх і рызыку, арыентуючыся на школьную праграму, само аднавіла выпуск беларускай класікі, назваўшы серыю "Бібліятэка школьніка". У ёй за тры гады выйшла каля 50 кніжак. Гэта творы М. Лынькова, К. Крапівы, І. Шамякіна і інш. З гэтага года выданне серыі адноўлена на дзяржаўным узроўні, і кнігі выпускаюцца пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі. Выйшлі: Якуб Колас "Новая зямля" і "Сымон Музыка", Янка Купала "З кутка жаданняў", зборнікі "Сучасная беларуская паэзія" (наклад — 15 тыс. экз.), "Сучасная беларуская проза"

(17 тыс. экз.) і "Сучасная беларуская драматургія (17 тыс. экз.), "Выбранае" Я. Янішчыц, "Рунь" М. Гарэцкага. На падыходзе — Э. Ажэшка "Зімовым вечарам", К. Крапіва "Вершы і байкі".

У згаданай серыі пабачылі свет такія самаакупныя кнігі, як В. Адамчык "Чужая бацькаўшчына", В. Быкаў "Знак бяды. Ваўчыная яма", А. Жук "Паляванне на апошняга жураўля", М. Лынькоў "Міколка-паравоз", "Пра смелага ваяку Мішку і яго таварышаў", І. Пташніцаў "Пагоня"...

Будуць яшчэ друкавацца выбраныя творы А. Куляшова і П. Панчанкі. Запланавана таксама выданне кнігі В. Каратынскага "Творы", паэмы "Тарас на Парнасе" на трох мовах: рускай, беларускай, англійскай.

Акрамя таго, выдавецтва "Народная асвета" выпусціла ў серыі "Школьная бібліятэка" кнігі: У. Караткевіч "Каласы пад сярпом тваім" (у 15 кнігах), і "Мифы Древней Греции" (у 7 кнігах).

І яшчэ пра вывучэнне замежных моў. Выпускам такіх падручнікаў займаецца выдавецтва "Вышэйшая школа". Плануецца выпуск 36 падручнікаў па англійскай, нямецкай,

французскай, іспанскай, кітайскай мовах. Наклад — розны. Да прыкладу, тыраж падручніка па кітайскай мове для 4 класа — каля тысячы асобнікаў, па англійскай мове для 11 класаў — 110 тысяч асобнікаў. Заказа, зразумела, залежыць ад таго, колькі школ абіраюць тую ці іншую замежную мову для вывучэння. Ад гэтага, прыкладам, атрымаўся вялікі наклад, што не можа не ўспяшыць падручнікаў "беларускамоўных": скажам, па нямецкай мове з перакладам на беларускую (для трэцяга класа): 10 435 асобнікаў. Іх амаль столькі ж, як і падручнікаў, якія вывучэнне нямецкай прадугледжваюць праз рускую мову. А вось падручнікаў для трэцяга класа па англійскай мове з перакладам на рускую 78,6 тыс. экз., на беларускую мову — усяго 9 865 экз.: амаль у восем разоў менш!

Усе створаныя падручнікі ў карыстанні знаходзяцца 4—5 гадоў — іх маральнае старэнне знаходзіцца ў прамой залежнасці ад колькасці вучэбных гаўдзін. І гэта значыць, што наступным годам іх будзе выдадзена менш.

Пайшлі чуткі і пра нібыта змяншэнне аб'ёму выпуску літаратуры шрыфтам Брайля — для інвалідаў па зроку. У сувязі з гэтым у Міністэрстве інфармацыі занепакоены — у "Народнай асвете" для падрыхтоўкі такой літаратуры створана рэдакцыя, а ў друкарні "Чырвоная зорка" працуе адпаведны ўчастак, гэта значыць, ёсць усе ўмовы для таго, каб да чытання далучалася і тыя, хто не бачыць, альбо бачыць вельмі дрэнна. Яны "чытаюць" пальцамі рук...

Дарэчы, заўтра пачынае працаваць 10-я спецыялізаваная выстава-кірмаш "Добры дзень, школа-2009!" На ёй будуць дэманстравацца новыя тавары школьнага асартыменту. Сярод іх — падручнікі, спецыяльная і мастацкая літаратура. Згаданыя новыя выданні можна будзе пабачыць на асобным стэндзе.

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА II ПАЎГОДДЗЕ 2009 г.

Для індывидуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 7760 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 10060 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывидуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 5200 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7870 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неаблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Пункцірам

• Выстава фотаздымкаў Бенядзікта Тышкевіча пройдзе ў кастрычніку ў Мінску. Яна прымеркавана да 170-годдзя з'яўлення першай фатаграфіі, якое адзначаецца сёлета. Бенядзікт Тышкевіч, унук графа Канстанціна Тышкевіча, быў адным з першых, хто заняўся фатаграфіяй у Беларусі ў канцы XIX стагоддзя. Яго майстэрня знаходзілася ў Налібоцкай пушчы. Дзякуючы Бенядзікту Тышкевічу, да нас дайшлі вобразы беларускіх сялян таго часу. Выстава арганізавана пры падтрымцы пасольства Францыі ў Мінску. У гэтай заходнеўрапейскай краіне захоўваецца каля дзевяноста фота аўтара. У Беларусі работ Тышкевіча няма.

• У Полацку з'явіцца помнік Міколу Цудатворцу. Мяркуюцца, што ён паўстане ў верасні побач са Свята-Еўфрасіннеўскім жаночым манастыром. На тым месцы некалі знаходзілася капліца з мошчамі Еўфрасінні Полацкай. Фінансуе праект расійскі дабрачынны фонд Свяціцеля Міколы Цудатворцы. У бліжэйшы час у Полацку павінны адкрыцца таксама помнікі ў гонар дойліджа Іаана і воінаў Айчынай вайны 1812 года.

• У наступным месяцы "Беларусьфільм" пачне здымаць містычны трылер пад назвай "Масакра". Асноўная частка фільма будзе знята ў палацы Чацвярцінскіх у гарадскім пасёлку Жалудок Шчучынскага раёна. У аснове сцэнарыя пакладзена апаўданае Праспера Мерыма "Локіс", якое створана на аснове літоўскай легенды пра ператварэнне шляхціца на ясельні ў мядзведзя. Здымкі карціны закончацца ў студзені наступнага года. На экраны кінастужка павінна выйсці ў канцы 2010 года. Па словах рэжысёра, у фільме сыграюць беларускія, польскія і, магчыма, расійскія актёры.

• У Кіеве прайшла V Міжнародная кніжная выстава-кірмаш. Яна лічыцца адной з самых маштабных ва Украіне. Яе заснавальнікам з'яўляецца Дзяржаўны камітэт тэлебачання і радыёвяшчання гэтай краіны. Удзел у выставе-кірмашы прынялі выдаўцы з Беларусі, Расіі, Польшчы, Балгарыі і іншых краін. Падчас мерапрыемства прайшло абмеркаванне актуальных пытанняў, сустрэчы з пісьменнікамі. Ужо традыцыйна падчас выставы праводзіцца дабрачынная акцыя па зборы і перадачы кніг дзіцячым дамам і рэгіянальным бібліятэкам. Такая выстава дае магчымасць вызначыць чытацкія інтарэсы.

• У пачатку верасня ў Вільні будуць перазахаваны парэшткі прадстаўнікоў княжацкага роду Радзівілаў. Перазахаванне пройдзе на Дубінгайскім гарадзішчы, дзе яны і былі знойдзены пяць гадоў таму. Тады знойдзеныя парэшткі васьмі чалавек удалося ідэнтыфікаваць. Сярод іх аказаліся канцлер ВКЛ, віленскі ваявода Мікалай Радзівіл Чорны, канцлер ВКЛ, віленскі ваявода Мікалай Радзівіл Руды, яго сын Мікалай і ўнук таксама Мікалай, Януш Радзівіл. Урачыстае перазахаванне пройдзе ў рамках святкавання 1000-годдзя Літвы.

• 18 рэдкіх рукапісных і старадрукаваных кніг, тры карты і пяць асобнікаў перыядычных выданняў былі перададзены ў дар Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Падарунак зрабіла кампанія "Брыціш-Амерыкан Табак Трэйдзінг Кампані". Асноўная частка выданняў носіць рэлігійны характар. Сярод іх — сем рукапісаў, якія былі створаны стараабрадцамі Беларусі ў XVIII—XIX стагоддзях, карты XVII—XIX стагоддзяў. На іх адлюстравана тэрыторыя тагачаснай нашай краіны. Самая старажытная кніга з калекцыі выдадзена ў 1654 годзе. Перадача такой калекцыі бібліятэцы — трэцяя па ліку.

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

Чалавек, родны ўсім

Памяць

Ушанававаць светлую памяць творцы прыйшлі літаратары, дзеячы навукі і культуры, прадстаўнікі РВУ "Літаратура і Мастацтва", выдавецтваў, айчынных творчых саюзаў і музеяў, сваякі, прыхільнікі таленту пісьменніка, неўміручыя творы якога і цяпер застаюцца актуальнымі і ўвасобленымі ў мастацтве, музыцы, кіно, ставяцца на сцэне...

Жалобны мітынг ля магілы песняра адкрыў пісьменнік Алесь Камароўскі, які цяпер працуе ў Смольні, філіяле Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. Аляксандр Адамавіч зазначыў, што 53 гады таму перастала біцца сэрца вялікага чалавека, цудоўнейшага майстра паэзіі і прозы, класіка сусветнай літаратуры, таму што яго творы сталі здабыткам сусветнай літаратуры і перакладзены на 41 мову свету. Ён — родны ўсім чалавек.

Пра ўспаміны са свайго жыцця распавёў сын Якуба Коласа Міхась Міцкевіч. А галоўны рэдактар часопіса "Польмя" Мікола Мятліцкі гаварыў пра

13 жніўня, у дзень смерці Якуба Коласа, па даўняй традыцыі на Вайсковых могілках сталіцы адбылося ўскладанне кветак да надмагільнага помніка славу таму песняру.

духоўную прысутнасць класіка. Бо ўсе гэтыя 53 гады яго напружанае слова, яго акрыжэная думка пульсуюць у кожным сэрцы нашага суайчынніка. Якуб Колас — наша роднасць, наша мудрасць і слава. Але страга фізічная кампенсуецца духоўным: нашымі адносінамі, памяццю, ушанаваннем, выданнем і перавыданнем твораў класіка.

Таксама слова бралі паэт, перакладчык Валерый Стралко, які перакладае творы песняра на рускую і ўкраінскую мовы, кандыдат філалагічных навук, загадчык аддзела тэксталогіі і выданняў Інстытута мовы і літаратуры

імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі Тэрэза Голуб, малодшая ўнучка класіка Вера Міцкевіч і іншыя.

Выступоўцы падкрэслівалі, што творчасць народнага паэта Беларусі паўстае цэлай эпохай у гісторыі айчыннага прыгожага пісьменства. Ён і пасення застаецца эталонам змагара за мову, за культуру, за людскасць на нашай зямлі. Літаратурная творчасць класіка — невычэрпная крыніца характава нашай мовы, якая і надалей будзе прыносіць нам святло і радасць, бо яна вучыць мудрасці, жыццю, любові да свайго народа, свайго роднага куточка, да Беларусі.

Адметна тое, што не змяняецца кола прыхільнікаў Коласа, людзей, якія нягледзячы ні на якое надвор'е штогод прыходзяць пакланіцца гэтаму вялікаму цудоўнаму чалавеку.

Каля магілы Якуба Коласа гучалі вершы як самога класіка, так і прысвечаныя яму, было сказана шмат цёплых, шчырых і прачулых слоў пра яго як чалавека і творцу, пра яго духоўную веліч ды мастацкую значнасць для роднай і сусветнай літаратуры яго твораў.

**Віктар КАВАЛЁЎ
Фота
Кастуся Дробава**

Кругагляд

3 настаўніцкім густам

Прызнаюся: я, настаўнік прафесіі, з нецярпеннем чакаю выхаду ў свет кожнай кнігі Алесь Марціновіча. На яго працы я звярнуў увагу ў 1970-я ў маскоўскім часопісе "Детская литература" часта друкаваліся рэцэнзіі А. Марціновіча на кнігі беларускіх пісьменнікаў для дзяцей. Уражвала эмацыянальнасць аўтара, умёнае дакладна акрэсліць аўтарскую задуму празаіка ці паэта, выявіць ступень валодання пісьменнікам моўнымі скарбамі, вызначыць эстэтычную вартасць твора.

У 1980-я ў друку з'яўляліся змястоўныя артыкулы А. Марціновіча, прысвечаныя значным літаратурнаму наследаванню Якуба Усікава пра Андрэя Макаёнка і Уладзіміра Гніламедава пра Івана Мележа. Гэтыя рэцэнзіі садзейнічалі лепшаму разуменню настаўнікамі мастацкіх пошукаў нашых класікаў. Дзякуючы А. Марціновічу, настаўнікі беларускай літаратуры і гісторыі атрымалі мастацкія партрэты Усяслава Чарадзея, Еўфрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Барбары Радзівіл. Напісанае даследчыкам уяўляецца сёння настаўнікам школ узорам займальнага краязнаўства, калі галоўным пры стварэнні вобраза той ці іншай гістарычнай асобы лічыцца яго духоўнае аблічча.

**Браніслаў ЗУБКОЎСКІ,
ветэран педагагічнай працы**

Узнёсласць традыцыі

Вектар

У памяці — штогоднія выніковыя справаздачныя канцэрты творчага калектыву раённай школы мастацтваў, якія заўсёды былі знакавымі падзеямі на Краснапольшчыне. Але не толькі краснапольчан радуецца выкладчыкі і выхаванцы гэтай навучальнай установы. Госьці з суседніх раёнаў Магілёўшчыны, Гомельшчыны і Браншчыны таксама неаднойчы мелі асалоду ад сустрэч з таленавітымі краснапольчанамі — падчас свайго ўдзелу ў сходах тутэйшых перадавікоў народнай гаспадаркі і сьлінных краснапольскіх падворках.

Вось і нядаўна калектыву раённай школы мастацтваў трымаў творчую справаздачку на сцэне раённага Цэнтра культуры і вольнага часу. Зала была напоўнена вучнямі дзіцячай музычнай школы розных узростаў, а таксама іх бацькамі, ды і ўсімі аматарамі самадзейнага мастацтва. Ганаровае месца

ў глядзельнай зале было адведзена настаўнікам Краснапольскай раённай дзяржаўнай гімназіі імя Героя Савецкага Саюза Міхаіла Антонава і Краснапольскай сярэдняй школы, у класах якіх вучацца дзеці, выхаванцы мясцовай сядзібы муз.

На гэты раз увагу глядачоў прыцягвала афармлен-

не сцэны: адразу стваралася ўражанне, што будзе не проста канцэрт, а шпосці надзвычай дзіўнае — творчая вандроўка на караблі ў краіну талентаў: умела імітаваны карабель з ветразямі, яго штурвал, а на задніку сцэны — скрыпачны ключ. І вось на караблі — любімы краснапольчанамі духавы аркестр, нязменным кіраўніком якога з'яўляецца выкладчык школы мастацтваў Аляксандр Тамашоў.

...Карабель прадаўжае сваю вандроўку з талентамі. Штурвал моцна трымае "капітан" Саша Тарасевіч і яго памочнікі Настасся Паплыка і Настасся Рэмяско. І вось — "ступынак" ля цудоўных берагоў роднай краіны, які адзначаецца песняй "Беларусь мая" ў выкананні вакальнага ансамбля выкладчыкаў.

Ветразі, напоўненыя добрым ветрам, імчаць карабель ад адной "гава-

ні" да другой. На кожнай з іх, згодна са сцэнарыем творчай справаздачы, сустракаюць глядачоў выканаўцы пэўных канцэртных нумароў.

Падчас гэтай незвычайнай творчай вандроўкі парадавалі сваімі выступленнямі Марына Фракава і Крысціна Штымак. Рускі народны танец "Барыня" выканаў дуэт баяністаў, вучань з настаўніцай — Павел Панкрашоў і Людміла Мікалаеўна Заслонка. Адметнымі сталіся выкананне Ангелінай Барглевіч песні "Ангел" і маналог куччыкі Насці Васільковай.

Усіх нумароў, вядома, не пералічыць. Завяршылася творчая справаздачка калектыву раённай школы мастацтваў песняй "Круглая планета", якую спявалі юныя таленты разам з гледачамі.

**Фёдар ГАНЧАРОЎ
На здымку: іграе духавы аркестр пад кіраўніцтвам А. Тамашова.**

Пазіцыя

— *Мікалай Іванавіч, якія прычыны выклікалі ваша рашэнне адмовіцца ад удзелу ў конкурсе на прысуджэнне прэміі Саюзнай дзяржавы?*

— Атрымалася так, што сёлета дзве прэміі (усяго прысуджаецца іх тры) аддадзены Расіі, а адна — Беларусі. Прэмія, як вядома, уручаюцца раз у два гады, адзін раз два месяцы аддаюцца адной краіне, наступны раз — іншай.

Міністэрства культуры нашай краіны прапанавала на саісканне такой прэміі Леаніда Шчамялёва — народнага мастака Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі, вядомага чалавека, і мяне. Прэмія 2009-2010 гадоў будзе ўручацца ў наступным годзе — годзе 65-годдзя

...А за падтрымку — удзячнасць

Пры канцы мая ў Мінску Экспертны савет назваў намінантаў прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва 2009-2010 гадоў. А ў жніўні стала вядома, што адзін з прэтэндэнтаў на ўзнагароду ад Беларусі — старшыня СПБ Мікалай Чаргінец здымае сваю кандыдатуру. На прэмію вылучаліся раманы пісьменніка "Вам — заданне" і «Сыновья». Штогоднік "ЛіМ" атрымаў каментарый, так бы мовіць, "з першых рук".

Перамогі над фашысцкай Германіяй. Леанід Дзмітрыевіч — не толькі выдатны мастак, ён ветэран, змагаўся з фашысцкімі захопнікамі. Гэта пачцівы, паважаны чалавек. Я лічу, што ў такі юбілейны год перавагу трэба аддаць таму, хто ваяваў, абаронцу нашай Радзімы, да таго ж выдатнаму творцу. Таму прыняў такое рашэнне — адмовіцца ад удзелу ў конкурсе. Як я напісаў у сваёй заяве ў Паста-

яны камітэт Саюзнай дзяржавы, "буду рады поспеху занага мастака, удзельніка Вялікай Айчынай вайны Леаніда Дзмітрыевіча Шчамялёва, які, не шкадуючы сіл, змагаўся з ворагам за нашу агульную Перамогу".

— *Вашу кандыдатуру неаднойчы прапаноўвалі на саісканне прэміі Саюзнай дзяржавы...*

— І ўвогуле — на розныя прэміі. Сёлета я за кнігу "Вам — заданне"

атрымаў прэмію імя С. Міхалкова. Я вельмі ўдзячны тым, хто мяне падтрымаў. Барыс Грызлоў — старшыня Дзярждумы Расіі, старшыня Парламенцкага сходу Беларусі і Расіі напісаў у маю падтрымку вельмі добры ліст у Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы, даў высокую ацэнку маёй працы на пасадзе старшыні Камісіі па пытаннях знешняй палітыкі Саюзнага парламента і

спыніўся на маіх кнігах. Ён нагадаў, што яны актыўна чытаюцца ў Расіі, і "Сыновья", і "Вам — заданне". Я ўдзячны таксама Міжнароднаму супольніцтву пісьменнікаў саюзаў, пісьменнікам Расіі, Сяргею Міхалкову за падтрымку. І, вядома, нашаму Саюзу пісьменнікаў Беларусі, які вылучаў маю кандыдатуру і аднагалосна за мяне галасаваў. Гэта вельмі прыемна, што людзі, якія побач, з павягою да цябе ставяцца.

— *У будучым плануеце ўдзельнічаць у гэтым конкурсе?*

— Пабачым... Паба-

Гутарыла Ірына ТУЛУПАВА

Выстаўкі

Праўда, з усіх трох толькі Уладзімір Капшай прафесійны мастак. Ён працуе ў сферы мастацкага праектавання і станковага жывапісу. Уладзімір Міхайлавіч стварыў экспазіцыі шэрага рэспубліканскіх і міжнародных выставак, а таксама экспазіцыі музеяў, сярод якіх філіял музея Янкі Купалы ў Вязынцы (1972), савецка-польскай баявой садружнасці ў вёсцы Леніна (1973), гісторыі Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі (1978), старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук Беларусі (1979), прыроды і экалогіі Беларусі (1988), народнай творчасці ў вёсцы Моталь Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці (1995), Адама Міцкевіча на радзіме паэта ў вёсцы Завоссе да 200-годдзя з дня яго нараджэння (1998). На дадзены момант Уладзімір Капшай працуе над стварэннем музейнага комплексу Напалеона Орды ў вёсцы Бараціўчы Іванаўскага раёна.

Як значнаму мастак, спачатку планавалася персанальная выстаўка дачкі Наталлі, але музейшчыкі прапанавалі зрабіць яе сямейнай, і ён разам з унучкай Крысцінай падтрымаў гэту ініцыятыву.

У сваю чаргу Наталля Капшай-Міронова прызналася, што жывапіс заўсёды быў яе марай, і, паступішы ў Беларускаю дзяржаўную акадэмію музыкі, на першым курсе паралельна стала ім займацца. Асноўная крыніца натхнення для Наталлі — прырода: дрэвы, кветкі, лістапад, узыход сонца...

Ну і самы маленькі ўдзельнік выстаўкі — васьмігадовая Крысціна Міронова. Яна вучыцца ў 15-й гімназіі і ў музычнай школе, наведвае дзіцячую мастацкую студыю "Маэстачок", любіць маляваць і назіраць за работай сваёй маці. На вы-

У філіяле Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі "Гасцёўня Уладзіслава Галубка" адбылося адкрыццё мастацкай выстаўкі пад назвай "Імгненні шчасця". Здавалася б, чарговая культурная падзея ў жыцці сталіцы, але гэтая выстаўка мае сваю адметнасць: на ёй прадстаўлены мастацкія работы трох пакаленняў мастакоў — Уладзіміра Капшай, яго дачкі Наталлі Капшай-Міронай і яго ўнучкі Крысціны Міронай.

Шчаслівыя імгненні

стаўцы прадстаўлены яе малонкі "Партрэт сяброўкі", "Самы лепшы дом", "Любімы коцік", "Фея святла", "Зачараванае дрэва".

Дадзена экспазіцыя — магчымасць апынуцца ў чароўным свеце фарбаў і колераў, убачыць свет вачыма трох пакаленняў. Уладзімір Капшай выставіў толькі чатыры свае прафесійныя работы: "Над возерам", "Пачатак вясны", "Халодны дзень" і "Апошнія залацінкі

восені". Задумы карцін і кампазіцый сведчаць пра духоўную і творчую сталасць аўтара, пра глыбокае асэнсаванне тэм.

У творах Наталлі Капшай-Міронай прэвалюе сонечны, жыццесцвярдзальны, радасны, аптымістычны настрой. Можна з упэўненасцю сказаць, што галоўны герой яе работ — кветкі, пра што сведчаць самі назвы: "Бэз", "Півоні", "Белья хрызантэмы на дыване", "Вясенні

кветкі"... Нават у нацформортах і трыпціху "Сіняе на белым": "Чаганне", "Радасць", "Надзея" асноўнае месца належыць разнастайным краскам-прыгажуням. Акрамя гэтага Наталля прадставіла і пейзажы, сярод якіх прыцягвае ўвагу серыя работ пра Браслаўскія азёры. Ды і пейзажы, як і кветкі, лучаць замілаванне і шчырасць, цяпло і лагоднасць, заспакаенне і зачараванне... А яшчэ Наталля Капшай-Міронова падрыхтавала для прысутных прыемныя сторжы: пры канцы адкрыцця выстаўкі яна выканалала на раялі цю твораў Дэбюсі і Рахманінава. Можна, яны такія і ёсць — "Імгненні шчасця"...

Работы Уладзіміра Капшай, яго дачкі і ўнучкі вельмі розняцца, адрозныя і творчыя манеры іх выканання, але іх аднае адно — любоў да роднай прыроды і роднага краю.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымах: нацформорт Н. Капшай-Міронай; тры пакаленні мастакоў.

Фота аўтара

Замовы ад заняпаду

3 нагоды

У кнізе прапанаваны стройныя, вытрыманы прынтцып класіфікацыі замой. Наогул, справа класіфікавання — даволі цяжкая, бо не заўсёды атрымліваецца адназначная ідэнтыфікацыя хваробы, у асобных выпадках назва сымптомы могуць быць аднесены да розных захворванняў або адна і тая ж назва ўжываецца для пазначэння розных з пункта гледжання сучасных класіфікацый хвароб. Прыкладам, назва *сухоты* прымяняецца як для абазначэння туберкулёзу ў дзяцей і дарослых, так і для спецыфічных дзіцячых хваробаў тыпу рахіта, схуднення.

У кнізе тэксты прадстаўлены ў наступных рубрыках: "Гаючыя, лячэбныя замовы і дзеянні", куды ўвайшлі замовы ад каўтуна, падвоя, ліхаманкі, валасеня, вогніка, рожы, скулы, нарыву, лішяя, хвароб жывата, крывацёку,

У серыі "Фальклор Беларусі XX—XXI с." выйшаў том "Замовы", укладзены знамымі фалькларыстамі Уладзімірам Васілевічам і Ліяй Салавей. Замовы сабраныя студэнтамі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка ў межах фальклорнай практыкі пад кіраўніцтвам У. Васілевіча на сумежжы гадоў мінулага XX і сучаснага XXI стагоддзя. Гэтая "сучаснасць" дазваляе меркаваць пра захаванасць традыцый у наш час, пра пашыранасць і рэгіянальны адметнасці замойнай практыкі.

галаўнога і зубнога болю, ячменю на воку, грызы (грыжы) і інш. — усяго называецца 52 хваробы; "Ахоўная і прадуцыруючая магія дзеля поспеху ў гаспадарцы", што аб'ядналі магічныя захады пры вырошчванні ўраджаю, гадаванні жывёлы, развядзенні пчолаў, і "Ахоўныя, ад хвароб і на добрую прадуктыўнасць карове".

Як заўважае ва ўступным артыкуле з красамойнай назвай "Пра слова, якое гоіць" Лія Салавей, "незалежна ад велізарных змен, што адбыліся ў нашым грамадстве з пачатку збіральных

цтва твораў народнай мудрасці, у тым ліку і замой (пачатак XIX ст.), матэрыял кнігі з'яўляецца сапраўды традыцыйным, з усімі тыповымі рысамі класічнай беларускай вербальнай магіі". І раней запісаныя, і сучасныя запісы замой "лечаць" тыя ж характэрныя хваробы, будуцца на тых самых прынтцыпах магічнага ўздзеяння, грунтуюцца на архаічнай сімволіцы і міфалогіі.

У кнізе прадстаўлены як караценькія закляцальныя формулы, прыкладам, ад ікаўкі, ад жогі (пячайкі, пякоткі), так і разгорнутыя эпічныя. Многія з

формул разлічаны на самалячэнне, аўтазамаўлянні, бо калі цябе адолела ікаўка, неразумна чакаць вячэрняй ці ранішняй зары, ісці да шаптухі. Тут трэба хуткая дапамога самому сабе. Самая ж разгорнутая замова гэтай кнігі (ад падвоя) налічвае 79 радкоў. Па матэрыялах зборніка можна прасачыць і рэгіянальны адметнасці замой на тэрыторыі Беларусі.

Замовы — адзін з найбольш дзейсных і ў той жа час эзатэрычна замкнёных элементаў народнага лекавання. Разам з тым з гэтых тэкстаў складаецца панарамная карціна жыцця вясцоўца ў розных яго праявах. У цэнтры ўсяго стаіць чалавек, чалавек, такі як ён ёсць, са сваім целама, патрэбамі, болькам і надзеямі.

Зборнік "Замовы" ўжо з належнай увагай сустраэты і высока ацэнены навуковай супольнасцю. Яго матэрыялы і высновы папоўнілі скарбніцу беларускай духоўнай культуры, ды і нас саміх робяць багацейшымі духоўна, дазваляюць завухнуць тыя нябачныя механізмы, з якіх і пачынаецца ўсведамленне радзімы.

Таццяна ВАЛОДЗІНА

Рамантычная песня Канстаты Галчынскага

Імпрэзы

Вершы Канстанты Ідэльфана Галчынскага загалі па-беларуску некалькі гадоў таму, калі ў выдавецтве Логвінава выйшаў зборнік "Сёмае неба" з перакладамі, зробленымі літаратарамі розных пакаленняў — ад Марыйкі Мартысевіч да Алега Лойкі. У прадмове да кнігі Леанід Дранько-Майсок напісаў, што паэт "імправізаваў у жыцці і творчасці, аднак у жыцці гэтым мастацтвам, бадай, займаўся найбольш. Ажаніўся з непаўналетняй Наталляй. Бацькі Наталлі згоду на шлюб не далі, але шлюб адбыўся. І не ў касцёле:

Знакаміты польскі паэт першай паловы XX стагоддзя Канстанты Ідэльфан Галчынскі пісаў зялёнымі чарніламі і любіў граць на скрыпцы ў кабара. Імпровізатар, сатырык, хуліган і вялікі рамантык, ён дадаў да сапраўднага імя Канстанты выдуманнае Ідэльфан, прыдумаў самы маленькі ў свеце абсурдысцкі тэатр "Зялёная гусь" і краіну Фарландыю, дзе спраўджваюцца мары. Амаль усе свае творы ён прысвяціў жонцы, аднак не быў адналюбам... У памяць аб ім у Доме дружбы адбылася тэатральна-музычная імпрэза "Песня маёй дарогі", арганізаваная таварыствам "Беларусь — Польшча" і Беларускай таварыствам дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

паляк Канстанты Галчынскі прывёў сваю каханую — грузінку па бацьку і расіянку па маці — у праваслаўную царкву". Менавіта на незвычайнай гісторыі кахання паэта засяродзіліся стваральнікі прапанаванай гледачам "сіцэнічнай фантазіі" — рэжысёр Анатоль Стрыкуноў і аўтар інсцэніроўкі, артыст Беларускага радыё

Алег Вінярскі, які і выконваў ролю самога Канстанты Галчынскага. Маналогі жонкі і музы паэта Наталлі Авалявай чытала калега А. Вінярская па эфірнай дзеянасці Маргарыта Захарова. Аўтары імкнуліся сіцэнічна абібраць факты з жыцця паэта і яго каханай, пераплесці іх з песнямі на яго вершы, якія спявала пад гітару Маргарыта Та-

расава, запаўняючы паўзвышы класічнымі мелодыямі ў выкананні струннага квартэта і піяністкі Алесі Емяльянавай. Але чакалася большага: шыра кажучы, праз паўтадзіны назірання за карціннымі рухамі акцёраў і ўзніжымі маналогамі, прамоўленымі нябесна чыстымі, лагоднымі галасамі, унутры з'явіўся з'едліва-скептычны халадок. Гэта

імпрэза, прысвечаная самаму дзёрзкаму, іранічнаму і абаяльнаму польскаму паэту, дасціпнасць і любоў да мільфікацыі якога адначасамі ўсе літаратуразнаўцы? Зразумела, аўтары пастаноўкі намагаліся паказаць вобраз паэта праз рамантычную прызму, але ўсё адно хацелася пабачыць на сцэне нешта больш разняволеннае, не такое простакутнае і прычасанае ў фармат радыёэфэсы савецкіх часоў. Выратоўвала дзеянне чароўная музыка Шапэна, Моцарта, Вівальды, асабліва згадваючы пра надзвычайную музычнасць Галчынскага, і канечне, яго вершы, якія так ярка і лёгка гучаць па-беларуску.

Саша ДОРСКАЯ

3-пад пярэ

У Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адбылося адкрыццё выстаўкі ізраільскіх мастацкіх календароў "Близко к дому: Израиль, который я люблю".

Напярэдадні ізраільскага Новага года, які, як вядома, пачынаецца ў верасні, Ізраільскі культурна-інфармацыйны цэнтр пры Пасольстве Дзяржавы Ізраіль у Рэспубліцы Беларусь прадставіла выстаўку мастацкіх календароў, выкананых лепшымі ізраільскімі мастакамі, фатографамі і выдаўцамі.

Увазе наведвальнікаў: Ізраіль — былы і цяперашні, Тэль-Авіў, горад, які ўзнік з пяска і мары, і які сёлета адзначаў свой 100-гадовы юбілей, суразмерныя прапорцыі будынкаў, унікальны элагантны "баўхаўз", лаканічнасць архітэктуры ў гармоніі з натуральным ландшафтам, бульвары і прыморскі праменад, імахі XXI стагоддзя і ўтульнасць, у квецені панадворкі Зіхрон-Якова, Цфата, Іерусаліма, — чымсьці падобныя адно да аднаго і ў той жа час непаўторныя...

Ул. інф.

VII Архіўныя чытанні, якія адбудуцца 2 кастрычніка 2009 года ў Беларускай дзяржаўнай архіве-музеі літаратуры і мастацтва, сёлета будуць прысвечаны 150-годдзю з дня нараджэння выдаўца, фалькларыста, мовазнаўца і літаратара Браніслава Эпімаха-Шыпілы. Тэмамі абмеркавання стануць жыццё і дзейнасць славагавора дзеяча беларускай культуры, а таксама крыніцы па гісторыі літаратуры і мастацтва Беларусі ў замежных сховішчах. Пасля завяршэння чытанняў плануецца выданне зборніка дакументаў.

Заяўкі на ўдзел у чытаннях прымаюцца да 20 верасня 2009 года па адрасе: 220030, г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 4 альбо на e-mail bdamlim@tut.by. Тэлефон / факс 227-47-81.

Ул. інф.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы і Міжнародны фонд Янкі Купалы арганізуюць чарговую Ізраільскую чытанні "Творчасць Янкі Купалы — духоўны і эстэтычны феномен", якія адбудуцца ў Купалаўскім музеі 14-15 кастрычніка 2009 года.

Падчас чытанняў будуць абмяркоўвацца стан музейнай і архіўнай спадчыны беларускага класіка, роля літаратурна-мемарыяльных музеяў як месца захавання культурнага багацця і асяродку нефармальнай адукацыі, нашаніўскі кантэкс пазэі Янкі Купалы, новыя аспекты ў вывучэнні творчасці паэта і інш. Акрамя гэтага, будзе праведзены "крутыя стол" на тэму "Memory studies": на шляху да "мемарыяльнай парадыгмы" калектыўнай памяці, у межах якога творчасць Янкі Купалы будзе разглядацца з пункта гледжання магчымасцей міжкультурных камунікацый.

Ул. інф.

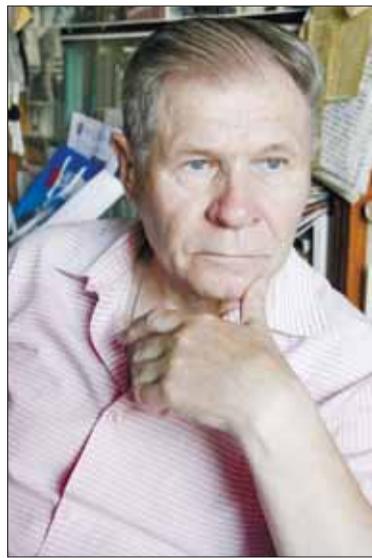
У магілёўскім выдавецтве "АмеліяПрінт" выйшаў нарыс Віктара Арцём'ева "Палкоўнік Пётр Асмалоўскі". Пётр Віктаравіч Асмалоўскі паходзіць з вёскі Асмалавічы, што на Клімавіччыне. За мужнасць і адвагу падчас Вялікай Айчыннай вайны ён быў узнагароджаны пяццю ордэнамі Савецкага Саюза і больш як трыма дзесяткамі медалёў, у адстаўцы выкладаў гісторыю і географію ў розных навукальных установаў Магілёва. Сёлета сьлыны зямляк аўтара адзначаў сваё 90-годдзе.

У кнізе змешчана падрабязнае апісанне жыццёвага шляху П. Асмалоўскага, а таксама звесткі пра яго сям'ю, паходжанне роду. Усё гэта аздаблена фотаздымкамі героя нарыса і яго родзічаў. Віктар Арцём'еў лічыць сваю кнігу "споведдзю ветэрана Вялікай Айчыннай вайны", таму значнае месца ў ёй займае раздзел "Апавяданні з франтавых дарог" — гэта расповеды самога Пятра Асмалоўскага ў літаратурнай апрацоўцы аўтара. Кніга выдана пры падтрымцы адміністрацыі Ленінскага раёна г. Магілёва.

Алена РЫЦКАВА

«Важна не быць абьякавым»

Мая кніга "Маршал Жукаў. Слава. Забыццё. Неўміручасць" — адказ на бруд, які вылілі на гэтую выбітную асобу ў апошні час саматужных даследчыкі. І не толькі на яго, але і на Сталіна, іншых палкаводцаў.

яго жыцці і военным лёсе...

— Мая кніга "Маршал Жукаў. Слава. Забыццё. Неўміручасць" — адказ на бруд, які вылілі на гэтую выбітную асобу ў апошні час саматужных даследчыкі. І не толькі на яго, але і на Сталіна, іншых палкаводцаў. Нават у Амерыцы да 100-годдзя з дня нараджэння Жукава былі выдадзены дзве выдатныя кнігі, у якіх ён названы вялікім палкаводцам XX стагоддзя. Я доўгі час збіраў матэрыялы пра Жукава, нарэшце, кіню ўсе справы і сёў за рукапіс, каб у сілу сваіх магчымасцей абараніць яго добрае імя. І чаму кніга, па водгуках крытыкаў, атрымалася нядарэнай? Я вучу чаю дакументы тых гадоў, гаварыў пра Жукава не толькі з маршаламі Савецкага Саюза, але і з яго шафёрам Аляксандрам Бучыным... Дарэчы, сведчанні апошняга дапамаглі мне зразумець веліч і трагедыю палкаводца Жукава. Я спытаў, ці праўда, што Георгій Канстанцінавіч быў жорсткім? І Бучын адказаў: "Ён быў жорсткі тады, калі было жорсткае становішча". І пасля гэтых слоў я ведаў, як трэба пісаць пра Жукава.

— **Анатоль Канстанцінавіч, нядаўна выйшла кніга «Пушкін, Эліз Кутузова і Доли Фікельмон». Гэта ваша спроба зразумець асобу пэрта або гарачае жаданне падзяліцца любоўю да яго творчасці з чытачамі?**

— Хутчэй за ўсё — і першае, і другое. Справа ў тым, што я вырас у пушкінскіх месцах — у сяле Вялі-

кія Вяземы, што ў дзвюх вёрстах ад сяла Захарава, дзе маленькі Пушкін з 5 да 11 гадоў жыў у маёнтку бабулі, хадзіў у нашу царкву. Тыя месцы праякнута паэтычным духам. Тэма творчасці Пушкіна ніколі не перастае быць для мяне актуальнай. А гэтая кніга — мая даніна генію.

— **Аптымізм — адзнака душэўнага здароўя або ўласцівасць чалавека, які не хоча заўважаць праблемы?**

— Вядома, першае. Лічу сябе аптымістам. Страта бацькі прымусіла мяне рана пасталець. Я быў старэйшым у сям'і, усе клопаты пра малодшых леглі на мяне, таму што маці працавала ў калгасе. У дванаццаці гадоў я ўмеў кіраваць канём. У чатырнаццаці — араў. Цяжкасці загартвалі і навучылі не маркоціцца. Але аптымізм не павінен быць прамерным, неапраўданым. Важна настроіцца на стваральную дзейнасць. Без працы над сабою нічога ў жыцці не атрымаецца.

— **Які момант вашага жыцця сёння ўгадваецца як выключна адметны?**

— У 1942 годзе пасля ранення ў Маскве памёр бацька. Ён вельмі шмат значыў для мяне. Менавіта бацька прывучыў мяне да чытання, хоць у яго самога было 5 класаў адукацыі. Добра памятаю, як мы яго хавалі: везлі на палутарцы да могілак. Едзем, бачым калону чырвонаармейцаў, наперадзе калоны аркестры грае цудоўную музыку (потым я даведаўся, што гэта быў марш "Развітанне славынікі"). Хоць слёз ужо не было, але мелодыя проста раздзірала маё сэрца.

Прайшлі гады. Я стаў курсантам вайсковага вучылішча. Прыехаў да нас правяраючы з Масквы. Скамандавалі рыхтавацца на развод. І тут прыезджы палкоўнік нечакана ўзяў у дыржора нашага аркестра палачку, сказаў некалькі слоў музыкам, і над плячам папльыла тая самая мелодыя, якую, падавалася, я забыў з часу сустрэчы нашай журботнай палутаркі з вайсковым аркестрыкам...

Я спытаўся ў ротнага дазволу падысці да палкоўніка, аўтара такой хваляючай для мяне музыкі Васіля Агашкіна. Ротны даў дзве хвіліны — нас, курсантаў, чакалі машыны.

Вясветлілася, што Васіль Іванавіч быў капельмайстрам дывізіі імя Дзяржынскага, яго аркестр удзельнічаў у провадах байцоў на фронт. Менавіта марш "Развітанне славынікі" стаў для мяне ніткай, якая злучае праз пакаленні памяць аб усіх ваярах, што загінулі або былі скалечаны ў баях за Радзіму.

Сяргей КЛІМОВІЧ

тры днявалны рагтам крычыць: "Сулянаў, твой артыкул у газеце на першай старонцы!" І сапраўды — мая нататка "22 пяцёркі". Следам прыходзіць ліст ад намесніка галоўнага рэдактара, у якім ён прапанаваў мне і ў далейшым супрацоўнічаць з газетай, асабліва калі буду лятаць. Пісаць я, прызнацца, тады зусім не ўмеў. Дзякую журналістам — яны не толькі выпраўлялі мае тэксты, але і вярталі іх для таго, каб я бачыў, якія памылкі рабло. Вось так я вучыўся пісаць.

— **Што стымулявала развіццё вашага мастацкага мыслення?**

— Людзі, з якімі я сустракаўся, і падзеі, удзельнікам якіх я быў. Жыццё іншы раз ярчэй, чым найбагацейшая пісьменніцкая фантазія. Ды і прыдумляць мне амаль нічога не даводзілася. Ёсць у мяне раман "Расколатае неба". Там па сюжэце лётчык ідзе на таран. Такого досведу я, вядома, не меў, таму і звяртаўся да іншых лётчыкаў. Без іх аповедаў выява галоўнага героя ў кнізе атрымалася б няпоўнай. А мне неабходна было зразумець, што лётчык Геннадзь Ельсееў адчуваў у той момант, чаму рашыўся на такое? Спатрэбіўся і выпадак з уласнай службы: лётчык загінуў пры таране. Я быў у складзе камісіі па расследаванні. Лазіў па гарах, дзе зваліўся самалёт. Гаварыў з лётчыкамі. Паступова вымалывалася поўная псіхалагічная карціна гэтага здарэння. У гарах Закаўказзя будавалася нейкая сакрэтная станцыя. Амерыканцам неабходныя былі звесткі аб ёй. Выведвальныя самалёты RF-104 пачалі парушаць нашу паветраную прастору. І вось прыехаў камандуючы паветранымі войскамі і дзве гадзіны прабіраў лётчыкаў за тое, што яны не могуць "зачыніць" мяжу. Намеснік камандзіра эскадрылі Елісееў прыняў генеральскі гнеў блізка да сэрца... і праз тры дні пад-

час баявога дзяжурства пайшоў на таран. Коштам жыцця лётчык абараніў гонар палка, авіяцыі. Вобразы яркія, цэльныя, праўдзівыя, ўзятыя непасрэдна з жыцця.

— **Творчы чалавек — гэта загадка для многіх. Але ён не ідзе да творчасці ў адзіноце. Хто вам дапамагаў на літаратурных шляхах?**

— Што ёсць творчасць і творчы чалавек — на гэта пытанне я шукаў адказ у Талстога, Чэхава, Бунина... Пытаўся ў Васіля Быкава. Ён гаварыў так: "Калі ты адчуваеш, што не можаш не пісаць, толькі тады садзіся за пісьмовы стол". Гэта значыць, што тэму неабходна "вынасіць" — вось слова, якое мне запомнілася. Вынасіць, як жанчына выношвае дзіця. Дарэчы, менавіта Быкаў даваў мне рэкамендацыю для ўступлення ў Саюз пісьменнікаў СССР. І ён жа ўручаў пісьменніцкі білет.

Школа Быкава цікавая для мяне надзвычай лаканічнай мовай. Ён заўсёды адчуваў тэкст. Да прыкладу, працягваюшы маю аповесць "Апошні палёт", Быкаў параіў памяняць месцамі два раздзелы. І першым апынуўся раздзел, які пачынаецца з апісання атлантычнага цыклона. Сюжэт адразу стаў больш дынамічным і глыбокім.

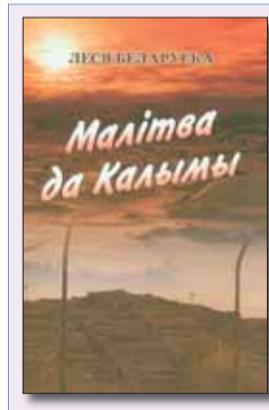
— **Вы нямала ляталі. А з якім творчым багажом "прыязмляліся" за пісьмовы стол?**

— Сапраўды, геаграфія маіх перамяшчэнняў па краіне шырокая. Зямля Франца-Іосіфа, Новая Зямля, Чукотка, Сахалін, Курьлы. Уся Сярэдняя Азія... І усюды я цікавіўся культурай — і ў Ташкенце, і ў Дрэздэне. Пры ўважлівым, зацікаўленым поглядзе пісьменнік заўсёды можа знайсці нешта цікавае ў навакольным свеце. Зрэшты, не толькі пісьменнік, любы чалавек. Важна не быць абьякавым.

— **Пра асобу маршала Жукава ўжо шмат напісана і сказана. Бадай, цяжка адкрыць нешта новае ў**

Руйнаванне міфаў

Справа Лесі Беларускай раскрытая

Імя паэтэсы Лесі Беларускай, ці калымскай ссыльнай Ларысы Марозавай, занесена ў анталогіі і хрэстаматыі, яно пазначана лёсавасцю і мужнасцю, абнесена калючым дротам лагернага пакутніцтва і шчыльна ахінутае таямнічым туманом літаратурнай містыфікацыі, развешае які спрабавалі многія. Нядаўна ў выдавецтве "Лімарыус" выйшла кніга "Малітва да Калымы", на вокладцы подпіс — Леся Беларуска, пад кожным вершам — лагэрныя дата і месца, і толькі на апошняй старонцы побач з выходнымі дадзенымі ў дужках адзначана, што сапраўдная аўтарка — Валянціна Коўтун. На прэзентацыі кнігі ў Беларускай дзяржаўнай архіве-музеі літаратуры і мастацтва паэтэса паабяцала раскрыць дужкі таемнасці і адказаць на любія, нават самыя рэзкія і правакацыйныя, пытанні.

Лесі Беларускай. На просьбу загадаць які-небудзь з яе вершаў, Малагуша прачытаў нешта пра цыркачоў на рускай мове, зазначыўшы, што і па-руску паэтэса пісала шмат. Такім чынам, у даследчыка тады засталася адчуванне, што Васіль Андрэевіч "усіх водзіць за нос", з'яўляючыся адзіным аўтарам гэтай містыфікацыі.

Да такіх жа высноў прыйшлі паэты і крытыкі Наталля Капа і Юрый Сапажкоў пасля наведванняў Васіля Малагушы. Наталля Капа самастойна шукала сляды Ларысы Марозавай, звярнуўшыся ў архіў КДБ і нават праглядаючы царкоўныя метрычныя кнігі Маладзечанскага раёна, пра што напісала ў артыкуле "Справа Лесі Беларускай" ("ЛіМ", № 19, 2008 год). Паставіць пытанні і разабрацца ў сітуацыі паспрабаваў і крытык Леанід Галубовіч (матэрыял "Сястра на-

ша Леся...", "ЛіМ", № 8, 2008 год). Менавіта гэтыя лімаўскія публікацыі змусілі Валянціну Коўтун, якая раней згадвалася ў гэтай гісторыі як перакладчыца твораў Лесі Беларускай, запісаных Васілём Малагушам у лагеры, раскрыць літаратурнае інкогніта і заявіць пра сябе як пра аўтарку вершаў.

"Я не магла дазволіць, каб гэтую натуральна створаную легенду растапталі, пераробілі на свой капаль, перавялі на рускамоўныя рыткі", — зазначыла паэтэса падчас прэзентацыі. З Васілём Малагушам яна пазнаёмілася на канферэнцыі па правах жанчын. Гісторыя Лесі Беларускай зацікавіла паэтэсу, яна папрасіла пісьменніцу Алу Канпельку пагутарыць з Васілём Андрэевічам пра гэтую асобу, запісаць з яго слоў біяграфію, якія-небудзь вобразы, успаміны, прыказкі, геаграфічныя назвы, апісанні прыладаў, імёны і

прозвішчы лагэрнікаў. Тыя дэталі пасля былі ўплеценыя Валянцінай Коўтун у паэтычную канву.

"Праз нейкі час у газеце, прысвечанай рэпрэсаваным, я пабачыла нататку Алены Кобеца-Філімонавай пра Лесю Беларускай. Там было выдрукавана некалькі радкоў на рускай мове. Але я была расчараваная, у іх не было паэзіі", — згадвае паэтэса.

Вершы ад імя калымскай ссыльнай, па ўспамінах Валянціны Коўтун, напісаліся раптоўна, літаральна за два тыдні і некалькі "самі сабой, нібыта ў сне, в'ўзрушаным, напая-свадомым стане". Паэтэса бачыць у гэтым містыку, прадвызначэнне, пра што ўсхвалявана распаўвае: "Я ніколі не збіралася займацца Калымой, Леся Беларуска абрала мяне. Мне часта кажуць: якое ты мела права пісаць ад чужога імя? А я проста не магла не пісаць. Але да апошняга часу верыла, што яна сапраўды існавала — калі б я тады ведала, што яе няма, я б нічога не стала рабіць".

На пытанне, навошта Васілю Малагушу было ашчадна падтрымліваць гэты міф, калі яны з Валянцінай Коўтун нават не былі ў сяброўскіх стасунках, яна адказала: "Сам ён пісаў даволі сярэднія вершы, а гэтая містыфікацыя давала яму магчымасць увайсці ў гісторыю літаратуры. Я ўдзячная яму за гэта, Малагуша вялікі містыфікатар. Я толькі інструмент, з дапамогай якога ўзніклі гэтыя творы".

Напрыканцы сустрэчы Валянціна Коўтун перадала Беларускаму дзяржаўнаму архіве свае рукапісы і чарнавікі, зробленыя ў 1996—1997 гадах.

Саша ДОРСКАЯ

Разматаць гэты занадта блытаны клубок з неадпаведнасцей у біяграфіі Ларысы Марозавай, са шматлікіх варыянтаў яе вершаў, якія ў розных крыніцах падчас былі цяжка параўнальнымі, спрабавалі многія даследчыкі і па чарзе хадзілі да ўкраінскага паэта, былога калымскага вязня Васіля Малагушы, які першы распавёў пра Лесю Беларускай — ураджэнку Маладзечна, што загінула ў ГУЛАГу.

Вядучы навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага музея-архіва Віктар Жыбуль падчас прэзентацыі загадаў свае ўражанні ад тых візітаў: "У біяграфіі Ларысы Марозавай мяне аздачыла, што яе муж працаваў у НКВД, бо з паэзіі вынікала, што аўтар — асоба моцная, рамантычная і дастаткова рэлігійная. Што ж яна рабіла побач з такім чалавекам? Васіль Андрэевіч адказаў: "Каханне ёсць каханне". Мяне таксама ўразіла, што яна была вельмі адукаванай, ведала тэорыю манадаў, любіла Бадлера, таму ўзнікла пытанне: якую навуковую ўстанову яна скончыла? Ён сказаў: "Мінскі педагагічны інстытут", а затым, нешта яўна набытаўшы, дадаў, што яна яшчэ заспела ў якасці рэктара Ігнагоўскага". З кожным разам Віктар Жыбуль атрымліваў ад Васіля Малагушы ўсё больш фантастычныя звесткі: ён называў Ларысу Марозаву сваёй стрыечнай сястрой, пасля раптоўна згадаў, што яе дзядзючае прозвішча — Жылуновіч, а значыць, яна з'яўляецца яшчэ і сваячкай Цішкі Гартнага. Да гэтага дадаваў і ўжо зусім дзіўныя факты: нібыта яе абвінавачвалі ў тым, што яна сястра Паўліка Марозава. А калі Віктар Жыбуль дапамагаў Васілю Андрэевічу перабраць яго асабісты архіў, паэт нязмушана блытаў свае вершы з творамі

На іх аснована і выткана жыццё...

Тамара і Яўген Блудаваы — цяпер вядомыя ў Беларусі народныя майстры: найперш па саломплянцэнні, лаўрэаты Прэзідэнцкай прэміі за высокія дасягненні ў народнай творчасці за 1998 год, Гродзенскай абласной прэміі імя А. Дубко. У родным Гродне яны маюць сваю майстэрню, дзе, па сутнасці, і праводзяць увесь свой вольны час. Тут ствараюцца народжаныя іх бязмежнай фантазіяй шэдэўры.

Як спрадвеку ў нашым краі, для работы Тамара і Яўген выкарыстоўваюць прыродны матэрыял. Увасабляюць у ім свае мроі, светабачанне, адносіны да людзей і горада.

Журналістка пунявіны часам дораць нечаканыя сустрэчы, узбагачаюць новымі ведамі, узнагароджваюць у наш практычны век эмацыйна-шчырымі перажываннямі. Іх багата на кожным кроку. І ў жыцці незнаёмца, бывае, сустранешся з найцікавейшымі фактамі, і ў службовай установе часам убачыш рэальнае пацярджэнне некалі зробленых вывадаў. Так сталася, што з Тамарай Блудавай — майстрам ручнога ткацтва — я сустрэлася ў Гродзенскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці. А праз колькі часу ў Смаргонскім гісторыка-краязнаўчым музеі ўбачыла рэдкасны экзэмпляр пояса ручной работы. Яго ткала іншая жанчына ў іншым гістарычным вы-

мярэнні. Але з мэтай, блізкай кожнай майстрысе: аберачы ад злага свайго люблага — таго, каму пояс тчэцца. На тым, музейным экспанасце-поясе, усяго ў сантыметр шырынёй, але доўгім, была выткана досыць паэтычная песня-замова: "Скучно, скучно жыць на свеце нам в разлуке, мильий мой. Разлучила, развела нас немецкая война. Но как кончим воевать, мы увидимся опять. Живи, мильий в разлуке, не ищи лучше меня, возьми пояс мой в руки и вспомни меня". Навеста гэты тэкст выткала на поясе жаніху перад Першай сусветнай вайной, калі ён адыходзіў на фронт. Так яна, на адглегасці, імкнулася захаваць жыццё маладому воіну і памяць пра сябе.

клубкоў, а муж яшчэ займаўся драўлянай скульптурай, афармляў лясныя ўтодзі...

Увогуле традыцыйнае мастацтва мае самую каштоўную рысу — пачуццё меры і пачуццё матэрыялу. Гэта і вялікая павага да матэрыялу — незалежна ад таго, што ў тваіх руках: дрэва ці саломка, ці ніткі для ткацтва. У аснове любога традыцыйнага занятку чалавека — звычайная народная кемлівасць.

— Я, фармацэўт, параўноўвала, — аналізуе свае прыхільнасці Тамара Міхайлаўна, спрабуючы знайсці нешта блізкае душы ў такім непапулярным па нашым часе занятку сваёй бабулі і маці. — Вось, выпісвае доктар рэцэпт. Першае піша: "рэцэпт", што ўзяць. І ў любым рамястве — кожны майстар скажа, чаго і колькі трэба. Чалавек сам гэта адчувае. Вось вам і пачуццё меры! І далей у медрэцэпце — "змяшай", "дай" і "абазнач". І ў традыцыйным мастацтве так! — здзіўленне Тамары Блудавай ад усведамлення дасціпнасці продкаў, якія ўмелі ацаніць тое, што пад рукамі, убачыць яго прызначэнне. — Трэба выявіць сутнасць матэрыялу і падаць яго ў найлепшым свеце. Вось, "павук" напрыклад, саламяны. З якога матэрыялу яго яшчэ зробіш і так над галавою высока павесіш? А ён такі лёгенькі! І бліскучасць, і лёгкасць у ім, а якая эстэтыка!

Іншаму здаецца, што ўся саломка аднолькавая. Не! яна розная. І

пад кожны выраб патрэбен свой гатунак саломы. На капелюшы адна ідзе саломка, мяккая, бліскучая, пакладзістая. Каб рукі не стамляліся. Таму што як возьмешся плесці з такой цвёрдай — цяжкая справа! Нездарма пляценнем капелюшоў раней мужчыны займаліся: у нас да рэвалюцыі быў такі прадмет экспарту, вельмі шмат капелюшоў вывозілі ў Расію, а мы цяпер іх дорым сваім гасцям! Самі ж цяпер упрыгожваем галовы іншымі капелюшамі. Хаця саламяная страху самая лагічная (усміхаецца).

Па ходзе гаворкі пытаюся: колькі ж саломкі на капялюш ідзе?

— Ды добры сноп! Трэба яго пацерабіць. Верхняе звяно пойдзе на пляценне птушчак, блюдаў, кошыкаў. А ніжэйшыя — на капялюш. Шмат працы сама падрыхтоўка матэрыялу займае. Гэта як руда — шмат трэба выкінуць, а пакінуць зусім нямнога. І з гэтага можна ўжо нешта зрабіць. Я

вельмі ўдзячная Алесю Аўчыннікаву. Калі пачала займацца саломплянцэннем, ён заўсёды патрэбную літаратуру падказваў. І ў патрэбны час скажа добрае слова.

Якраз пасля Тамара Міхайлаўна (паралельна з саломплянцэннем) асвоіла зусім ужо прызабыты занятак: ручное ткацтва. Ручное — гэта значыць, без аніякіх станкоў, выраклася нават самых элементарных прылад. Толькі свае рукі, якія трымаюць ніткі, і больш нічога. Так народны майстар пачала вырабляць беларускія паясы.

— Вось, недасведчанаму чалавеку гэтыя паясы нічога не гавораць. Ubачыць хто і кажа: а вось гэта слуцкі пояс! — Не, даражэнькі! Гэта якраз нашы магнаты, нашы багатыя людзі так першапачатковае народнае рамяство ўпрыгожылі! Яны добра ведалі гісторыю такіх паясоў. І толькі на новы ўзровень паднялі гэты выраб, багацце

сваё дэманстравалі мануфактурнымі слуцкімі паясамі, дзе золата, срэбра. А пояс, які тчэцца рукамі, — народны. Гэта частка народнага касцюма, гэта ўвогуле нашае жыццё! Любы абрад у жыцці чалавека не абыходзіўся без паяса. Гэта і народзіны, і вяселлі, і пахаванні — дзе толькі крок ступіць чалавек, там прысутнічае і пояс. Але вытканы пояс — гэта вынік. А самае цікавае — працэс. Вось яго ткаць... як снаваць. Ты ідзеш крок за крокам. І пачынаеш сябе разумець, сам сябе адчуваць! Я задаволена, што занялася ім і тку — проста таму што мне падабаецца гэта рабіць. Вельмі старажытныя назвы маюць гэтыя паясы. Вось, пояс, якім трэба спавіваць. "У дубочак" называецца ён. Паслухайце ж, якія назвы! Пояс "у капыцікі", альбо іншы — "заячы слядочак". І "дуброўна", — уся таланімія наша, з усёй Беларусі. Усё знітавана!

Дзіцятка нараджаецца, і каб яно было здаровенькае, падпаясвалі. Самае дарагое, што пры чалавеку было — гэта кашулька, у якой яго хрысцілі, крыжык і паясок. Альбо, паглядзіце, на поясе выпытыя галоўкі конікаў — вельмі старажытныя сімвалы! На іх сотні пакаленняў выглядаліся! Калі хрысціянства прыйшло на нашы землі, паясы, як адзін з галоўных прадметаў чалавека, захававаліся. Нягледзячы на тое, што каб выткаць такі пояс, вельмі шмат часу трэба, і паперабіраць усе ніткі, але ўсё гэта ўручную робіцца. Як чалавек тчэ — працуюць яго дзве рукі і дзве нагі. Вось такая харэаграфія! Сам чалавек ёсць станок. Прычым, я як майстар, які доўгі час гэтым займаецца, магу сказаць — гэта вельмі проста. І сам працэс — вельмі лаканічны. Гэта асноўная рыса народнай творчасці — усё павінна быць проста, лаканічна і выразна. Можна ткаць і на станках, ёсць шмат прыёмаў. Але ў нашым рэгіёне ткалі на нітах — так называлася. "З якіх аснована і выткана жыццё, і звязана быццё і небыццё". Трэба ездзіць і глядзець, сустракацца і гаварыць з людзьмі, яны шмат чаго падкажуць і пакажуць. А не тое, што засяду сабе ў кут, і тку, і ўсё раблю, не падумаючы галавы. Народнае мастацтва — гэта трансляцыя сябе ў свет, гэта стасункі з іншымі людзьмі. І паясы нельга паказваць усе разам. Кожны з іх патрабуе прасторы для сябе. І сатку — і хаджу па кватэры, думаю, куды мне яго прычапіць. Кожны патрабуе сваёй прасторы. Як і кожны майстар таксама — павінен мець асабістую прастору.

Ірына ТУЛУПАВА
На здымках: Тамара Блудава і яе вырабы.
Фота аўтара і з архіва сям'і Блудаваых

Юбілей падказаў...

У архіве друку Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі прэзентавалі дыск «Кнігі Беларусі-2008», прымеркаваны да 85-годдзя кніжнай палаты. Электроннае выданне на DVD-дыску ўтрымлівае 13 709 запісаў пра ўсе кнігі, выдадзеныя ў нашай краіне ў 2008 годзе. Гэта поўныя бібліяграфічныя запісы, дзе ўказваюцца аўтары, назвы кніг, выдавецтвы, дзе яны надрукаваны, наклад, нумар ISBN.

Мяркуецца, што асноўнымі карыстальнікамі электроннага выдання будуць бібліятэкары і работнікі кніжнага гандлю. Першы прэзентацыйны тыраж дыска "Кнігі Беларусі-2008" накіраваны ў бібліятэкі і выдавецтвы.

Плануецца, што падобныя DVD-дыскі, якія адлюстроўваюць нацыянальны друк нашай краіны, будуць выдавацца кніжнай палатай штогод. Магчыма, з'явіцца і больш грунтоўныя версіі — пра друк Беларусі за пяць ці дзесяць гадоў.

Як вядома, у архіве Нацыянальнай кніжнай палаты захоўваюцца ўсе абавязковыя друкаваныя экзэмпляры выданняў, што выходзілі на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь з пачатку мінулага стагоддзя. Прычым, тут прадстаўляюцца кнігі, перыядыка (часопісы, газеты, бюлетэні), аўтарэфераты дысертацый, нотныя, выяўленчыя і картаграфічныя выданні. Акрамя таго, захоўваецца ўся дробнадрукаваная прадукцыя: лістоўкі, мастацкія плакаты, рэпрадукцыі, паштоўкі.

— Кніжная палата ажыццяўляе асноўную сваю функцыю — бібліяграфічную, — падкрэслівае дырэктар Нацыянальнай кніжнай палаты Алена Іванова. — Гэта — улік усяго, што выходзіць на тэрыторыі краіны. Праграма "Універсальны бібліяграфічны ўлік і міжнародная праграма MARC", створаная пад эгідай ЮНЕСКА, існуе ці не ў кожнай краіне, і ў нашай таксама.

Кніжная палата Беларусі была ўтворана 25 чэрвеня 1924 года, і з гэтага часу пачынаецца поўны збор выданняў, якія выходзілі ў нашай краіне.

Да прыкладу, у "Летапісе беларускага друку" за студзень-чэрвень (I паўгоддзе) 1924 года адлюстраваны 92 выданні. Цяпер непасрэдна самой кніжнай палатай выдаецца каля 50 выданняў у год. Ёсць тыя, што працягваюць закладзеныя традыцыі і маюць амаль такую ж назву: "Летапіс друку Беларусі". Сёння выходзіць трынаццаць відаў летапісаў. Яны штогод уключаюць у сябе каля 100 тысяч запісаў на розныя віды дакументаў. Штомесячна выходзіць кніжны летапіс, летапіс газетных артыкулаў і летапіс часопісных артыкулаў. Штоквартальна выходзіць паказальнік "Беларусь у сусветным друку", а таксама штогоднікі "Кнігі Беларусі", "Друк Беларусі", "Летапіс картаграфічных выданняў". Яны ўсе распаўсюджваюцца па падпісцы праз Белпошту, Белсаюздрук і паступаюць у буйнейшыя бібліятэкі краіны.

Ірына РЫТАМІНСКАЯ
На здымку: новае выданне Нацыянальнай кніжнай палаты.
Фота аўтара

Паэзія ў прыгаршчах ветру

Перш чым дакрануцца да паэзіі Ніны Мацяш, я хацеў бы паразважаць наконт прыроды самога таленту. Пра што мы ўвогуле гаворым? Чым ёсць талент? Этымалагічна «талент» — гэта «вагі», магчымасць уважвання рэчаў і з'яў. Такім чынам, не «чалавек ёсць мераю ўсіх рэчаў», але ягоны талент. Як піша адзін з сучасных багасловаў, а. Уладзімір Сакалоў, «талент — гэта падараваная чалавеку Богам здольнасць адлюстроўваць і рэальна ўвасабляць Вечнасць і Бясконцасць жыцця». З падобным вызначэннем цяжка не пагадзіцца. Праўда, калі мы гаворым пра вечнасць і бясконцасць, тым самым абвяргаем важнасць для творчасці адзнак часу і прасторы. Сляды традыцыі, хто пазбегнуў іх?

ру» — апошняя кніга Ніны Мацяш. Яна вельмі цэласная, хоць некаторыя творы ўжо вядомыя чытачу («Богава дрэва», «Про Хрысто», 2004). Асобна трэба сказаць пра арыгінальную структуру зборніка «У прыгаршчах ветру»: вершы падзелены на пяць адносна самастойных цыклаў, кожны з якіх названы паэтычным радком. Першы цыкл «Пражыла жыццё як ітгуска: След яе ў паветры дзе?» змяшчае вершы глыбока асабістыя: паэтка ў элегічнай манеры гаворыць тут пра сябе, былою і цяперашнюю, пра свой дзень, свае клопаты, трывогі, назіранні і прадчуванні. Гэта аўтапартрэт самотнай жанчыны, якая мае багаты духоўны вопыт і нясе яго з годнасцю.

Другі цыкл — што паказальна, найбуйнейшы — «Не стамляе і не стамляецца адна любоў...» прысвечаны сябрам паэтэсы, звернуты ў рэчаіснасць, якая знаходзіцца звонку і з'яўляецца асноўнай крыніцай натхнення. Любоў не стамляецца тады, калі яна мае сваім аб'ектам не сябе, а тое, што па-за табой. Ubачыць каштоўнасць, вартасць іншага — прычына з'яўлення цыкла. Тут жа і словы падтрымкі, і спачування тым, часта невядомым чытачу, людзям, якія ўвайшлі ў жыццё Ніны Мацяш. Я бы назваў гэта своеасаблівым лірычным эпісталам, бо кожны верш цыкла мае свайго адрасата.

На маю думку, адным з найважнейшых складнікаў унікальнасці паэзіі

Ніны Мацяш з'яўляецца стаўленне да слова. На пэўным этапе паэтэса пачала адыходзіць ад нарматыўнай граматыкі, выноўваючы ў суладнасці з уласным вершаваным рытмам новыя варыянты слоў (не блытаць з дыалектнымі). Беларуская мова загучала па-іншаму. Інтуітыўна Ніна Мацяш знаходзіла ў старых словах нечаканае адценне і значэнне, пры гэтым трохі прыцягваючы значэнне асноўнае — слоўнікавае, скажам так. У слова ўкладалася асабістае «душэўнае меркаванне» (Карл Фослер), і сама мова расхіналася перад асобай творцы, дазваляла пашыраць рэчышча ўласнай ракі. Цыкл «І дзеліцца з усімі праўдай сваёй...» якраз уваходзіць у медытацыйную плынь паэзіі Ніны Мацяш, з якой светапоглядна спалучана вышэйпамыяная словатворчасць. Тут адчуваецца і духоўная павязь паэтэсы з вопытам Алеся Разанава. Брыгад-ваецца адразу ж і Віслава Шымборская (эсэ пра польскую паэтку і перакладу яе твораў таксама змешчаны ў зборніку). Трэба гаварыць пра дзве асноўныя канстанты, грані творчасці Ніны Мацяш — медытацыйную, метафізічную і канкрэтна-рэалістычную (а часам і публіцыстычную). Нездарма за перакладамі з інтэлектуалкі Шымборскай ідуць узноўленыя з украінскай мовы творы Ліны Кастэнкі. Апошняя ж знакамітая сваёй надзвычайнай асабістай прынцыповасцю, актыўнай грамадзянскай

пазіцыяй, «будзіцельскай» місіяй, сваім удзелам у быцці. Гэтыя, практычна, палярныя паэтычныя практыкі ў Ніне Мацяш дзіўным чынам сумяшчаліся і мне падаецца, што пазіцыя ўкраінкі была ўсё-такі больш блізкай спачылай паэтэсе. Холад, адасобленасць космасу і метафізікі пераадоўвалася цэльнай пульсатцыяй штодзённасці. Гэтая цэльнасць стрыжнем прыходзіла і праз творчасць Янкі Брыля, якому Ніна Мацяш у сваёй апошняй кнізе прысвяціла некалькі вершаў. Калі ў творчым мысленні прысутнічаюць два полюсы, яны абавязкова сутыкаюцца. У Брыля была гармонія, бо не было сумневаў — толькі замілаванне жыццём, высвечанне прыгажосці. Трагедыя ў яго мініяцюрах з'яўляецца часткай жыцця і не ўносіць нічога трансэндэнтнага. У Мацяш сумневы проста адчайныя, і той боль, якім поўняцца яе апошнія вершы, мусіць, упершыню праявіўся з такою сілай. І тое, што паэтэса будзе свой зборнік так гарманічна — гэта нагадвае самападман, бо ў душы ў яе горыч і «размова с бытнем».

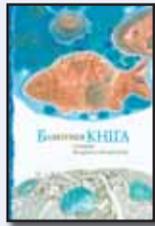
Цыкл «Душа ў такой аддалечы лунае, куды зямное смецце не сягне...» якраз і пакліканы паказаць адноснае часовае перамір'е з рэчаіснасцю. Гэты цыкл — сінтэтычны, у ім сапраўды тая вершы (паказальна, што амаль усе яны — не з новых), дзе робіцца спроба злучыць пазарэальнае з рэальным. Асноўным тут з'яўляецца

нізка «Паводле карцінаў М. К. Чурлёніса». Яна была важнай для Ніны Мацяш і была надрукаваная да гэтага ў кнізе «Богава дрэва» і ў часопісе «Дзяслоў». Менавіта Чурлёніс з яго сюррэалістычным бачаннем прывабіў Ніну Мацяш, якая зацікавілася магчымасцю перадаць у сімвале, «пустым знаку», пэўны змест, адкрыты для інтэрпрэтацыі.

Завяршае лірычны зборнік частка пад назвай «Свайму былому й заўтраму шапчу: Свет шчэ ўсё гожа, шчэ ўсё каляровы». У ёй змешчаны вянок санетаў, прычым для яго Ніна Мацяш зноў жа абірае форму сінтэтычную і выіграе. Звычайна вянок санетаў — гэта вянок абстрактнай — думак, эмоцый, перажыванняў, дзякуючы чаму не кожны чытач перасягае сярэдзіну чарговага вянка. Да таго ж частей за ўсё вянок санетаў абагулены адным вобразам, адной думкай, адной тэмай. Ніна Мацяш пайшла іншым шляхам. Першы санет пачынаецца з рэалістычнай карцінкі: «Зграбае лісце ў скверыку юнак», а з яго смяюцца дзяўчаты. Пасля апоўдні ўскладняецца — з філіграннай дакладнасцю паэтэса апісвае прыроду і перамяжоўвае гэтыя малюнкi з успамінам пра ўласнае даўняе каханне. Моц успамінаў пакрысе нарастае, і апошні (магістрал гуцьчы хутчэй як эпілог) 14-ты санет заканчваецца на самай высокай ноте: «Калі б тады не стрэлася з табою, / Што б ведала цяпер я аб любові, / Аб небе, пекле, смерці, аб жыцці?» Таленавітая ва ўсім, паэтэса і ў найскладанейшым жанры застаецца сама сабою. Не форма выдзе яе, але ўласна паэтэса прагаворваецца нам аб сваім, таемным, і чытач нават не заўважае той апырчай формы. У зборніку — уся яна, Ніна Мацяш: як на далоні, як у прыгаршчах ветру. Гэта і называецца паэзіяй.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

Кніжная паліца

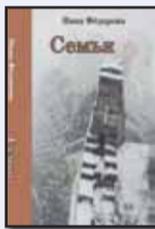

У РВУ «Літаратура і Мастацтва» выйшла ў свет «Блакiтная кніга ў творах беларускіх пісьменнікаў». Гэта працяг ужо вядомай «Лясной кнігі». Гожа праілюстраванае выданне складаюць мастацкія тэксты сучасных літаратараў пра азёры, рэкі і вадаёмы ды іх плаваючых жыхароў. Разлічана на дзяцей сярэдняга ўзросту.

У выдавецтве «Кнігазбор» абмежаваным накладам выйшаў у свет чарговы зборнік вершаў **Льва ПАРЭМСКАГА** (Льва Марозова) «Адценні».

Гэта паэтычныя творы, напісаныя аўтарам цягам апошніх гадоў. Апроч вершаў, у зборнік уключана і «Паэма аб несвядомасці», пра ўспрыманне вайны малым хлопчыкам. У яе сюжэце пераплеце-на трагічнае і вясёлае.

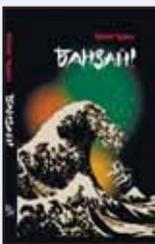
У выдавецтве «Чатыры чвэрці» выйшаў у свет раман **Ніны ФЭДАРАВАЙ** «Семья».

Ён вылучаецца сярод твораў рускіх пісьменнікаў-эмігрантаў тым, што трагізм яго сюжэтных падзей не выклікае адчування песімізму. Гістарычная канва рамана раскрывае ўзаемаадносiны паміж Расіяй і Кітаем у 30-я гады XX стагоддзя. Кніга актуальная для сучаснага чытача шырокім колам закранутых пытанняў.

У выдавецтве «Чатыры чвэрці» выйшаў у свет раман **Сяргея ТРАХІМЭНКА** «Диалектика игры». Востра-сюжэтны твор, герой якога старшынствуе ў адным з камітэтаў Дзяржаўнай Думы Расіі. Праводзяцца следствыя па заказных забойствах...

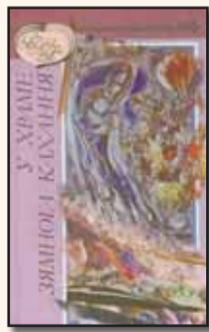
Аўтар — доктар юрыдычных навук, прафесар, член саюзаў пісьменнікаў Расіі і Беларусі. Раман гэтага аўтара «Синдром выгорання» (2007) быў прызнаны лепшым у намінацыі дэтэктыўнага жанру.

У выдавецтве «Чатыры чвэрці» выйшаў у свет раман **Ю. М. ЧУРКА** «Банзай!». Галоўным героем твора з'яўляецца харэограф з японскімі каранямі, які звязвае

свой лёс з Беларуссю. Агулам гаворка вядзецца пра творчыя пошукі ў мастацтве, пра складаныя перыпетыі чалавечага жыцця, і, вядома, пра каханне.

Сапраўдныя сюжэты

У зборніку апавесцяў і апавяданняў «У храме змяноў і каханьняў» менавіта такія сюжэты сабраны пад адной вокладкай — гісторыі дарослых каханьняў, дзіцячых закаханасцяў, безнадзейнага сексу і наіўнай веры ў тое, то ўсё было недарэмна. Справядлівыя алфавітныя (па прозвішчах аўтараў) прынцып размяшчэння твораў даў нечаканы эффект: чытач, які ідзе па старонках паслядоўна, нырцуе у старажытнасць, вяртаецца ў сучаснасць, каб потым заглянуцца ў падзеі дзіцячых пацудзяў герояў — і гэтак шматкроць.

Каханне з даўніх стагоддзяў (творы А. Аляшкевіча, Я. Конева, Л. Рублеўскай) выглядае романтична-ўзвышаным, зрэшты, з відавочнай прычыны: знешнія перашкоды для пацудзяў дазваляюць самім героям застацца чыстымі і беззаганнымі, даюць магчымасць не здрадзіць дарагому чалавеку і ўласнаму гонару, хоць і застацца няшчасным.

А вось сучасныя нам закаханыя часам мусілі канстатаваць, што каханне ў іх душы змагалася з побытам, звычайкай, іоначай непрадуманасцю ўчынкаў ці проста страхам нешта мяняць і браць на сябе адказнасць, каханне змагалася і прайгравала (апавяданні А. Бра-

ва, Н. Гальпяровіча, С. Кражавай, Н. Маеўскай, Т. Мушыньскай, Ю. Нератка, С. Трахімэнка). Не, сярод герояў гэтай кнігі дастаткова і тых, хто мог адрывнуць мінулае і не пашкадаваць (апавяданні Р. Баравіковай, К. Хадасевіч-Лісавой), альбо адрывнуць і пашкадаваць (апавяданне У. Гаўрыловіча, апавесць А. Наварыча).

Пацудзі дзіцячыя (у апавяданні А. Крэйдзіча, З. Дудзюк), пацудзі студэнцкія (твор А. Ветаха) і — даруйце мне збой у падставах класіфікацыі — пацудзі ваенныя (апавяданне А. Бутэвіча), пацудзі постжыццёвыя (творы А. Казлова, Г. Марчука), пацудзі паэтычныя («проза-нітка»

В. Шніпа), пацудзі сельскагаспадарчыя (апавяданне У. Сауліча) і пацудзі офісныя (апавяданне В. Барысевіча).

Кажуць, сапраўдны сюжэт — той, які звязаны з нараджэннем, шлюбом, хваробай ці смерцю, гэта моманты паваротныя ў любым чалавечым лёсе, моманты, якія жыццё герояў змяняюць кардынальна, а ўсё астатняе падаецца «рэдагаваннем». Творы пра каханне найбольш звязаныя і з нараджэннем, і са шлюбом, і з хваробай, якія замяняюць героям рэалізаваць свае пацудзі (апавяданне В. Гардзея) ці становіцца своеасаблівай помстай за паблажлівае стаўленне да чужых пацудзяў (апавяданне А. Федарэнкі).

Верагодна, знарочыстая непразрыстасць некаторых момантаў сюжэту раптам становіцца не заганай, а стрэмкай, якая не дае забыць апавяданне, а значыць, вартасцю? (апавяданне У. Дамашэвіча) Гераіня, прайшоўшы па мяжы і патрапіўшы ўстрымацца ад скандалаў загуляламу мужу, урэшце дэманструе такую жаночую мудрасць і дырпліваць, што хэпі-энд здаецца незваротным. Пераадолець жыццёвыя нягоды і ўласныя слабасці здолеў герой апавядання Г. Васілеўскай, а ге-

рой В. Кадзетавай перакананы, што патрэбны жонцы з усімі заганамі.

Агульнае ж уражанне пра кнігу — дзякуючы ўсёй размаітасці сюжэтаў, унутрылюбоўных тэм і іх вырашэнняў — надзвычай добрае: акурат той выпадак, калі ўзаемадзеянне твораў дало нешта большае за іх матэматычную суму. Гэта кніга, да якой можна вяртацца праз гады, і калі пры першачытанні найбольш уражваюць крутыя павароты сюжэтаў, то пры перачытанні адгукнуцца ў душы проста-будзённыя творы пра цяжкія, дараванне і жыццёвую мудрасць. І ў гэты момант прыходзіць разуменне, што хацелася б працягнуць знаёмства з гэтымі пісьменнікамі, і тут быў бы дарэчы напрыканцы кнігі пералік аўтараў з кароткімі біяграфіямі і доўгімі бібліяграфіямі.

Дазволю сабе банальнасць: кніга пра каханне — гэта кніга для чытання (не хачу гэтай фразай пакрыўдзіць іншыя кнігі), а выдзена яна прадстаўнічым вялікім фарматам, што добра глядзіцца на паліцах кнігарні, але не на стандартных паліцах хатняй бібліятэкі. Яе нязручна чытаць, яе не возьмеш з сабой (у дарогу, на дачу) — яна дэкаратыўна-стацыянарная. Няўжо ніхто не спадзяецца на тое, што якая-небудзь тынэйджэрска будзе зачытваць яе да дзірака і слёз, лежачы ў гамаку на лецішчы?

Аксана БЯЗЛЕПКІНА

Старая маргінальная Беларушчына

Тады, перажыўшы эйфарыю ад свабоды творчасці, новае літаратурнае пакаленне паабяцала чытачу не менш чым найхуткую новую "еўрапеізацыю" айчыннага краснага пісьменства адно ўласнымі маладымі сіламі. Аднак неўзабаве тыя ж маладыя сілы былі кінутыя на апраўданне бязлітаснай рэальнасці: тыпалагічна-класічна-еўрапейскія шэдэўры з абяцанай хуткасцю і ў спадзяванай колькасці не даліся ў маладыя рукі; адукаванае пакаленне ўсё ж не магло не адрозніваць новых арыгінальна-беларускіх тэкстаў ад новага эпігонства і графаманства паводле замежных узораў. А раз так, то і ў гэтай, і ва ўсіх іншых бедах беларускага літаратурнага працэсу ды ўласнага самасцвярджэння безапеяльчыва, вынаходліва, яскрава-вобразна была абвінавачана менавіта беларушчына. Сказана было так: маўляў, беларускі літаратурны кантэкст адсталы, ён кансерватыўны ў параўнанні з замежным; сам элімінаваны, сярэдне-статыстычны беларус у справе самаўсведамлення яшчэ і сёння не развітаўся з фігуральным каўтуном у валасах; ды і дзе тая, увогуле, маўляў, беларуская нацыя, беларуская культура — так, міфатворчасць адна!

Ракурс

У 1994 годзе, г. зн. амаль 15 гадоў таму, мне ўжо даводзілася пісаць пра "новую маргінальную беларушчыну" — эпатажную агрэсію маладых і адносна маладых творцаў, філосафаў супраць айчыннай культуры: супраць літаратуры XX стагоддзя, сучаснай Беларусі і беларусаў як нацыі (Корань Л. Новая маргінальная беларушчына. Паводле цытат // Цукровы пеўнік: Літ.-крытыч. арт. — Мінск.: Маст. літ., 1996. — С. 275—280).

шчыны як да субкультуры, як да маргіналіі ў тэкстах ужо наступнага пакалення маладых аўтараў. Пачну з характэрных для сучаснага пісьменства кніг таленавітых філолагаў Марыі Мартысевіч «Цмокі лютуць на нераст» і Евы Вежнавец «Шлях дробнай сволачы», выдадзеных у 2008 годзе І.П. Логвінавым.

Калі б нават М. Мартысевіч і не змясціла на другой старонцы сваёй кнігі прысвячэнне настаўнікам — Валянціну Акудовічу, Ігару Бабкову, Беларускаму калегіуму ў цэлым (дзе, вядома, акрамя маіх колішніх віртуальных апанентаў, выкладаюць самыя розныя творчыя асобы), то ўсё роўна была б відавочная ў «Цмоках...» навука гэтых філосафаў — з канца мінулага стагоддзя яна зусім не змянілася. І гэта менавіта навука (паўтаруся) бачыць беларускае як маргінальнае ды субкультурнае, навука дэманстраваць пагарду да яго — як правіла, татальную.

Некаторыя старонкі з кнігі М. Мартысевіч здаюцца ўжо чытанымі раней: «*Беларусь — негатыпная тэкс. Гэта краіна, якой больш няма; Беларусь, як некалі зямля абяцаная для габрэяў, існуе толькі ў сьвядомасці народу; у далёкім мінулым альбо ў маргах пра шчасную прышласць. Таму няма нічога гэтай, што вакол нас шмат людзей з атрафаванай сьвядомасцю*»; «*Апошнія 200 гадоў паказалі: Беларусь — немагчыма місія*»; «*Няўдачы — гэта ўвогуле сказаны герой беларускай сацыякультурнай прасторы, пачынаючы з Кастуся Каліноўскага, у якога нічога не атрымалася. Кажуць, што гісторыя пішацца пераможцамі. Гісторыя Беларусі — выключэнне, бо яна пісалася няўдачнікамі*» («*Кароткая... — дык адным з самых культурных лузгараў Вацлава Ластоўскім*»). І далей — пра «мільярд няздараў-сухотнікаў» Багдановіча, Канчэўскага, затым рэпрэсаваных Тарашкевіча, Гарэцкага, Аляхновіча, Дубоўку... Гэтак размахнуўшыся (у фрагменце № 8 пад назваю «Мужчыны, якіх мы выбіраем»), Марыя Мартысевіч адчула ўсё ж патрэбу агарыцца: «*Аднак сумаю сваіх няўдач яны стварылі кантэкст нашага існавання, і ў гэ-*

тым — *іх самая галоўная ўдзяча*». Часцей бы жартаўлівыя вучаніцы В. Акудовіча пераварочвалі з галавы на ногі і свае, і чужыя антыбеларускія сафізмы, якія ўжо больш за пятнаццаць гадоў запалняюць сучасныя выданні. <...>

Зпадобнага парадаксальнага, мякка кажучы, патрыстызму, які выяўляецца пры абавязковай гідлівасці герайні да сябе самой і да ўласнай нацыі, пачынае кнігу «Шлях дробнай сволачы» Ева Вежнавец: «*Народ мой прыземісты, сутулкаваты і нязграбны, сьмярдзючы, з пажаванаю скураю на тварох, нікому не патрэбны, па-хамску тлусты, рызьзё ды*

Гэтым цалкам рамантычным па стылі радкам Е. Вежнавец яшчэ хапае сарказму, але ўжо не прасталінейнага, а псіхалагічна ўскладненага; тут нарэшце не перакрываецца, а раскрываецца праўда. Найперш аповесць, якую заканчваецца кніга Е. Вежнавец, дае чытачу падставы ўдыхнуць з палёгкаю: нарэшце ў сучаснай літаратуры з'явілася герайня, якой ёсць што сказаць усур'ез пра Беларусь 1990-х—2000-х гадоў.

Здаецца, яшчэ ўчора я захаплялася прозай Альгерда Бахарэвіча, прапаноўвала яе для чытання студэнтам, звязвала з ёю тэмы творчых прац па сучаснай літаратуры. <...> У «Пра-

чытала нанач Шамякіна»; «*жыльцы» дома, дзе адбы- ваўся "нацыяналістычны шабас", пачуваліся "як пад акупацыйнай" і супакойваліся толькі тады, калі апошні нашчадак паліцаяў сагзіўся ў трамвай, а таварыш Грышук чуў "непрыстойны вокаліч "Жыд ведае Русь!"*»; «*Цяжка дыхаючы ў гілазуба пасмыхаючыся, ён [спадар Яська — ЛС.] пачаў гаварыць пра партыйныя справы*»; «*белтэр'еры пад рукі выводзілі з залі спадыра Яську, і той гучна ляўся на зразумелай усім мове*»...

А Бахарэвічу яўна здаецца, што варта толькі ўсе жыццёвыя рэаліі панізіць да іх адбіткаў у самай неразвітай сьвядомасці, варта скінуць чытача ў кругляглад мізерабельных персанажаў, як усё паніжанае адразу ж зробіцца аналагічным. Трэба толькі ўхапіць увагу чытача яркай і агрэсіўнай метафарай, каб павесці яго <...> у трупярні, прыбіральні ды іншыя месцы, якія Бахарэвіч ізноў жа зробіць навязліва падобнымі да трупярняў і прыбіральняў (нават калі гэта будзе вясновае лес або літаратурны музей, месцічковы клуб або зала для прэсканферэнцый і г. д.).

Адзінства бахарэвічаўскага стылю — ягонае індальгенцыя, і вось ужо чытачу можа падацца, што аўтар нібы лагічна піша аднолькавым ёрніцтвам пра Васку і Яську <...> На першы погляд, падобнае пісанне мусяць падвышаць «дасціпнага» апавядальніка, бо ён знаходзіць розныя пункты гледжання, каб агучыць самыя вульгарныя з магчымых меркаванняў пра беларускае жыццё. Аднак насамрэч з-за ўстаноўкі на татальны астражскі зніжаецца і апавядальнік <...>

Можна ўявіць сабе, якім упэўненым у беспакаранасці ды дзёрзкім у вачах мясцовага філісцера будзе пачувацца той беларускі пісьменнік, які, рыхтык Бахарэвіч, найперш аплюе і сцягне ў памыйніцу самую ідэю сакральнай беларушчыны — «без комплексаў!» Гэта інтэлігентны Коласа або Гарэцкага з належнай ім па інтэлігенцкім статусе пакутлівай рэфлексіяй перажывалі чалавечую мізэрнасць пэўных «палачнікаў»: дробны, нізкі люд віецца каля кожнай справы, заўсёды цёрся і каля беларускага адраджэння. А ўжо добра каля яго пахадзіўшы, толькі ля-

нівы з падобнага люду беларушчыну не пінаў. Бахарэвіч тут не выключэнне: <...> у справе «скокаў на могілках» (Міхась Чарот) — яшчэ не вызначаны пераможца. <...>

Як вядома, хоць колькі значны мастак выяўляе альбо перастварае «ідэі часу і формы часу», ён як мінімум мусяць мець што сказаць чытачу. У кнізе ж Бахарэвіча усё банальна да немагчыма. А можа, нам намякаюць на постмадэрнісцкі (або, як пішуць французы, гіперрэалістычны) дыскурс, закліканы гуляць банальнасцямі? Аднак жа Бахарэвіч нішчыць якраз падставую культуру, тую глебу, без якой нават банальнасці не жывуць.

Такім чынам урэшце і намалявалася ў кнізе Бахарэвіча інфантальная архітэктоніка замест формы з татальнай прафанацыяй замест ідэі. Дык жа і не дзіўна, што кніга «Праклётыя госьці сталіцы» атрымалася «пустой»: у ёй А. Бахарэвіч прадеманстраваў поўную перамогу маргінальнага дыскурсу над сэнсам. <...>

Між іншым, па маладосці (?) Бахарэвіч не толькі пісаў псіхалагічна змястоўную і тым прыцягальную прозу, але спрабаваў быць і экспансіўным музыкам, і амаль акцёрам у публічных акцыях айчынных авангардыстаў, і журналістам... З часам выпарылася ўсё, акрамя гульні ў пісьменніка. А Бахарэвіч узяўся прадукаваць з выгладу контркультурны, але цалкам бяспечны для яго самога тэксты: навучыўся выдзьмуваць бурбалкі здэкалівых, банальных, агідных або сентыментальных словазлучэнняў, якія лепяцца ў фігуры, фактурныя рэаліі, эмоцыі ды калізіі, і ўсё гэта паволі збіраецца такія ў адзіны сюжэт — прыкладна гэтак, як тое робіць Мастак з Надзіманым персанажам у 86-м фрагменце Бахарэвічавага тэксту: «Дзе-нідзе балёны былі замацаваныя яшчэ даволі груба, і, аднак, твор сапраўды здаваўся жывым <...>» [с. 156].

Статус нашай нацыянальнай культуры як феномена сакральнага, як бачым, чамусьці далёка не відавочны нават для прафесіяналаў-гуманітарыяў, не тое што для шараговага спадкаемцы мінулай эпохі. Таму ніколі не вырасце ў значнага пісьменніка чалавек, які ў найважнейшых пытаннях нацыянальнага быцця ў 2008 годзе арыентуецца гэтаксама, як сярэдні, яшчэ савецкага ці «заходнерускага» ідэалагічнага заводу, тутэйшы беларус, або на ўзроўні хохмы.

<...> Да сівых валасоў пішуць «дрындускі» на чужыя капылі — і без усялякага прымусу, спробы самагартства, ні-ні! Менавіта за грошы і бегма, дывідэнды (у тым ліку самарэклама) перадусім. Як прызнаецца адзін з герояў А.Бахарэвіча: «*Мы ганарымся, што "Панацэн" — ня толькі камэрцыйны праект. "Панацэн" — гэта яшчэ, калі хочаце, сьветапогляд. Гэта філзафія*».

Людміла СІНЬКОВА,
доктар філалагічных навук, прафесар

Друкуецца са скарачэннямі паводле: Сінькова Л.Д. «Старая маргінальная беларушчына ў тэкстах А. Бахарэвіча, М. Мартысевіч і Е. Вежнавец» // Беларуская літаратуразнаўства. — Вып. 7. — Мн.: БДУ, 2009.

На здымку: Л. Сінькова.

Статус нашай нацыянальнай культуры як феномена сакральнага, як бачым, чамусьці далёка не відавочны нават для прафесіяналаў-гуманітарыяў, не тое што для шараговага спадкаемцы мінулай эпохі. Таму ніколі не вырасце ў значнага пісьменніка чалавек, які ў найважнейшых пытаннях нацыянальнага быцця ў 2008 годзе арыентуецца гэтаксама, як сярэдні, яшчэ савецкага ці «заходнерускага» ідэалагічнага заводу, тутэйшы беларус, або на ўзроўні хохмы.

жалезныя зубы. Лепшага нікога няма». Стаміўшыся ад Евіных навязлівых кашмараў (самы страшны з іх — раптам дзяўчыне становіцца блага, і землякі, «паганяны сівалачы» з «цёллымі, літасцівымі» вачыма імкнуцца зрабіць герайні «іскусьцьевае дыханіе»), прыойдем да аптымістычнага.

У кнізе «Шлях дробнай сволачы» аднайменная аповесць, а таксама апавяданне «Сьвята вяртаецца», іншыя тэкставыя фрагменты ўсё ж вызваляюцца ад татальнага самапаніжэння. Можна спадзявацца, што Ева Вежнавец усур'ез жыве ў сваім часе, і менавіта ў яе ўрэшце хапіла мужнасці дзеля таго, каб паспрабаваць палюбіць (г.зн. наважыцца суперажываць, разумець) нас, беларусаў, «чорненькімі», як гаварыў Дастаеўскі, а «беленькімі» — дык нас кожны палюбіць... Кніга Е. Вежнавец заканчваецца «праграмнымі» паэтычнымі радкамі: «*На нішчыніцы мы і расцем, // баявое ўсколасце // нашай зграбнай, як левы пратэз, эпохі. // (Праўда, што бітву кідаюць адныя паэты ды лохі, // А таксама мы, невялікія сволачы, // Якія выбралі жыць на каленях, // І ня хочуць быць бітвымі стоячы)*».

клятых гасцях...» (2008) Бахарэвіч раптам увогуле перастаў быць аўтарам салідным і адметным — у адпаведнасці з узростам і сваім немалым пісьменніцкім вопытам. Ён, відавочна, падладжваецца пад цінэйджэраўскаю аўдытыю — свайго прагназемага чытача, і падаецца ў эпігоны да папулярных замежных аўтараў.

Па-першае, агульныя месцы паводле ўжо згаданай тут замежнай прозы (маладзеванага пратэсту, выразна аформленых субкультур), апісанні псеўдакультурных сурагатаў для масавага спажывання прыійшлося б цытаваць з Бахарэвічавай кнігі старонкамі. <...>

Па-другое, А. Бахарэвіч выносіць на публіку зашмат астракізму не столькі сацыяльнага, колькі таго самага антыбеларускага кшталту. Пра нашу нацыю і беларускую культуру ў яго чытаем: «...не радзіма ўжо, а Рэспубліка Радзіма»; «кіно імя Жданава, патрэбнае хіба "Ваську з г...зборачнага цэху"; «вяртацца ў Неглыбока да бацькоў»; «ехалі мы на звычайным такім сялянскім возе з Сучкоў у Рачкі... Увечары едзем мы з Рачкоў у Сучкі...»; «размаўляла выключна па-бумску, асабіста ведала ўвесь айчынны дысыдэнцкі Дыснэйлэнд і

Алесь
ЧОБАТ

ХМАРЫ

Калі нарэшце прыходзіць
позні славянскі смутак
у свет Усходняй Еўропы
і хмары раскідвае сеці,
там глухне змучаны розум
і час спыняецца скуты,
бо нават месяцаў назвы
пазычаныя ў суседзяў,

там Святое Балота спушчанае ў канавы
Ад Забагоннікаў да Залесеняў
і ад Шкленска да Спуды,
вайна і спакой пакінулі
Край партызанскай славы —
і вольна пушчанскай памяці
хозяць босыя душы,

калі наступае бязладдзе,
свет вольны ад чалавека,
звяры назад не прыходзяць
на пустку за туманамі —
калі нават яны жывыя,
то вісяць над імі спрадвеку
тыя ж самыя хмары, якія віселі над намі,

імгла да слаты праядае час, забірае сілы,
горка ў душы таго Краю
і ва ўсім цэле ламота,
і адна грудочка дарога —
з Брэста на Мінск і ў Расію —
нібыта Бог у бяссільным гневе
лупіць у ноч з кулямёта.

БЯССНЕЖАНЬ

У снежні з далёкай Сахары
прыходзіць вецер с і р о к а —
затопіць Венецыю, потым
дагоніць ажно да Рыгі,
ізноў не намі,
хоць наша
вызначана дарога
краіне святога Юрыя
ў руках Вострабрамскай Марыі.

Рунь зелянее рана,
як на Беларусі свабода.
Апосталы адгаварылі.
Цяпер мемуары пішуць.
Хто з мяккім знакам, хто без.
Хто без грошай, хто для народа...
"Спакой трэба мець, голад, холад", —
вучыў мяне жыць доктар Жыбер.

Дваццаць гадоў праляцела,
калі быў далёкі бясснежань.
Валерыі пяць гадоў.
Ні школы савецкай, ні польскай.
у Польшчы яшчэ Ярузэльскі.
З Літвой няма яшчэ межаў.
Еду на Дон, на Урал
з тэхнічнай фабрычнай поштай.

Ноччу "Азот" пускае
лішак да Пана Бога.
Белае чорнае неба,
колеры ўсе на тым свеце...
Савецкі Саюз непарушны —
туды і назад дарога.
Адзін з далёкай Сахары
цёплы прыходзіць вецер.

Куды жыццё праляцела?!
У тонкі дзесяткаў кніжак.
Так бязладна і чыста,
што не праляціць і сарока.
Адно два коцікі дома
суцяшаюць, бо ім ты не лішак.
Sic transit gloria mundi,¹
як дальні вецер с і р о к а.

"ТАКІЯ МЫ ЛЮДЗІ..."

Так старанна стараешся злосці не мець,
ці так блізка і ясна прыходзіць смерць,
што бывае без дома і з домам
нават страшна — як маладому.

Ты цяпер не адзін, а сяброў цэлы рой.
І памогуць — калі прападзе настрой.
Скрозь уздых і праз сумную стому,
не сапраўднаму ж, бо не да смерці
спялому.

Цяпер проста. Ты сам маеш быць, як не быць,
і "ўсё добра!" сказаць усім не забыць —
завяздзёнка такая з Еўропы прыйшла
і, як белая сажа, на душы лягла...

Так да попелу весела паліцца час.
І другім будзе тое, што маеш даўно.
Вось і злосці няма. Не на нас і на нас.
Бо такія мы людзі. Такое кіно.

БЛІЗКАЕ

Калі едзеш з далёкай зямлі
назад у краіну мую,
як на памінкі —
і не чакаеш нічога тут,
памяць з цябе выглядае,
а вецер лоб ёй цалуе —
як рыхтуе да болю,
калі ўлезеш на родны кут.
Прайшло, што прайшло.
За справай Кліо² — паганскай багіні.
Свет не рушыцца —
толькі, як зуб, баліць.
Агны даўно паўміралі —
павырасталі другія.
Час няўмольна праходзіць —
нават калі стаіць.
Толькі памяць у нерушы.
Там зямное, Божае, людскае, блізкае.
Там ізноў жывыя,
каго нідзе больш няма.
Людзі, звяры і дрэвы,
павароты дарог, крыжы, абеліскі,
ты сам і твой канец свету,
ці проста без снегу зіма...

СВЕТЛАЕ

Светлы лёд на нябёсах высокіх
над высокай паг небам зямлёй —
так здаецца сляпым,
хто былі і хто будзе за мной,
так мы бачым той свет,
у якім адна блізка цемра,
бо лепш душы і розум цярапець,
чым да страху спусцелае цела.

Не па смерці прыходзіць бяссмерце,
бо смерці на свеце няма
ні малым, ні бясконцым краінам,
ні дзецям, ні словам —
т а к адкрыецца раптам.
Спазнілася недзе зіма,
ці маленства, як вецер,
вярнула ся ў хмарах саломай...

ПАЗВОННАЕ

Сон прысніўся —
няйначай пякельным знакам:
Нейкі спалены, чорны, абвіслы сад.
І кругом смяюцца ўсе, каб не плакаць —
бо ніхто адтуль не прыйдзе назад.

Сон услед другі. Ці рай у пазвонным
вечным подыху, як з касцёла зімой,
ці спакой — як смерць! —
над Нёманам сонным,
бо ніхто туды не спышае за мной.

Сон прыходзіць трэці. На гзіва праўдзівы,
асабліва ўласцівы сучасным часам —
лезе з гною слава гнілою слівай
і вішчыць, што не годны яе ты сам...

...але вось прападаюць начныя морды,
вось ужо не відаць, падзеліся дзе,
бо Валерыя гоніць мой сон чацвёрты
і сама ў бедны дзень да мяне ідзе.

ЛЁС

Дзякуй Богу, пражыў пяцьдзесят зім і лет,
цяпер годны, як мёртвы, любога разца —
не на мне закончыцца гэты свет,
а ў тым свеце зусім не бывае канца.

Дзякуй Богу, спісаў пераможны час
у вялікім спакоі і ціхай вайне,
бо паўстанне з мёртвых было ва ўсіх нас,
хто ў жыцці сустрэліся мне.

Дзякуй Богу, не ўсе пайшлі на той свет,
так сабе — пяць дзесяткаў
мужчын і жанчын,
і пасля пражытых тых зім і лет
мне спышаць за імі да ямы ў след
асаблівых няма прычын.

Дзякуй Богу, мне лёгка. Тут і нідзе,
бо мой лёс замятае мае сляды —
і сваёй дарогай дачка ідзе
з душой вольнай у вольны час малады.

¹ Так праходзіць зямная слава (лац).

² Кліо — багіня часу і матка Гісторыі.

Ганна
АТРОШЧАНКА

ТРЫЯЛЕТ

Я радуюся той губрове
І нават шэраму камлю,
Які зірне мне ўслед суроова...
Я радуюся той губрове.

Скажу вам шчыра я, панове:
Люблю свой край, сваю зямлю!
Я радуюся той губрове.
І нават шэраму камлю.

УРАННІ

Сонца коціцца па вёсцы,
Промні ззяюць на страсе.
Звонкі ранак адгалоскі
У прыполе прынясе.

Вунь рупліва гаспадыні
Статак гоняць за сяло,
У высокім небе сінім
Уздымае дзень крыло.

А вясковае прыволме
Сцежкай кліча да бяроз,
Дзе зялёнае раздолле
Адлюструе вербалоз.

АДКРЫЦЦЁ

Жыццё наша —
не пернік з мёдам...
Пераканаешся сама!
Калі ты знойдзеш
ілях паг небам,
А месцайка
табе — няма!
І дабрыні няма,
павагі,
Фальшывы лабірынт
святла...
Разлік, ускінуты на вагі!
Верх крывадушнасць
узляла...

РОЗДУМ

Сум пастукаўся ў акно...
Што было — даўно сплыло!
Апрану зноў андарак,
Тупну весялун-гапак.
Гарманіст, хутчэй сыграй,
Пра каханне, месяц май.
Мне гадоўкі срэбра ткуць,
Сноў дзвючых — не вярнуць!

Не трэба ныць, а трэба жыць!
У нас — кароткая дарога...
Спяшайся дабрыню тварыць,
Шануй бацькоў, Рагізіму, Бога.

Не клян! Бо бачыць неба...
Ды і Бог не за гарой!
Красамоўным быць не трэба,
Стань дабрышым ты душой!

Зайздрасць душыць,
зайздрасць джаліць,
Нібы злосная змяя!
Каб нікога не параніць —
Светлым стань, як немаўля.

І ў старасці садзі сады!
Няхай парадуюць яны
Вандроўніка спякотным днём,
Бо што пасеем, то пажнём...

Самота фарбуе нам скроні,
А гэта ўжо восеньскі знак...
Гады, як імкліва коні,
Назад не вярнуць іх ніяк!

Не зляпі з пяску куміра,
Не шукай сабе бяды!
У жыццё ідзі ты з мірам,
З дабрыней сяброў заўжды.

Няхай чаруе прыгажосць!
На прыгажосць — заўсёды мода,
Бо ў кожнага паэта ёсць
Радоцка лепшы ад народа...

Вясна гзівіла. Чаравала,
Спявала песні на дварэ.
А сэрцайка — кахаць жадала!
Паэта старасць не бярэ...

У каго ж паверыць сёння...
Ва ўсвятшыняга, ў людзей?
Мы блукем у палоне
Чужых поглядаў, ідзі.

І сваё ўсё вынішчаем,
Забываем аб душы!
На зямельцы мроім раем,
Дык чаму ж тады грашым?

фота Віктара Кавалёва

У акулляры снайпера

Апавяданне

Мікола ДУБОУСКІ

бразганне калодзежнага ланцуга, грукат парожніх калёс досвітнага возчыка, які з бліжэйшых ад хутара Казачоў выбраўся за сенам, накіраваным і высушаным на далёкіх няўдобицах прылесеся. Нямая цішыня Кузьму, сына колішняга каваля Хвядоса, наспярожвала, трывожыла. Ён зноў зірнуў на паветку, дзе соладка спала Алінка і перавёў позірк на сваю хату — цагляную камяніцу. Нямы, незразумелы жал зварушыўся ў сэрцы, на імгненне ён уявіў, што гэтыя цяпер глухія вокны бачыць апошні раз. Мурашкі прабеглі па спіне ад такіх думак. Кузьма яшчэ раз аглядзеў хату: замкнёныя дзверы, зачыненыя вокны, нібыта на зіму. Лесвіца на падашак не скранутая, лебяды ля яе не прымятаюць. Вось толькі дзверы на гарышчы прыадчыненыя. "Здаецца, апошнімі днямі туды не ўзімаўся. Мо вецер, трэба прыкрыць, але спачатку — Аліны сядзёнак даць..." І ў гэты момант высока ў паветры нешта моцна стрэльнула — выбухнула шрапнель, стрэліла ўніз рознага памеру гарачымі асколкамі. Адзін, малюпасенькі, як іголка, трапіў у галаву Цупара. Стары німа ўпаў ля пуны на латку белай канюшыны, што ўзнялася тут яшчэ з вясны. Вузенькім струменьчыкам пацякла на зямлю кроў.

Абстрэл шрапнеллю нямецкай абароны працягваўся нядоўга, ён быў прыстрэлачым. Снайпер Рудольф Штрумпф прыйшоў на хутар апоўначы, калі атрымаў загад ад маёра Крошпе пільнаваць тут дарогу між кузьмовага жыта.

— Гэтае месца, Рудзі, — сказаў маёр снайперу, — лаз для савецкіх разведчыкаў, і яны тут палеццэ, не сумнявайся. Таму страляй у кожнага, хто тут з'явіцца.

Штрумпф прылажэўся на гарышчы Цуправай хаты ля акна. Дарога і жыта абапал яе праз акулляр вінтоўкі праглядваліся выдатна. Абраным месцам снайпер застаўся задаволены. Змрок летняй ночы, пад прыкрыццём якога ён завітаў на хутар, расейваўся на вачах. Рудзі палічыў, што хутар пакінуць. Ні Кузьмы, ні Аліны ён не бачыў — тыя моцна спалі пад паветкай. Надыход світанка падказваў яму, што цяпер самы час паназіраць за жытамі і дарогай. Разведка, як ведаў з багатага вопыту снайпер, выбірае для праходу ў тыл свайго праціўніка менавіта такую пару — самы сон у салдата. Рудольф глынуў з біклагі кавы з каньяком, зажаваў шакаладкай і прылёг, узгадаўшы сваю любімую прымаўку: "Закінуў вуду, рыбаць, сачы за паплаўком!". З боку траншэяў — ніводнага гуку ці шлоаху. Праз акулляр усё было бачна, як на далоні. Вось па сцябіліне жыта да коласа паўзе божая кароўка. На латцы жоўтага дарожнага пясоўку снуюць мурашкі. Кроплі расы — на кончыках прымятага палыну.

"Грэшнік ты, Рудольф, грэшнік. На Богавай такой міранай зямлі, дзе ўсяму жывому спрыянне, ты забіваеш...". Цяклі хвіліны, а з імі — тужлівыя думкі вермахтаўца. Ён ад пачатку службы верыў фюрэру: што немцы — выключная нацыя і вартая кіраваць іншымі народамі, бо ўсе астатнія знаходзяцца на ніжэйшай ступені развіцця. Бог ім не даў таго, што даў арыям. Яны дзікія, паганцы, здольныя толькі быць рабамі і не больш. Пакуль перамаганасная армія Гітлера займала еўрапейскія дзяржавы, Рудольф сядзеў у засадах і страляў без усялякага жалю ў тых, хто трапіў пад ягоны прыцэл. Аднак на чвэрты год акупнага жыцця снайпер больш не верыў, што немцы — выключная нацыя, як і не верыў

у перамогу Германіі ў гэтай крывавай жудаснай вайне. Не раз, лежачы ў чаканні сваёй ахвяры, як і цяпер, у гэты перадсвятальны час, ён планаваў пры першай жа магчымасці здацца ў палон. Нават надараліся моманты, калі вельмі хацелася гэта здзейсніць. Але Рудольф адганяў такія думкі прэч, бо баяўся не за сябе, а за жонку з дзецьмі, якія засталіся там, у Фатэрландзе, на такім жа хутары. Снайпер, які апынаецца ў палоне, аб'яўляецца здраднікам і сям'я яго адпраўляецца ў канцлагер. Ды і рускія палонных снайпераў звычайна забіваюць на месцы.

Штрумпф, узбадзёраны кавая, не пераставаў глядзець у выдатны прэйсаўскі акулляр. У ім выразна бачылася жыта і няўезданая дарога з ледзь прыкметнымі каляінамі. Снайпер чакаў, бо быў упэўнены: нехта абавязкова павінен з'явіцца. Нечакана ў прыцэле на дарозе ён убачыў савецкага капітана. Той ішоў няспешна — спакойны, малады, прыгожы. Ішоў да хутара, як да сябе дадому. Снайпер падпусціў яго крыху бліжэй да падворка, а потым плаўна націснуў на курок. Капітан упаў на спіну, нібы паслізнуўся на лёдзе. Снайпер патрымаў забітага з хвіліну ў прыцэле і адкаляві вінтоўку.

— Цяпер, Рудзі, спаць, многа спаць! — падумаў пра сябе стралок. У яго даўно стала звычайна моцна засынаць пасля забойства. І кім быў гэты капітан, што пайшоў у разведку адзін? Ішоў, зразумела, упэўнены, што тут нікога няма. А яно не так... Цупраў хутар месціўся на значным аддаленні ад лініі абароны. Толькі вопытнае вока Штрумпфа прыкмеціла аж з траншэяў, што лепшага месца для засады няма.

...Снайпер спаў, не чуў выбуху шрапнелі, не бачыў світанку, не адчуў, як пачаў дыхаць жарам распалены сонцам бляшаны дах хаты. Пасля Сталінграда Рудзі ніяк не мог сагрэцца, і гэтае цяпло было для яго раем. Яго абудзіў плач Аліны.

— Адкуль тут дзіця? — не тое каб устрывожыўся снайпер, а хутчэй здзіўліўся, бо такога за ўсю яго баявую практыку яшчэ не здаралася і ён, як не хацеў, але мусіў злезці з гарышча. А адразу убачыў Аліну, якая трэсла за плячо забітага Кузьму і паўтарала адчайна:

— Дзеда, прачынайся! Досьць спаць! Прачынайся, я хачу есці! Снайпер падышоў да яе і запытываў:

— Чога кричишь? Дзяўчынка зірнула на яго:

— Дзеда не прачынаецца, а я есці хачу...

Штрумпф нахіліўся над старым, убачыў пад ім скрытаўленую траву:

— Проспитесь, проснетесь... — А ты хто? Фрыц? — спытала Аліна.

— Нет, я — Руди. — Штрумпф накіраваўся да лесвіцы. Аліна заплакала яшчэ мацней. Немец прыпыніўся, вярнуўся да яе і даў дзяўчыцы плітку шакаладу:

— Ешь! Алінка здзіўлена паглядзела на гасцінец, не ведаючы, што з ім рабіць.

— Ешь, это конфета! — сказаў немец і палез на гарышча, дзе зноў уладкаваўся спаць. Аліна з'ела смачны шакалад, падсілкавалася яшчэ пераспелымі вішнямі і на нейкі час забылася пра дзеда. Выйшла з падворка і накіравалася да ракі, дзе ўбачыла забітага капітана.

— Ой, I гэты дзядзя спіць! — Аліна прысела ля нерухомага вайскоўца і пачала змятаць з яго твару мурашак:

— Мурашкі-палашкі, чаго вы на твар паўзеце? Кыш, кыш! Паўзіце па пясоўку, а ён хай спіць. Мой дзеда таксама на двары спіць.

У гэты момант камандзір разведкі пяхотнага палка, які падрыхтаваўся да фарсіравання Ясельды якраз насупраць Цуправага хутара, капітан Іван Шылянок пакрысе пачаў вяртацца да свядомасці, адчуўшы дотык дзіцячых рук — ласкавых і лёгкіх, як крыльцы матылька. Ён яшчэ не мог расплюшчыць вочы, але розум пачаў уваскрэсаць падзеі учарашняга надвечорка, калі Шылянка тэрмінова выклікаў да сябе камандзір палка палкоўнік Чэрапаў.

Той сустрэў яго з парога палаткі воклічам:

— Шылянок! Дзе? Дзе язык? Ты чаго сядзіш тут, як на курорце? Гэта не курорт, а фронт. Дзе твая адказнасць? Пайшли ўжо другія суткі, а тваіх байцоў няма. Скажы, разведчык, што ўсё гэта значыць? Загінулі, або зап'янаставалі, дарваўшыся да якога-небудзь пойма? А ты чакаеш, як курортнік!

Чэрапаў крычаў і крычаў, не даваў Шылянку нават уставіць слова.

— Ідзі сам, калі твае падначаленыя не здольныя! Дяю табе суткі на выкананне загаду. Вернешся без языка — расстраляю.

Успамініў устрапануў свядомасці капітана. Ён расплюшчыў вочы і ўбачыў над сабой усмешлівы дзіцячы тварык. Алінка запляскала ў ладкі:

— Дзядзя, дзядзя, ты прачнуўся!

— Адкуль ты, дзяўчынка? — ціха вымавіў капітан.

— З нашай хаты, з дзедавага двара, — паказала яна на хутар.

— А хто дома ёсць з дарослых?

— Толькі дзеда — спіць ля пуны, і немец яшчэ.

— Дзе немец? — Шылянок паглядзіў галоўку Аліны.

— На гарышчы.

Штрумпф, адаспаўшыся, узяў карабін і праз акулляр убачыў, што дзяўчынка размаўляе з капітанам.

— Ажыў! — Аж ускрыкнуў снайпер і прыцэліўся. Але капітан закрывала кволая спінка Аліны. Рудольф спрабаваў націснуць на спускавы кручок, і не змог, бо на імгненне падалося, што ў акулляр — бялявая галоўка аднаго з яго дзядей. У гэты час дзверцы гарышча рэзка адчыніліся, у іх ускочылі трое рускіх вайскоўцаў. Яны імгненна звязалі немца і літаральна скацілі яго па лесвіцы ўніз на зямлю. Выбеглі на вуліцу і пабачылі там Алінку і свайго камандзіра.

Разведчыкі па чарзе неслі параненага і Алінку. Дзяўчынка не плакала, бо адчувала, што гэтыя людзі — добрыя і ласкавыя.

Штрумпф ішоў побач. Бывалы садаг разумеў, што вайна, як і ўласнае жыццё, для яго скончылася.

Калі перайшлі Ясельду, Шылянок распытаў сваіх хлопцаў, якія апынуліся ў самы патрэбны момант на хутары. Старшы групы, сяржант Піліпчык, коротка паведаміў:

— Мы без прыгод дасягнулі траншэяў, а немцаў няма, зігзагам рухаліся кіламетры два — няма, хацелі ўжо вяртацца ў полк. Раптам пачулі моцны гул машын з боку чыгункі. Залезлі на самы разлапісты і высокі каштан і з яго ўбачылі, што з эшалона згружаноўца іхнія часткі і займаюць акопы. Вырасьлі назіраць. Сядзелі больш сутак. Бачылі, як па тылах перыядычна шныралі спецатрады. Усюды шныралі, а гэты хутар абыходзілі. Вырасьлі: тут іх аванпост. Прышлі сюды і — вось...

На хутары старога Кузьмы Цупара нямецкі коннік з каманды тылавой, якія будавалі абарончую лінію, з'явіўся для гаспадара нечакана. Не спешваючыся, ён рваў спелыя вішні і з асалодаю іх еў. Ubачыўшы Кузьму, вінавата ўсміхнуўся і сказаў:

— Вкусно!

— Ешце, калі смачна, — гаспадар разглядаў яго ўніформу: ні нашывак, ні пагонаў. Мундзір, штаны ды чаравікі — цяжкія, з цвёрдай валовай скуры.

— Вы з траншэяў?

— Я, я... — немец працягваў глытаць вішні.

— Абарону ўзвзялі? — далікатна і аспярожна спытаў стары. Коннік выпяг з кішэні насоўку, выцер рот, рукі і паўтарыў:

— Вкусно!

— Нарвіце яшчэ...

— Нет, нет. Вы здесь жить?

— З нявесткаю і ўнукамі.

Немец памаўчаў, паглядаючы на двор, а потым сцішана вымавіў:

— Вам всем нужно уходить, туда, за железную дорогу. Уходить быстро. Здесь завтра — война!

Немец тузануў кая і напраткі праз высокае спелеае жыта паскакаў у бок узведзенай лініі абароны. Цупар глядзеў яму ўслед, нібыта прымерваўся, уяўляў, што ж тут сапраўды заўтра будзе. Ніхто, зрэшты, ужо не сумняваўся, што фронт блізка — яго грывомы выразна чуліся здалёк. Штодня з-за сінх ясоў нізка несліся савецкія штурмавікі, стралілі зенітныя гарматы, якія немцы паставілі ля чыгункі. Людзі прагна чакалі вызвалення ад бясконцай вайны.

Цупар затрымаўся на двары, аглядзеў свае родныя пабудовы: цагляную хату, хлеў з цэментовых блокаў і прасторную пуно, сад, студню, гоні густага, моцнага, як чарот, жыта.

— Вось і дажыўся, Кузьма, усё добро згарыць, разбурыцца і сам ты загінеш... Божа, Божа! Абарані, урагуй мяне! — Стары перажангаў і заспяшаўся ў хату.

— Тата, што здарылася? — са страхам гляннула на яго нявестка.

— Збяры, Ганначка, у мяшчак хлеба і да хлеба што-небудзь і сыходзі за хутара за чыгунку, у Лазок, да маёй сястры Зіны. Быў сёння немец і сказаў, што заставацца тут небяспечна, бо заўтра — вайна. Так і сказаў. Бяры дзядей і ідзі.

Дзясцігадовы ўнук адразу пачаў шукаць заплечнік. А чатырохгадовая Алінка, высёлая і гарэзлівая, запярэчыла: "Я з табою, дзеда, застануся. Хай мама з Косцікам ідуць, а я з табою!". Унучка ажно ўчапілася ў дзедаву цяжкую жылістую руку.

— Я за вамі пайду, — сучышаў унучку Кузьма. — толькі кароўку да ракі адваду.

— І я з табою, і я з табою, — плакала дзяўчынка. Кузьма ўсхваляваўся — вельмі любіў дзяўчынку і таму не мог адмовіць:

— Добра, добра, будзем з табою. А ты, Ганначка, з Косцікам ідзі. Я следам, з Алінкаю...

Снедалі спехам, паранай бульба са шкваркамі. Нявестка з сьняна сабрала харч, цёплыя рэчы, развіталіся, расцалаваліся. Ганна выцерла слёзы, гляннула на Кузьму, нібыта прасіла, каб не затрымліваўся. Косця ледзь паспяваў за мамаю, а тая ляцела стрымгалоў сцэжкам да чыгункі — спяшчалася, бо адчувала, што там бяспечней і спакойней. Калі пераскоквалі праз пустыя яшчэ, але глыбокія траншэі, азірнулася на хутар. Сэрца моцна зашчымяла. Імгненна ў галаве пранеслася згадка пра мужа Сцяпанку, які прапаў на польскай вайне. Чакала яго, не перастаючы спадзявацца, што жывы, думала, у палоне ў немцаў. Але калі пачалася гэтая вайна, зусім страціла надзею.

Хутар быў ледзь відзён — хаваўся ў прысадах клёнаў, ясеняў і бяроз, якімі абсаджіў яго Цупар. Ён багата выбудаваўся — ездзіў яшчэ пры цары на заробкі ў Амерыку. Вярнуўся з доларамі. Купіў у збяднелага пана трацяк ворыўнай зямлі і выбудаваў хутар. Жонка, нарадзіўшы першынца, чакала яго ў бацькоўскай хаце. На хутары зажылі няблага, але перад вайной Кузьма аўдавеў. Як прыйшлі Саветы, Кузьма затрос-

ся, як асінавы ліст, баяўся, каб не раскулачылі. Абышлося. Лютай зімою саракавога года нкусаўцы вывезлі на станцыю для адпраўкі ў Сібір у халодных вагонах-цялятніках сем'ямі ўсіх солгысаў, ляснічых, леснікоў, настаўнікаў, ксяндзоў і заможных сялян. Уратаваў Кузьму сын стрыечнага брата, былы падпольшчык — сакратар ячэйкі КПЗБ, які потым узначаліў райвыканкам. Ён частку зямлі Кузьмы заісаў на сваю сястру і малодшага брата і сказаў пры гэтым старому: "Сядзі ціха і не рыпайся, а то і я не ўратую".

Цупар з унучкаю пакінуў сялібу ўслед за нявесткаю гаўдзіны праз дзве. Быў поўдзень, спёка. Выпушчаныя на волю парасяты пахаваліся ў бульбе, якая ўжо адцвіла, набірала моц. Куры зашчыліся ў цень прысада. Цупар з унучкаю кіраваўся сцэжкаю да канавы між свайго жыта. Аліна безупынку шчабятала. Кузьма адказваў ёй, але больш думаў, каб хутчэй перайсці крынічны раўчук, дзе схавалася пад вольхай кладачка, а потым — на вышыню, паўз траншэі да чыгункі. Насцярожаная цішыня хавала ў сабе небяспеку. Ля канаўкі з альжоўніка раптам паказаўся замаскіраваны альховым веццем немец у касцы. Кулямётны ствол, як сабачыя морда, вызіраў з гушчару. Кулямётчык паказаў рукой, што ісіці сюды нельга. Аднекуль з вышыні даносіўся гул матораў, бразганне жалеза, грукат. Кузьма зразумеў, што апынуўся з унучкаю ў пастцы — немцы займалі траншэі.

— Вернемся, Алінка, дахаты, — скрушына паведаміў ён дзіцяці. — А мама калі прыйдзе да нас?

— Заўтра.

Аліна ўзрадавалася:

— Дзеда, я буду спаць з табою ў паветцы! Убачу мясчык, зоркі, а то мама ніколі не дазваляла, гнала ў пасцель.

Радасць унучкі адарвала старога ад нядобрага прадчування. "Мо тут лепш схаватца, чым там, за чыгункаю? У мяне ж склеп з бетону. Пачнецца страляніна — залезем туды. Трэба харчу назапасіць, вады. Перасядзімо, дасць Бог".

Рэшта дня і вечар не прынеслі ніякіх зменаў у наваколлі. Кузьма вырашыў гэтую ноч спаць з унучкай у сваёй паветцы.

Прачнуўся ён перад світанкам. Да ўзыходу сонца было яшчэ далёка, але небакрай ужо запунсавеўся. Ноч была цёпла і свежая, жыта задумліва застыла, нібы замярцвела ў нерухомасці. Карова, вярнуўшыся позна дахаты, наелася сон ля мінулагадняга стажка і прылягла побач з ім. Цупар стаяў ля паветкі, адчуваючы нейкую нязвычайную заспакоенасць. Мо таму, што на падворку — ніякіх адзнак, што сюды прыходзілі чужыя, хоць непадалёк, у траншэях, і прыгаіліся немцы. Нязвычайна было і тое, што раней нават у гэты час наваколле падавала ўжо знакі блізкага прабуджэння. Раней, бывала, стары ішоў на раку патрэсці свае венцыры, пастаўленыя на карася ў чаротавым прыбярэжжы, і чуў кароткае мычанне каровы,

Яшчэ не восень, але сталічныя аматары мастацтва ўжо адчулі надыход новага тэатральнага сезона: 11 жніўня пасля адпачынку (такога хуткаплыннага!) узнавіў паказ спектакляў адзін з нашых старэйшых творчых калектываў — Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Максіма Горкага.

30 год — як стагоддзе

Сваё 30-годдзе адзначыў вакальна-харэаграфічны ансамбль "Валачобнікі" Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Калектыв, заснаваны ў 1979 годзе прафесарам, заслужаным работнікам культуры Рэспублікі Беларусь Станіславам Дробышам, неаднаразова прадсталяў нашу краіну на міжнародных конкурсах і фестывалях у Нідэрландах, Германіі, Эстоніі, Францыі, ЗША, Расіі, Польшчы, Балгарыі, Іспаніі. "Валачобнікі" з годнасцю нясуць сцяг Беларусі. Ансамбль з'яўляецца лаўрэатам Міжнароднага фальклорнага фестывалю "Пернік" у Балгарыі, X Міжнароднага гуцульскага фальклорна-этнографічнага фестывалю "Каламыйка", X Міжнароднага фестывалю народных традыцый у Італіі, Міжнароднага фестывалю традыцыйных культур у Нідэрландах і Бельгіі, Міжнароднага фестывалю фальклорных калектываў у Германіі. Спіс творчых перамог і культурных здабыткаў калектыву амаль бясконцы. Гэта вынік плённай працы як кіраўніка, так і выкладчыкаў, што працуюць на кафедры беларускай народна-песеннай творчасці ўніверсітэта.

"Валачобнікі" — гэта студэнты кафедры факультэта музычнага мастацтва і спевакі, і музыкі, і таленавітыя танцоры. За 30 гадоў калектыву выхаваў мноства талентаў, якія цяпер працуюць на творчай глебе ў прафесійных і аматарскіх калектывах па ўсёй краіне. Выхаванцы ансамбля за 5 гадоў навучання раскрываюцца як адметныя індывідуальнасці, дзякуючы гэтай творчай лабараторыі, — нібы неапрацаваныя камячкі гліны ператвараюцца ў мастацкі цуд. І гэта не проста метафара, бо менавіта адсюль, з навучальных класаў, прыйшлі на вялікую сцэну заслужаная артыстка Беларусі Наталля Раманская, саліст ансамбля народнай музыкі "Бяседа" Белтэлерадыё-кампаніі Валянцін Кірыленка, салістка Беларускага дзяржаўнага ансамбля народнай музыкі "Святая" Людміла Кірыленка, артыстка Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Г. Цітовіча Наталля Коноха, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь Валянціна Гладкая, лідэр этна-трыо "Троіца" Іван Кірчук, мастацкі кіраўнік узорнага ансамбля песні і танца "Зорачка" Нацыянальнага цэнтра мастацкай творчасці дзяцей і моладзі Мінска Ала Навіцкая ды іншыя выбітныя постаці.

Нягледзячы на свой "вучэбны" статус, "Валачобнікі" даюць больш як 50 канцэртаў на год. Няма амаль ніводнай пляцоўкі ва ўсёй краіне, дзе б нашы студэнты не спявалі і ды не танчылі. Яны ўдзельнічалі ў добрачынных акцыях "Чарнобыльскі шлях", у канцэртах для дзяцей з анкалагічнымі захворваннямі, для інвалідаў і ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны. Без удзелу ансамбля не адбываецца, бадай, ніводнага свята ў краіне, з бадзёрымі песнямі і танцамі прыходзіць "Валачобнікі" туды, дзе ёсць патрэба ў мастацтве, у гарадах і вёсках.

За час існавання калектыву створана, падрыхтавана і годна выканана каля 25-і канцэртных праграм. Сярод іх — асноўныя абрады і свята беларускага земляробчага і сямейна-бытавога календара: "Гуканне вясны", "Валачобніцкія забавы", "Купале", "Жніво", "Талака", "Каляды", "Імяніны", "Вяселле", "Вытокі" і іншыя. Кожная з праграм

Настасся ШЫК, студэнтка БДУ культуры і мастацтваў

На здымках: "Валачобнікі" і кіраўнік ансамбля — прафесар, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь Станіслаў Дробыш.

Каханку", прысвечаны выдатнай асобе ў айчыннай гісторыі — Станіславу Каролу Другому Радзівілу. Народны артыст Беларусі Барыс Луцэнка працуе над "Мачахай" Анарэ дэ Бальзака. Рыхтуюцца пастаноўкі "Рускіх вадэвілу", п'есы Ніла Саймана "Каліфарнійская сюіта".

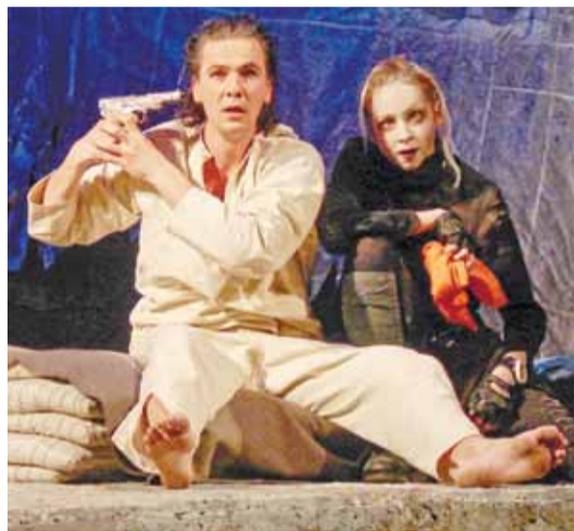
Пра год у тэатры будзе сапраўднае сузор'е юбіляраў: Расціслаў Янкоўскі, Андрэй Душачкін, Вольга Клебановіч, Аляксандр Ткачонак... Прыгожыя даты горкаўцы прызвычаліся адзначаць творча, з фантазіяй. Так што і публіку, і яе куміраў парадуе яскравая чарада тэатральных святаў.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: будынак тэатра; фрагмент выстаўкі ў тэатральным фэ, прымеркаванай да юбілею актрысы Алены Пастрэвіч; сцэны са спектакляў "Я твая нявеста", "Праўда — добра, а шчасце лепш".

Фота Аляксандра Дзмітрыева і аўтара

Пасля летняга антракту: ад месье Жэронта да Панае Каханку

Напярэдадні летніх вакацый горкаўцы сыгралі дзве прэм'еры. Класічным камедыю Аляксандра Астроўскага "Праўда — добра, а шчасце лепш" паставіў досыць знаёмы мінчукам тандэм — заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі рэжысёр Аркадзь Кац і народны мастак Латвіі сцэнограф Таццяна Швец. Спектакль адметны акцёрскімі імёнамі: прынамсі, іграюць у ім Расціслаў Янкоўскі, Бэла Масумян, Вольга Клебановіч. А творчасць Віктара Астаф'ева натхніла тэатр на новую работу, якую калектыву прысвядзіў 65-годдзю вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў, — баладу пра закаханых "Я твая нявеста". Над гэтым спектаклем працавалі рэжысёр Валянціна Еранькова, мастак-пастаноўшчык Андрэй Меранкоў, артысты Іна Савянкова, Андрэй Сенькін, Бэла Масумян ды іншыя.

Аднак чарговы сезон у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага адкрыўся не прэм'ерай, а "доўгажыхаром" рэпертуару — спектаклем "Адзіны спадкаемца" паводле п'есы Ж. Ф. Рэньяра. Дынамічная, іскрыстая французская камедыя, пастаўленая з заслужаным дзеячам мастацтваў Беларусі, выдатным рэжысёрам і педагогам Уладзімірам Маланкіным (мастак Юрый Тур), не сыходзіць са сцэны 35 гадоў! Як вядома, у маі, калі адзначалася 80-годдзе з дня нараджэння гэтага незабытнага майстра, горкаўцы прымеркавалі

да юбілейнай даты паказ яго спектакля, адноўленага ў 2002 годзе народнымі артыстамі Беларусі Аляксандрам Ткачонакам ды Вольгай Клебановіч. Прычым, "Адзіны спадкаемца" быў тады прадстаўлены публіцы 990-ы раз.

Знамянальны атрымаўся і яго 991-ы, жнівеньскі, паказ: калектыву тэатра і яго захопленыя госці віншавалі з юбілеем Алену Пастрэвіч — "каралеву сцэны", артыстку, запатрабаваную ў кіно і на радыё і, дарэчы, адзіную прадстаўніцу першага акцёрскага складу гэтага спектакля, адзіную непасрэдную спадкаемцу творчых задач Уладзіміра Маланкіна. Цяпер яна іграе бліскучую і шляхетную спадарыню Аргант, а пачынала з ролі яе дачкі Ізабэлы...

Партнёрамі Алены Пастрэвіч у той вечар былі Аляксандр Ткачонак (Жэронт), Сяргей Чакерэс (Эраст), Кацярына Шатрова (Ізабэла), Эмілія Пранскутэ (Лізэта), Андрэй Захарэвіч (Крыспен)...

легі, прадстаўнікі Міністэрства культуры Беларусі, Беларускага саюза тэатральных дзеячаў, Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм", радыёканала "Культура".

Адкрыццё 77-га сезона горкаўцаў запамніцца і невяліччай выстаўкай, разгорнутай у фэ ў гонар Алены Пастрэвіч, і вернісажам "Тэатр, акцёр і вобраз", дзе фотамастак і кінакрытык Алег Сільвановіч прадставіў спынення імгненні сваіх назіранняў за сцэнічнай творчасцю. Яго фотавыстаўка прабудзе тут да кастрычніка.

Што да рэпертуарных перспектываў... Як падкрэслівае галоўны рэжысёр тэатра Сяргей Кавальчык, у новым сезоне будзе заўважны зварот горкаўцаў да беларускай драматургіі. У планах — казка Генадзя Да-выдзькі "Зоркі сёмага неба" ў яго ўласнай пастаноўцы, сам Сяргей Кавальчык мяркуе абысці разам з драматургам Андрэем Курэйчыкам праект "Пане

Сябры па суполцы

У ліпені 2008 г. пачала сваю дзейнасць Асацыяцыя беларускіх баяністаў і акардэаністаў (АББіА), якая з'яўляецца структурным падраздзяленнем Беларускага саюза музычных дзеячаў. Стварэнне новага творчага аб'яднання было выклікана неабходнасцю каардынацыі намаганняў у рабоце па захаванні традыцый і дасягнутага высокага ўзроўню любімага ў народзе мастацтва. Асноўнымі мэтамі і задачамі АББіА з'яўляюцца папулярызацыя баяннай і акардэоннай музыкі, ўдзел у адраджэнні беларускай нацыянальнай культуры, арганізацыя ўзаемадзеяння дзеячаў баяннай і акардэоннай творчасці, садзейнічанне развіццю фальклорнага мастацтва і самадзейнай творчасці. Адзін з прыярытэтных напрамкаў у рабоце АББіА — цеснае ўзаемадзеянне з дзяржаўнымі органамі культуры.

най культуры і забяспечвала прыярытэт нацыянальнай музыцы, беларускім аўтарам.

Асацыяцыя беларускіх баяністаў і акардэаністаў правяла ўжо шэраг мерапрыемстваў, якія мелі рэзанс не толькі ў музычных колах, але і сярод шырокай грамадскасці. Напрыклад, з вялікім поспехам прайшлі канцэрты-прэзентацыі "Віват, баян!" і "Маладыя таленты Беларусі — любімай сталіцы" ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі: у іх бралі ўдзел вядучыя беларускія выканаўцы, якія прысвяцілі сваё мастацтва 65-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У Магілёве і Гродне ў перыяд правядзення фінальных тураў адкрытага Рэспубліканскага конкурсу імя І. Жыноўіча прайшлі канцэрты з удзелам найбольш таленавітых юных выканаўцаў школ мастацтваў і музычных вучылішчаў. Актывую канцэртную дзейнасць вядуць баяністы і акардэаністы Гомеля, Брэста, Віцебска. Асацыяцыя ганарыцца стварэннем свайго друкаванага органа — газеты "Навіны АББіА", два выпускі якой ўжо знайшлі сваіх прыхільнікаў ва ўсіх рэгіёнах Беларусі.

Бывайце, маэстра...

Музычная грамадскасць Беларусі панесла цяжкую страту. На 73 годзе жыцця памёр вядомы музычны дзеяч і дырыжор, член Беларускага саюза музычных дзеячаў Глеб Гаўрылавіч Аляксандраў.

Музычную адукацыю Глеб Аляксандраў атрымаў у Горкаўскай і Свядлоўскай кансерваторыях. Працаваў дырэктарам і галоўным дырыжорам Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета ў г. Уфа. З 1984 года жыццё і творчая дзейнасць Глеба Гаўрылавіча былі звязаны з Мінскам.

Працуючы дырыжорам Беларускага дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі, ён ажыццявіў шэраг пастацовак, якія мелі вялікі поспех у гледачоў. Створаны ім Дзіцячы музычны тэатр "Казка" атрымліваў высокую ўзнагароду на прэстыжных міжнародных фестывалях і конкурсах. Глеб Гаўрылавіч шчыра і самаахвярна адаваў свой талент і багацце душы дзецям, марыў пра стварэнне ў Беларусі Дзяржаўнага дзіцячага музычнага тэатра і рабіў для гэтага ўсё, што мог.

Беларускі саюз музычных дзеячаў смуткуе з прычыны смерці таленавітага музыканта, арганізатара, педагога і выказвае шчырае спачуванне яго родным і блізкім.

Прэзідыум Беларускага саюза музычных дзеячаў

Сяргей ПЕРАПЕЧА, дырэктар Мінскай ДМШ №1 імя Л. П. Аляксандраўскай, старшыня выканаўчага камітэта АББіА.

На здымку: старшыня асацыяцыі М. Сеўрукоў.

Фота Кастуся Дробава

Баян з акардэонам поруч

Сёння беларуская баянная і акардэонная школа займае адну з вядучых пазіцый у свеце. Значны ўнёсак у развіццё нацыянальнай выканаўчай школы зрабілі такія вядомыя педагогі, як Э. Азарэвіч, М. Салапаў, В. Чабан, Б. Сінецкі, М. Була, І. Атраднаў, Г. Мандрус, В. Пісарчык, Т. Брагінец, Л. Сухаварава, У. Бубен, М. Івашкіч, В. Шыманоўскі, А. Патапейка і многія іншыя. Апошнія 29 гадоў кафедру баяна і акардэона Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі ўзначальвае Мікалай Сеўрукоў. За гэтыя гады ім падрыхтавана больш як 90 лаўрэатаў нацыянальных і міжнародных конкурсаў, шасцёра з якіх сталі салістамі філармоній. Мікалай Іванавіч Сеўрукоў — заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, лаўрэат міжнародных конкурсаў, прафесар — абраны старшынёй АББіА і вядзе актыўную работу па рэалізацыі праграмных мэтаў і задач нашай асацыяцыі.

"Весенняя россыпь". Рэспубліканскі конкурс выканаўцаў на народных інструментах імя І. Жыноўіча з'яўляецца спецаб'яўленай "алімпійскімі гульнямі" сярод "народнікаў". Менавіта там былі адкрытыя новыя імёны такіх новых талентаў, як У. Плігаўка, А. Шуваляў, С. Барэйка, К. Тарас, П. Дараганав, Л. Дабравольская і іншыя музыканты, якія ўспалююць наша нацыянальнае мастацтва далёка за межамі Беларусі.

У цяперашні час АББіА аб'ядноўвае больш як 300 баяністаў і акардэаністаў, якія прафесійна працуюць ва ўсіх рэгіёнах нашай краіны, і працэс колькаснага

росту асацыяцыі працягваецца. Нягледзячы на гучныя перамогі ў міжнародных конкурсах і дасягнуты высокі ўзровень прафесіяналізму, ёсць праблемы, якія трэба вырашаць супольна — у мэтах далейшага развіцця айчынага баяннага і акардэоннага мастацтва.

Па-першае, музычныя інструменты. З закрыццём баяннай фабрыкі ў Маладзечне аматары гэтага папулярнага ў народзе інструмента страцілі магчымасць набыць недарагі баян або гармонік для хатняга музыцыравання і навучання дзіцей у музычнай школе. Калі б своечасова была праведзена мадэрнізацыя гэтай фабрыкі, можна было б вырашыць праблему велізарнай патрэ-

бы музычных школ, вучылішчаў і вышэйшых навучальных устаноў у сучасных баянах і акардэонах. Такім чынам былі б эканомлены значныя бюджэтныя сродкі, якія сёння выдаткоўваюцца на набыццё дарагіх інструментаў у Расіі, Італіі, Германіі. Асацыяцыя гатовая пры неабходнасці прапанаваць дзяржаўным органам сваю дапамогу ў вырашэнні гэтай вострай і складанай праблемы.

Па-другое, забяспечэнне аматараў і прафесіяналаў нотна-метадычнай літаратурай і сучасным рэпертуарам. У бібліятэках дзіцячых музычных школ, музычных баянах і акардэонах. Такім чынам былі б эканомлены значныя бюджэтныя сродкі, якія сёння выдаткоўваюцца на набыццё дарагіх інструментаў у Расіі, Італіі, Германіі. Асацыяцыя гатовая пры неабходнасці прапанаваць дзяржаўным органам сваю дапамогу ў вырашэнні гэтай вострай і складанай праблемы.

29 мая 1991 г. надзвычайны з'езд Музычнага таварыства БССР перадаў свае паўнамоцтвы правапераемніку — Беларускаму саюзу музычных дзеячаў. І 21 снежня 1991 г. пленум Мінскага абласнога аддзялення Музычнага таварыства БССР таксама паставіў стварыць Мінскае абласное аддзяленне БСМД. Старшынёй быў абраны заслужаны дзеяч культуры Беларусі Уладзімір Таран — дырэктар Мінскага вучылішча культуры (цяпер — Мінскі дзяржаўны каледж мастацтваў), выдатны рэжысёр, стваральнік больш як 100 тэатралізаваных святаў і абрадаў, канцэртаў, фестываляў народнай творчасці, юбілейных імпрэз Якуба Купалы і Янкі Коласа, М. Багдановіча, фэстэў "Звіняць цымбалы і гармонік" і г. д. Намеснікам старшыні праўлення зноў стаў С. Рыхло — прафесійны баяніст, які яшчэ, падчас свайго студэнцтва, быў запрошаны самім І. Жыноўічам у Дзяржаўны аркестр народных інструментаў, потым выкладаў а з 1983 г. займаўся, па запрашэнні старшыні Саюза кампазітараў БССР І. Лучанка, стварэннем Бюро прапаганды гэтага саюза.

Сёння ў Мінскім абласным аддзяленні БСМД 159 чалавек. У яго складзе Слуцкае, Салігорскае, Капыльскае, Смалявіцкае, Маладзечанскае, Дзяржынскае аддзяленні, пярвічныя арганізацыі дзейнічаюць у галоўных навучальных установах вобласці

Людзі і справы

Мінскае абласное аддзяленне Беларускага саюза музычных дзеячаў вядзе сваю гісторыю з верасня 1987 года. Менавіта тады адбылася Устаноўчая канферэнцыя работнікаў культуры сталічнай вобласці, на якой было створана абласное аддзяленне Музычнага таварыства БССР. Старшынёй быў абраны вядомы кампазітар Валерый Іванавіч (цяпер — народны артыст Беларусі), намеснікам — кансультант Саюза кампазітараў БССР Сяргей Рыхло.

— Мінскім дзяржаўным каледжам мастацтваў і Маладзечанскім дзяржаўным музычным вучылішчам імя М. Кл. Агінскага. Прыярытэтным напрамак работы — музычна-асветніцкая дзейнасць: прапаганда найлепшых твораў сусветнай класікі і беларускіх кампазітараў, вывучэнне запатрабаваных слухачоў і актыўны ўплыў на фарміраванне іх музычнага густу. Штогод аддзяленне арганізуе шматлікія сустрэчы з вядомымі выканаўцамі. На канцэртных пляцоўках Міншчыны з поспехам выступалі ансамблі "Сябры", "Бяседа", "Купалінка", "Свята", "Вясел-

ле", "Славянскі сувенір", вакальныя групы "Анжэліка", "Чысты голас", салісты Мікалай Скорыкаў, Ірына Дарафеева, Іна Афанасьева, браты Хлястовы, Георгій і Дзмітрый Кадунь, Уладзімір Ухцінскі... Адбыліся творчыя сустрэчы з кампазітарамі Л. Захлеўным і Э. Зарыцкім, старшынёй ваенна-шэфскай камісіі Беларускага саюза кампазітараў А. Чыркуном ды інш. Не застаюцца без увагі і адпачываючыя ў санаторыях, дзеці ў аздараўленчых лагерах.

Праўленне абласнога аддзялення дапамагае музычным калектывам у прапаган-

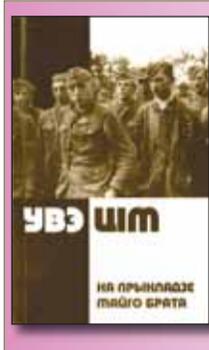
дзе іх творчасці за межамі краіны. Так, у 1997 г. аркестравы калектывы Лучнікоўскай ДМШ пад кіраўніцтвам яе дырэктара, старшыні Слуцкага раённага аддзялення БСМД Івана Чарпко, гастраліваў у Смаленску. У 2000—2001 гг. аркестр народных інструментаў Маладзечанскага музычнага вучылішча пад кіраўніцтвам Т. Бяльковай паспяхова прадстаўляў нацыянальную беларускую культуру на Міжнародным фестывалі "Еўрапейскія музычныя сустрэчы" (Германія). А студэнцкі аркестр народных інструментаў Мінскага

вучылішча мастацтваў — на Міжнародным фестывалі музыкі ў Францыі.

Безумоўна, рознабаковая дзейнасць Мінскага абласнога аддзялення БСМД — вынік падзвіжніцкай дзейнасці чальцоў саюза. І лідзіруе тут начальнік Упраўлення культуры Мінскага аблвыканкама А. Акушэвіч, які з першых дзён заснавання Музычнага таварыства, а потым — Саюза музычных дзеячаў працуе ў складзе рэспубліканскага і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў вобласці. У сваю чаргу, аддзяленне бярэ актыўны ўдзел у фестывалях, конкурсах, юбілях, якія арганізуе упраўленне культуры. Анатоль Леанідавіч — адзін з пярвічных арганізатараў і абласнога праўленняў. У яго асобе аддзяленне пастаянна адчувае такую неабходную дапамогу пры правядзенні сваіх мерапрыемстваў, стварэнні пярвічных арганізацый у музычных школах і школах мастацтваў в

На прыкладзе яго брата

Кніга мяне так захапіла, што захацелася яе перакласці, каб і беларусы змагі пазнаёміцца з разважаннямі немца пра Другую сусветную вайну. Пакуль я меркаваў, ці не ўзяцца за пераклад, гэтую справу, дзякуй Богу, зрабілі. А перакладзены твор прыслалі ў падарунак — “Увэ Ціма. На прыкладзе майго брата” (перакладчык з нямецкай мовы не пазначаны, выдавецтва Віктара Хурсіка. Мінск, 2009).

Пра нямецкага пісьменніка Увэ Ціма я ўпершыню пачуў у сярэдзіне 1990-х гадоў падчас аднаго з прыездаў у Германію. Знаёмая гаспадыня кнігарні прапанавала для чытання са студэнтамі яго дзіцячую кніжку “Тоначная свінка Рудзі Русэль”. Гэтая кніжка (а потым быў і фільм) захапіла нас літаральна з першага сказа: “У нас дома ёсць свінка. Я маю на ўвазе не маю малодшую сястру, а ў нас ёсць сапраўдная свінка”. Нашы студэнты чытаюць яе з году ў год і да сённяшняга часу. Потым мне сабіла прачытаць раман У. Ціма “Купальская ноч” (“Johannisnacht”), які, праўда, не ўразіў мяне моцна. І вось у 2007 годзе да мяне дайшла інфармацыя, што пісьменнік прыязджае ў Мінск з прэзентацыйнай сваёй новай кнігі “На прыкладзе майго брата” (Am Beispiel meines Bruders, 2006). Я выправіўся на сустрэчу з аўтарам.

І да Ціма, вядома, з’яўлялася шмат кніг пра вайну. Але ягонае кніжка асабліва. І нездарма пасля яе з’яўлення пісьменнік накіраваўся з выступленнямі ў Беларусь, Расію, Украіну. Кніга ўскалыхнула немцаў, паказала, што ад свайго нядобрага мінулага не так проста пазбавіцца, ужываючы тэзу “я нічога не ведаў” ці “я — іншы, тады быў нацызм, а цяпер дэмакратыя, і... забудзе пра ўсё бядае”. Не атрымаецца. Зноў і зноў паўстае пытанне: “Як такое магло атрымацца?” Яно не давала спакою, відаць, і У. Ціма.

Феномен нацызму ў Другой сусветнай вайне У. Цім разглядае канкрэтна на прыкладзе свайго сям’і — у прыватнасці свайго брата. Старэйшы брат пісьменніка Карл-Гейнц загінуў на Усходнім фронце ва Украіне ў 19 гадоў. Увэ, які на 16 гадоў маладзейшы за Карла-Гейнца, піша: “Я шмат разоў рабіў спробу напісаць пра брата. Але кожны раз далей спробы справа не ішла. Я чытаў яго фантэзіяныя пісьмы і яго дзённік, які ён вёў у час свайго знаходжання на фронце ў Расіі. Маленькі сшытак у рудаватай вокладцы з надпісам “Нататкі”. Я хацеў параўнаць запісы брата з ваенным дзённікам яго дывізіі, дывізіі СС “Мёртвая галава”, каб даведацца штосьці больш дакладнае, штосьці выходзячае за рамкі яго слоў для памяці. Але кожны раз, калі я ўчытваўся ў дзённік ці пісьмы, я неўзабаве зноў спыняў сваё чытанне”.

Сям’я Цімаў не была свядома адданай тэорыі нацызму. Гэта была сярэднястатыстычная нямецкая сям’я, якая некрытычна паставілася да папулісцкіх абяцанняў Гітлера і яго папалечнікаў, іх заяваў аб выключнай ролі арыянскай расы. Але Карл-Гейнц невы-

падкова аказаўся ў дывізіі СС. Ён хацеў гэтага, ён лічыў гэта за гонар. Тым больш бацька “у Першую сусветную вайну добраахвотнікам пайшоў на фронт і ваяваў у палывоў артылерыі. <...> Ён быў яфрэйтарам, хацеў стаць афіцэрам, але пасля прайгранай вайны гэта ўжо было немагчыма, і ён, як і тысячы іншых дэмабілізаваных з войска пайшоў у “Вольны корпус” і змагаўся ў Прыбалтыцы супраць бальшавікоў”.

Бацька, дробны прадпрыемальнік з комплексам непаўнавертнасці, лёгка ўлісваецца ў атмасферу вайны. Ён зноў у сваёй стыхіі, ён рады, што сын пайшоў па яго следы. Што ж хоча данесці да чытача У. Цім?

Карл-Гейнц піша свайму бацьку, які быў для яго ўзорам, а цяпер і камарадам-франтавіком, 30 верасня 1943 года:

“Мой даражэнькі тата
На жаль я 19-га цяжкапаранены, ў мяне трапіў процітанкавы снарад і мне аднялі абедзве нагі. Правую нагу яны аднялі мне ніжэй калена, а левую нагу мне аднялі па сцягну мне не вельмі баліць — супакой маці — усё пройдзе праз пару тыдняў я буду ў Германіі тады ты зможаш наведаць мяне я не быў адчайна смельчак.
Цяпер заканчваю.
Я вітаю цябе і маму, Увэ і ўсіх
Твой Курдэль (пяшчотная мянушка хлопца — У.П.)”.

16.10.1943 у 20 гадзін ён памёр у палымым лазарэце 623. Для хлопца вайна закончылася не так, як ён марыў. Ён хацеў быць пераможцам, і, мусіць, рэдка думаў пра лёс пераможаных, што гэта таксама людзі, што ім хочацца жыць. А магчыма, ён пабаяў-

ся выкладаць свае сумненні на паперы. Пісьмы, канечне ж, правяраліся цензурай, а весті дзённік забаранялася наогул. Праз 60 гадоў пасля вайны яго брат зноў перачытвае яго пісьмы і дакументы, збірае факты жыцця сям’і і зноў натыкаецца на незразумелья для яго запісы, якія ў той час былі нармальнымі. Дзённікавыя запісы пачынаюцца вясной 1943 го-

да і заканчваюцца датай “06.08.43 г.”, за шэсць тыдняў да ранення Карла-Гейнца і за дзесяць тыдняў да яго смерці. Спачатку ён не прапускае ніводнага дня, потым запісы раптам абрываюцца. Вось запісы, на якіх “спатыкаецца” малодшы брат:

“Люты, 27. Мясцовасць прачэсваецца. Шмат трафэяў! А потым справа зноў працягваецца.
Люты, 28. 1 дзень спакою (адпачынку), вялікае палыванне на вошай, потым — на Онельду”.

Што азначае выраз “вялікае палыванне на вошай”? Ці сапраўды яны білі вошай, вылоўліваючы іх у сваёй уніформе, ці мелася на ўвазе трышчы зусім іншае? Ці вось гэты: “Шмат трафэяў!” “Што стаіць за гэтым?”, — пытаецца ў сябе У. Цім. Зброя? Чаму тады гэты клічкі, які звычайна рэдка трапляецца ў братавых запісах?

Карл-Хайнц — кулямёт-

чык. Ён ваюе, ён страляе. У сям’і былі ўпэўнены, што ён адважны хлопчык. Усе родныя і знаёмыя сцвярджалі гэта іпачэ да вайны. І вось горды ўскрык “адважнага хлопчыка”:

“Сакавік 21. Данец
Мост праз Данец. 75 м Іван курьш цыгарэты, жратва для майго кулямёта”.

А вось роздум Увэ: “Гэта было месца, у якім, калі я на-

тыкаўся на яго — а яно сапраўды кідалася мне ў вочы на старонцы справа, — я не чытаў далей, а адсоўваў сшытак убок. І толькі калі было прынята рашэнне пісаць пра брата, значыць, і пра сябе, уключаць успаміны, я быў гатовы ўсведамляць напісанае.

Жратва для майго кулямёта: рускі салдат, магчыма, яго ўзросту. Малады чалавек, які толькі што прыпаліў цыгарэту — першая зацяжка, выдых, гэтае смакаванне дыму, які ўздываецца ад цыгарэты, перад наступнай зацяжкай. А пра што ён мог думаць у той час? Пра змену, якая павінна была неўзабаве прыйсці? Пра чай, крышку хлеба, пра сяброўку, маці, бацьку? Кладкаватае воблачка дыму ў гэтай мясцовасці, насычанае вільгацю, рэшткі снегу, талая вада сабралася ў акапы, пяшчотная зеляніна на пашах. Пра што ж ён думаў, рускі, Іван, у той момант?

Жратва для майго кулямёта”.

Ліст брата бацьку ад 11 жніўня 43 года:

“...У мяне ўсё, як было, я здаровы, ежы ў мяне таксама хапае, толькі думкі пра радзіму застаюцца, кожны дзень тут паведамляюць пра налёты англічанцаў. Каб жа сакс спыніў гэту дрэн. Гэта ж не вайна, гэта — забойства жанчын і дзяцей — а гэта не гуманна...”

І зноў каментарый Увэ: “Няма фатаграфій (у братавых паперах — У.П.), якія б паказвалі павешаных рускіх ці расстрэл цывільных, а толькі зусім будзённыя, якія можна знайсці таксама ў фотаальбоме бацькі, на якіх — разбураныя дамы, вуліцы, гарады. Гэта Харкаў? Брат удзельнічаў у паўторным штурме Харкава. 1943 г. Нават калі дапусціць, што ён не прымаў удзелу ў забойстве цывільных, жанчын і дзяцей як эсэсевац, таму што служыў у танкавай часці, то ён усё-ткі, пэўна, сустракаўся з ахвярамі цывільнага насельніцтва, з галадаючымі, бяздомнымі, тымі, каго выпалі з хат, з замерзлым, забітым. Пра іх у яго гаворкі няма, відаць, яму гэтыя пакуты, разбурэнні і ахвяры смерці здаваліся нармальнымі, гэта значыць, гуманнымі”.

Апошні запіс у дзённіку Карл-Гейнца: “На гэтым я заканчваю свой дзённік, бо я лічу бессэнсоўным весті ўлік такім бесчалавечным рэчам, якія часам здараліся”. Малодшы брат спадзяецца, што гэтыя словы сведчаць аб прасвятленні ў галаве старэйшага. На жаль, залішне позна.

Кніга У. Ціма мне бачыцца спеведацтва, пакаянням за зробленае тваімі людзьмі, бацькам і маці, братам і суседам. Значыць, ты штосьці ўнаследваў ад іх, ад чаго трэба прылюдна адмовіцца назаўсёды, паказаць на справе, што ты зусім іншы, што ты памятаеш, што такое чалавечнасць.

На сустрэчы з пісьменнікам я спытаў, як аднесліся немцы да яго кніжкі. Ён адказаў лаканічна: “Па-рознаму. Большасць — і ў крытыцы, і на выступленнях — станоўча. Але былі і злосьныя пісьмы пра “забруджванне ўласнага гнязда” і г. д. Пераадоленне мінулага не даецца лёгка”.

Уладзімір ПАПКОВІЧ

Памятаю, як гадоў з дзесяць таму Віктар Шніп таксама захацеў стварыць нешта накітгалт свайго жанру. Разважаў-гадаў і, калі ласка, дадумаўся да шніпавак. Гэткіх патэтычных карацек. Праўда, нарадзіўся новы жанр толькі ў галаве самога паэта і ім жа быў пасля занатаваны на паперы. У друг жа гэтыя самыя шніпаўкі трапілі без пазначэння, што які... шніпаўкі. А вось Казіміру Камейшчу з яго адзор’ямі пашанцавала. Падчас ягонага працы намеснікам галоўнага рэдактара часопіса “Маладосць” яны пабачылі свет на старонках гэтага аўтарытэтнага выдання, потым ухвальна паставіліся да іх “ЛіМ”. Дый часопіс “Беларуская думка”, заснавальнікам якога, як вядома, з’яўляецца Адміністрацыя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, не прамінуў магчымасці апублікаваць адзор’і ў адным са сваіх нумароў. Цяг-

Адзор’і — зоры душы

Ёсць жанры традыцыйныя. Літаратурныя формы — адпаведна. Ёсць, зразумела, і такія, што прыдуманы самімі пісьменнікамі. Адбываецца гэта тады, калі творцы (найчасцей паэты) становіцца цесна ў загадзя абзначаных рамках. Аднак не заўсёды задуманае ім удаецца ўвасобіць у жыццё.

лінка ж да цагліні і з цягам часу атрымаўся дыктаўны дамок, маю на ўвазе кнігу К. Камейшы “Адзор’е”, выданае ў “Белпрынце”.

У чым жа сутнасць падобнай патэтычнай формы? Сам аўтар тлумачыць гэта наступным чынам: “Адзор’е... Такое вызначэнне формы ўзнікла некалькі гадоў таму. Гэта — тое, што між іншым з’яўлялася, асацыятыўна адгаліноўвалася пры напісанні вершаў. Нараджаецца, рухаецца верш, а побач з ім узнікае другі, магчыма, раўназначны першаму, але ён няк не ўлісваецца ў агульную канву твора, а патрабуе свайго сама-

стойнага жыцця. Чаму б яму і не даць такую магчымасць? Вось гэта і ёсць адзор’е, або адпраменьванне ад верша”.

Можна, які мне здаецца, падсыці і з іншага боку. Адзор’е, кажучы словамі самога К. Камейшы, такое “адпраменьванне ад верша”, што само па сабе можа прэзентаваць на самастойны твор, але сам паэт, як аўтар патрабавальны, разумее, што няма ніякай неабходнасці пісаць гэты новы верш, бо тыя некалькі радкоў, якія з’явіліся спакваля, могуць сказаць куды болей, чым некалькі разгорнутых строф, так як вызначаюцца афарыстычнай

напоўненасцю і завершанасцю думкі.

Такімі якасцямі, як пераконвае кніга, і валодаюць лепшыя адзор’і, што трапілі ў яе. Каб упэўніцца ў гэтым, дастаткова прывесці ўсяго некалькі прыкладаў.

У *дымны вялізны гораг*
Дух вязу хутаранскі —
Вязу букет найдухмянага бэзу.
На хутаранішчы даўнім
Ён аж крычыць ад цвету.

Альбо ўзяць гэтак: “Святло і цень // Вандроуюць разам. // Чым дзень ясней, // Тым

як трэба пісаць. Тое, што К. Камейша падае, як “адпраменьванне ад верша”, вышэй за квольны практыкаванні тых, хто, пракукарэкаўшы як малады пеўнік, хутка сыходзіць з літаратурнай арэны.

Разам з тым, нельга сказаць, што ў К. Камейшы ўсё роўна значна. Ёсць, кажучы ягонымі словамі, такія “адгалінаванні”, якія нагадваюць сабой не галінкі, а квольны парасткі. У некаторых гуманістычных адзор’ях, а іх у кнізе нямала, усмешка ледзь праступае. Але пра такое заўважыць, калі чарговы раз натрапляеш на тое, да чаго нельга паставіцца аб’якава:

Дыхнула сілай маладой.
Час кнігу новых гзён гартае.
З галінак звітае гняздо
На ішчасце лісцем прапрастае.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Пра Вялікую Айчынную вайну напісана шмат кніг. Інакш і не магло быць. Самая страшная ў гісторыі чалавечтва вайна прынесла незлічоныя беды, адняла жыццё ў многіх мільёнаў людзей... Пра вайну пішуць і будуць іпачэ доўга, доўга пісаць.

Чакаем працягу

Гэтай няпростай тэме прысвяціў свой новы твор вядомы пісьменнік Васіль Ткачоў: у пятым нумары часопіса “Маладосць” за гэты год надрукавана яго аповесць “Вятрак — ітушка волыная”.

Першыя месяцы вайны. Пісьменнік звяртаецца не да падзей на фронце, не да ваенных баталій, а да маленькай беларускай вёскі Хатоўні. Менавіта тут адбываюцца асноўныя падзеі аповесці.

Аўтар паказвае, як супраць ворагаў, супраць іх так званых “новага парадку” спее народны гнеў. На шлях замагання становіцца і сталья жыхары вёскі, і хлопчыкі-школьнікі. Іх аб’ядноўвае нянавісць да акупантаў, любоў да свайго Радзімы і жаданне абараніць яе ад фашысцкага нахлесту. Млыннар дзед Нупрэі, Лявон Кончык, староста Ігнат, хлопчыкі Юраська, Сяргейчык, Паўлік знаходзяць свае спосабы барацьбы з гітлераўцамі. Яны перадаюць патрэбныя партызанам агентурныя звесткі, дастаўляюць ім муку, усяляк шкодзяць фашыстам.

У час суровых выпрабаванняў дзеці хутка сталеюць, стойка пераносіць усе нягоды. Нават страціўшы руку, Юрасік з рызыкай для свайго жыцця вязе муку партызанам. Міжвольна ўспамінаеш пра кароткае гераічнае жыццё другога беларускага хлопчыка — Марата Казяя.

Пісьменнік звяртае ўвагу на тое, што не ўсе варожыя салдаты — фашысты. Ёсць сярод іх і такія, хто разумее ганебнасць свайго ролі — ролі захопніка. І адзін з іх вырастае Юрасіка ад смерці.

Але ў час акупацыі знайшліся і тыя, хто здрадзіў свайго Радзіме. У аповесці гэта паліцай Вітух Кот, якога немінуча чакае справядлівая кара.

Аповесць напісана вобразнай мовай, а майстэрства драматурга дазваляе В. Ткачову зрабіць мову герояў твора жывой, яркай, у кожнае слова ўкласці глыбокі сэнс.

Асабліва варта адзначыць адну характэрную асаблівасць стылю В. Ткачова: у яго творах неадушаўленыя аб’екты, прадметы даволі часта як бы жывуць сваім, але вельмі важным для людзей жыццём. У папулярным рамане “Паміж ноччу і днём” — гэта Дом камуны, у новай аповесці — ветраны млын. Вятрак — гэта як бы сімвал свабоды народа. Менавіта тут групуецца змагаюцца з фашыстамі, вырашаюцца найважнейшыя пытанні. Упэўнены, што аповесць будзе цікавай і для моладзі, і для школьнікаў.

Аповесць заканчваецца словамі: “Здавалася, што васьмь вятрак замахае крыламі, і зорачкі заскачучы па небе, павядуць над ветраком карагод, вясёлы і іпчаслівы. <...> Наперадзе была ўся вайна”.

Перагорнута апошняя старонка — аповесць працягана. Але з яе героямі не хочацца расставацца. З імі хацелася б ісці далей па апаленых вайной дарогах да доўгачаканай Вялікай Перамогі. Але гэта ўжо залежыць ад В. Ткачова, ад яго творчых задумаў...
Барыс КАВАЛЕРЧЫК

Напярэдадні Свята

Дзень беларускага пісьменства, які ўжо не адзін год шырока адзначаецца ў нашай краіне, атрымала вялікі розгалас не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Сведчаннем гэтаму — III Міжнародны форум “Мастацкі тэкст як сродак зносінаў народаў”, які адбудзецца 5 верасня ў сталіцы чарговага свята — горадзе Смаргонь. Форум і на гэты раз аб’яднае ўдзельнікаў са шматлікіх краін свету. Літаратары збіраюцца, каб паразважаць пра літаратурныя сувязі, абмеркаваць пытанні нацыянальных літаратур ва ўмовах глабалізацыі, будуць таксама закранацца праблемы перакладаў твораў пісьменнікаў на іншыя мовы. Правядзенне сёлетняга форуму ў чарговы раз сведчыць пра тое, што Беларусь і беларускую літаратуру ведаюць і паважаюць у іншых краінах. “ЛіМ” мае гонар прадставіць на сваіх старонках пераклады твораў некаторых пісьменнікаў — замежных гасцей — на беларускую мову.

Валерый МІХАЙЛАЎ

Валерый Міхайлаў — паэт, празаік, публіцыст, аўтар больш дзесяці паэтычных кніг, якія выйшлі ў Казахстане і Расіі, а таксама дакументальнай аповесці “Вялікі джут” (“Хроніка Вялікага Джута”). Галоўны рэдактар літаратурна-мастацкага часопіса “Прастор”.

Можа быць, найвялікшая ласка Гэтай Богам забытай зямлі — Адпусціць, нібы ў поле саўраску, Пагуляць басанож, папыліць.

Ах, пакуль не навеслі аблокі, Пыл пяшчотны, нібыта мана, Так ішоў бы, не думаў нікольні Пра жыцця сэнс, якога няма.

Эпіграма

Не знайшоў занятку лепшага — Цютчава Тургенеў правіў вершыкі. І, напэўна, рацыю ён меў, Бо каравы быў у Федзі спеў.

Недзе ў ім засела басурманшчына, Недзе ў ім захрасла лютэраншчына, І дарэмна рускую слязу Ён пускаў на рэйнскую лазу.

Думае Тургенеў: так ямчэй. Не ямчэй яно і не цютчэй! Хай бы сёрбаў лепш сваё бардо, Слухаючы спевы Віардо.

Пераклад з рускай Наталлі КАПЫ

Мары і Мікало Шэргам, якія перажылі лагеры ў Варкуце толькі дзякуючы каханню

На гэтым фота... Немагчыма адзначна зразумець вымаўленне Палатка неакрэсленага месца Посу, з якога выцек час У рыбным воку крышталік Толькі туман гісторыі, плесня забыцця

За іх спінай белая сцяна барака Квітнее лут сукенкі, заціскае вусны абутак На гумавых ботах нерухома матыль святла

Невядома як выглядаюць рахункі тых хто ацалеў

Усё затрымаўся і такім жа застанецца На заўсёды вэлом з газы, тая ж Вечна белая сукенка, нязменны ў шэрасці касцюм

З лагернай коўдры зачынены ў пастцы пазбаўлення рэальнасці Шкляным павелічэнні

У тварах замест вачэй Усё больш густыя і такія важныя плямы аслепленага атраманту Сібір адпаліравала да косці і нічога не адчувае нават пад лупай

Лагерная кампазіцыя на пяць асоб і маладоў пару Якая шукае выратавання ў каханні

У набліжэнні якая дае тую шкляную выразнасць Невядома які бок Адваротны Які Належыць да выратаваных.

Спатканне

я выпягваю руку стаю пасярод вакзала меўся чакаць на пероне Твайго прыезду

спазніўся аўтобус прабач

хтосьці побач пераступае з нагі на нагу шукае пальцам, які страціў цярпенне, у партманеце імгнення

заглядае ў вочы мудрасці, пералічвае на грошы позіркі Фартуны, шукае знаёмы твар

але толькі я маю яблык і магу даць яго Табе

Пераклад з польскай Вячаслава МАЦЮШЭНКІ

Слабадан ВУКАНАВІЧ

Слабадан Вуканавіч нарадзіўся ў 1944 годзе. Прафесійны літаратар. Жыве ў Падгорыцы (Чарнагорыя). Аўтар кніг вершаў “Зорнае пер’е”, “Касмічнае перасяленне Мэнтэнегра”, “Куды нам далей”, “Крылатыя рыбы нясуць златавустага Іераманаха”, “Ты не паверыш, Амалія ператварылася ў вятрак”, кнігі прозы “Пяць лібрэта для балета”, рамана “Ключ-Маятнік”, сямі кніг для дзяцей і іншых. П’есы ставіліся ў тэатры і на радыё. Творы С. Вуканавіча перакладзены на англійскую, французскую, італьянскую, арабскую, рускую, беларускую, польскую, венгерскую, румынскую, турэцкую, балгарскую, албанскую, славенскую, македонскую мовы.

Нацыянальная бібліятэка ў Мінску

Прыбыў шкляны Вавілонскі каўчэг У ім вякі будаўніцтва цывілізацыі Водгулле нашэсцяў ордаў захопнікаў Водсвет збудаванага разбуранага і спаленага

Гармонія перамагла войны Словы адолелі руіны і збудавалі масты Вяывы го ज्या пакрылі немачы і самую смерць Шкляны Вавілонскі каўчэг ацяляе кнігамі

Прымае і пасылае сігналы Шкляны Вавілонскі каўчэг Мірыяды кніг шлюць Сусвету пасланны Што мы былі і ёсць Сцены бібліятэкі Зямлю апырэзваюць

У шкляным Вавілонскім каўчэгу Ідзе дыялог мудрацоў ваяроў і нягоднікаў Сутыкаюцца праўда і ашуканства Сутыкаюцца змрок і святло

Колькі лабірынтаў Неразгаданых загадак Процьма пагібелі і мала радасці Без меры жорсткасці і мала пяшчоты

Цыклоп вялізны а Давід невялічкі Ды малое шчасце перамагае вялікую жалобу

Прыбыў шкляны Вавілонскі каўчэг Усе мы ў ім, а ён у нас А за намі памяць і мудрасці запаветы

На шкляным Вавілонскім каўчэгу Кожны можа падарожнічаць у часе Наведваць сусветы іншыя Жыць да тысячы светлавых гадоў здзейсніць неймаверныя мары пра вечнасць

А без шклянога Вавілонскага каўчэга Былі б мы глухімі да мінуўшчыны Сляпымі былі б да сучаснасці Не разумелі б мовы будучыні Хто марыць не ўмее Той і не жыве Застаецца каменем Застаецца пусткаю

Шкляны Вавілонскі каўчэг прыбывае і адбывае Падарожнічае, але не знікае Цуд, што немагчыма яго дагнаць А тым больш апырэдзіць Ён захоўвае памяць і душы нашы Забяспечвае працяг існавання Шчаслівы той, хто каўчэг Вавілонскі мае

Мінск, 6-7 верасня 2008

Пераклад з сербскай Аляксея ЧАРОТЫ

Пустыр

Вясной, калі хацінкі знеслі, Бы рана, тут чарнела шыр. І вось улетку, нібы песня, Зарос, зазелянеў пустыр.

Ды як зарос! Не бачна нават Завалу сколатых цаглін. Сярод нуды асфальтаванай Ляжыць кавалачак зямлі.

Тут гарадская калатнеца Неадчувальная амаль, Тут усміхаецца сланечнік Сярод зялёных вольных хваль,

Ды лёсу дзівіцца бясконца, Не думаючы пра бяду. Тут коткі грэюцца на сонцы І восы дзікія гудуць.

Ды хутка, хутка выйдзе час і Бульдозер паласне каўшом, І ў катлаван разрыты з лязгам Жалеззе ўвойдзе і бетон.

Згадае толькі па-сірочы Садранай скураю зямля, Як на маленечкім куточку Вясёлы пышнаквет буяў.

Па забытым Богам прасёлку, Ў дзікім стэпе, дзе вольны кавыль, Я іду без усякага толку, басанож, адчуваючы пыл.

Лёгкі ветрык ганяе мяцёлкі Кавыля. Анікога вакол — толькі ты. Што мне ўсе на зямлі крываполкі! Ах, які цёплы пыл залаты!

Войцех ПЕСТКА

Войцех Пестка нарадзіўся ў 1951 годзе. Дэбютаваў у Любліне яшчэ ў студэнцкія гады. Належаў да паэтычнай групы “Самсара”, якая мела даволі скандальную рэпутацыю. Шмат падарожнічаў. З’яўляецца пераможцам шматлікіх літаратурных конкурсаў у сябе на радзіме. Супрацоўнічае з польскімі літаратурнымі выданнямі. Творы пісьменніка выходзілі ў перакладзе на беларускую, украінскую мовы.

Балада пра лязо

Не ведаю, ці варта лязо балады. Лязо ўспрымаецца дрэнна ў параўнанні з відэльцам ці лыжкай. Яно па прамой лініі паходзіць ад брытвы. Ад сваіх продкаў атрымала ў спадчыну бязлітаснасць і адсутнасць згрызот сумлення, і няма ў гэтым ні заслугі, ні віны. Гэта зразумела не тычыцца галення, бывала яно ў добраі кампаніі, часта яго можна было ўбачыць у сенцах смерці, як і яе старэйшую сястру.

Хто не галіўся брытвай — не стане мужчынам — такую своеасаблівую думку выказваў мой бацька.

Гэта такі вялікі кавалак саліднага свету — брытва — калі слова “салідны” яшчэ штосьці значыць. Гэта не тая здрадніцкая гульня, якую вядзе тая дзеўка-лязо — настойліва ён паўтараў.

Я ніколі не галіўся брытвай, яна выклікала ў мяне розныя пачуцці. Была для мяне толькі нажом, закаханым у самога сябе, які, як нарцыс, удасканальваў сваё вастрыё. Асуджаная каханнем папругі на смерць. Бессаромны трансвестыт, які змяніў род з мужчынскага на жаночы.

— Гэта брытва галіла твайго дзеда і прадзеда — скардзіўся бацька, калі да яго прыйшла хвароба.

Я належаў да іншага пакалення, верыў у іншы багоў, у іншую сістэму каштоўнасцей, маёй каханкай было лязо. Не быў гэта звычайны моладзевы бунт, а хучэй пахвала сціпласці. У яе халодным, сінім бляску жыла бессмяротнасць.

Найлепшыя лезы рабіліся са шведскай сталі. Абмінаю шляхетную дасканаласць сыравіны, не звяртаю ўвагі на гармонію формы. Толькі прагматыка — перш за ўсё яна галіла.

Пры добрым з ёй абыходжанні служыла даволі доўга. Пазней ажывала ў іншых іпастасях. Найбольш простае вастрыла алоўкі. Некалі вырабляліся спецыяльныя дзяржальні, тачылікі — так іх называлі. Былі функцыянальнымі і пазбаўленымі ўпрыгожванняў, сваю справу рабілі з дасканаласцю варвара. І было гэта чымсьці зусім іншым у параўнанні з сучаснай тачылкай, такім абы чым, фью-пью, каляро-

вай забавкай. Нават калі б нехта паспрабаваў патлумачыць гэтую розніцу, — не ведаю, ці ёсць такія людзі на свеце, што здолелі б гэта зразумець.

Мела таксама і больш складанае прымяненне. З пункта гледжання маралі — і ўвогуле двухсэнсоўнае. Удзельнічала ў працэсе выраўноўвання адрозненняў у стане зможнасці, ліквідавала праявы празмернага прывязвання да зямных даброт. Вызваляла грошы і прымушала капітал да руху. Рэзала ўсё, што толькі можна было рэзаць. Умацаваная ў драўлянай дзяржальні, скарачала дарогу да тоўстых кашалькоў, дамскіх сумачак ці сумак чыноўнікаў. Такое рашэнне варта высокай ацэнкі. У кожным кіёску, на кожным рагу вуліцы кожны кішэннік мог яе набыць за грошы. Як на гэта не глядзець — геніяльнае заўсёды вызначалася прастатой...

Такіх функцый лязо мела значна больш і не пра ўсё можна расказаць. Цікавы спосаб іх выкарыстання грунтуецца на спалучэнні двух лезаў — і ўзнікае своеасаблівы электранагравальнік. Хапала звычайнай ніткі, некалькіх запалак без серы і кавалка электрычнага дроту. І Божа ж мой, шклянка закіпала за некалькі секунд. Тых жа, хто загінуў пры такіх выпрабаваннях, быў забіты электрычнасцю, — статыстыка не ўлічвала.

Але нават у канцы свайго выкарыстання лязо магло вярнуцца на пачатак, атрымаць новае жыццё. Прайсці праз працэс вогненнага пекла, чыстка сталеплавільнага цэха і паўторна нарадзіцца. Бо за ёй крочыла шляхетнасць паходжання, матэрыялу, з якога ўзнікла.

А цяпер — што? Усе гэтыя адмысловыя машыны з аднаразовымі лезамі. Дэманструюць свае прыгажосці, прыемна іх трымаць у далоні, прывабліваюць колерамі, зменным нахілам ляза і... такія таньня, а да таго ж і добра прадаюцца. Але не маюць аніякіх прынцыпаў, трапляюць на сметнік, — там ім месца. Ну і добра — жывуць толькі хвіліну, як нейкія распусніцы. А я вам скажу — ніколі не будзе мужчынам той, хто не галіўся сапраўдным лязом.

Дрэўца паэзіі, дрэўца надзеі

Пра Ніну Кавалёву мы гаворым сёння як пра сталую паэтэсу. На яе рахунку шаснаццаць выдадзеных кніжак, яе творы друкуюцца ў рэспубліканскіх газетах і часопісах і нават за межамі Беларусі. Больш як 40 вершаў пакладзены на музыку. Дзякуючы прафесійным кампазітарам і выканаўцам, яны заваёўваюць сімпаты аматараў эстрады, а аўтару, разам з дыпламамі і шчырымі віншаваннямі, прыносяць яшчэ больш шырокае прызнанне...

Ніны Кавалёвай, які адбыўся ў раённым Доме культуры ў дзень яе 60-годдзя. Уся музычна-тэатралізаваная кампазіцыя, якая доўжылася больш як дзве гадзіны, была цалкам складзена з яе вершаў і песень. Меркавалася, што на вечары будзе прысутнічаць сама паэтка, аднак, на вялікі жаль, з-за дрэннага самаадчування яна не змагла прыйсці на сустрэчу.

Ніну Дзмітрыеўну тэлеграмай павіншаваў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, а таксама старшыня абласнога пісьменніцкага аддзялення Уладзімір Дуктаў. Вершаваную тэлеграму прывітаў з Мінска Раман Ярохін, якога горацкая паэтка пашчотна і справядліва называе сваім "хросным бацькам". Мясцовыя ўлады аказвалі Ніне Кавалёвай фінансавую падтрымку пры выданні дзвюх апошніх кніжак — "Са скрыпачкай ды з дудой" і "Кветкі Багародзіцы". Старшыня Дрыбінскага райвыканкама Пётр Панасюга запэўніў, што такая дапамога будзе аказвацца слаўтай зямлячцы і надалей. Далучыўся да віншаванняў і намеснік старшыні Горацкага райвыканкама Уладзімір Пятровіч. Дарэчы, горацкія ўлады — і выканкам і аддзел культуры — спрыяюць Ніне Дзмітрыеўне ў выданні кніг пастананна.

Гэты вечар надоўга застанеца ў сэрцах прыхільнікаў паэзіі Ніны Кавалёвай. Сама ж паэтка, безумоўна, атрымала новы магутны зарад бадзёрасці і натхнення, і мы неўзабаве, несумненна, працягнем яе новыя вершы, паслухаем новыя песні.

Міхаіл УЛАСЕНКА

На здымку: Ніна Кавалёва; падчас юбілейнай вечарыны.

У 21 год Ніну Дзмітрыеўну напаткала цяжкая хвароба, якая прыкавала яе да ложка. Многія ў такім выпадку адчайваюцца, страчваюць веру ў сябе, надзею на будучыню... Яна знайшла выратаванне ў паэзіі, таму творчасць для яе — не проста захваленне, гэта лад жыцця.

Хачу я грэўца пасадзіць —
Няхай цвіце

ў пчаліным гудзе...

Яе першыя вершы, надрукаваныя ў раённай газеце, былі сціпымі і нясмелымі, але для Ніны Кавалёвай было важна, што яна ў сваёй маленькай лясной вёсачцы Ескаўка не застаецца незаўважанай і нікому не патрэбнай... Адночы набралася смеласці — напісала ў рэдакцыю газеты "Советская Белоруссия". Неўзабаве атрымала адказ ад Рамана Ярохіна, які загадваў у газеце аддзелам культуры. Вершы, вернутыя паэткай, былі ўсе пакрыслены чырвоным алоўкам.

Аднак Ніна Дзмітрыеўна іх перапісвала, перарабляла, дасылала зноў і зноў. Эпістальная

"перапалка" працягвалася доўга. Па-здрадніцку ахоплівалі расчараванні, але светлыя надзеі супакойвалі. Нарэшце дачакалася і пахвальных слоў, а потым і публікацый.

З першымі творчымі поспехамі прыходзілі да Ніны Кавалёвай і ўпэўненасць, і майстэрства, і прызнанне. На яе лёс звярнула ўвагу раённае кіраўніцтва, і ў хуткім часе сям'і Кавалёвых выдзелілі двухпакаёвую кватэру ў Горках. Гораду, які стаў для яе другой малой радзімай, Ніна прысвяціла шмат вершаў і песень.

Яна апынулася бліжэй да "цывілізацыі", з'явіліся новыя сябры і прыхільнікі, пачалі наведвацца сталічныя паэты. Васіль Макарэвіч прысвяціў ёй верш:

На рызку забыўшы
і на страх,
Плыве наш век
лавінаю сталёвай,
Нам асвятляючы
удалеч шлях
Сузор'ем песень
Ніны Кавалёвай.

Яе творчасцю зацікавіліся мясцовыя кампазітары, са сцэны загучалі яе песні ў выкананні прафесійных спевакоў. Не дзіўна, што на вершы Кавалёвай ахвотна пішуць музыку самадзейныя і прафесійныя кампазітары. Дзіўна іншае: на многія свае творы яна напісала музыку сама. Не ведаючы нават нот!

Ды і мала хто ведае, што Ніна Дзмітрыеўна не можа не толькі хадзіць, але і трымаць у руцэ нават аlovak. Як жа яна піша? У Ніны на рэдкасць светлая галава і феноменальная памяць. Яна складае і вершы, і песні, і мелодыі да іх, і нават цэлыя сцэнічныя лібрэта ў думках. А калі прыходзяць сябры, запісваюць усё гэта пад яе дыктоўку.

Цудоўную кампазіцыю ў вершаванай форме склала яна для калектыву раённага Цэнтра культуры, які браў удзел у святкаванні Дня беларускага пісьменства ў Шклове, захапляючае тэатралізаванае прадстаўленне зрабіла сёлета да Дня гумару. (Гэту яе работу высока ацаніў

паэт-сатырык Павел Саковіч). Што ні кажыце, а ў сэрца нашай слаўтай зямлячкі ўсяляўся тонкі гумарыст-забаўнік, які натхняе яе, не дае сумаваць, думаць пра свой "гарапашны лёс".

Верных сяброў, шчырых дарадцаў і добрых памочнікаў у Ніны Кавалёвай многа. Гэта і мясцовыя паэты, і работнікі сацыяльнай службы, і суседзі, і проста добрыя, сардэчныя людзі. Гэта і супрацоўнікі Горацкага музея, яго дырэктар Святлана Скаронная, старшыня народнага аматарскага літаратурнага аб'яднання "Роднае слова" Людміла Дзеружкова, якая выконвае ўсю тэхнічную работу, рыхтуе да друку яе зборнікі. Добрым словам Ніна Дзмітрыеўна ўспамінае былога дырэктара музея Уладзіміра Ліўшыца, які калісьці настойліва "прабіваў" у Мінску яе першую кніжку "Напшток певчых птуц", клапаціўся аб прыняцці яе ў Саюз пісьменнікаў.

Усё гэта мы бачылі і чулі на юбілейным творчым вечары

Па сцяжынах роднай зямлі

Пачатак XXI стагоддзя для берасцейскай пісьменніцы Зінаіды Дудзюк выдаўся надзвычай плённым. У 2002 годзе ў часопісе "Маладосць" была апублікавана яе апавесць-фарс "Пакаранне для Ноны", у 2005 годзе выйшаў з друку гістарычны раман "Год 1812", у тым жа годзе ў часопісе "Маладосць" быў надрукаваны гістарычны раман "Велясіты". У 2006 годзе выйшла з друку кніга "Кола Сварога", у якую ўвайшлі раман-рэканструкцыя "Кола Сварога", і апавесць-хранограф "Славянскія князі", эсэ "Вандроўкі ў вырай".

Зінаіда Дудзюк вядомая шырокаму колу чытачоў найперш як паэтка. У 1983 годзе пабачыў свет яе першы зборнік вершаў "Праводзіны птушак", за ім — "Абрысы лета", "Так і не", "Табе", "Падданыя каханія".

Апошнім часам З. Дудзюк адчувае патрэбу адлюстроўваць наш складаны і супярэчлівы свет не толькі ў красным пісьменстве. Сама пісьменніца тлумачыць пашырэнне творчага дыяпазону наступным чынам: "Бываюць такія тэмы, якія нельга раскрыць сродкамі паэзіі. Таму і ўзнікла неабходнасць звярнуцца да прозы".

Раман "Кола Сварога" — першая спроба ў беларускай літаратуры аднавіць цэласную сістэму светабудовы, якую яе ўяўлялі нашы далёкія продкі. Ён складаецца з чатырох частак: "Стварэнне свету", "Сварга", "Дажбог", "Багі і людзі". У першай частцы расказваецца пра нараджэнне першага бога Рода, ад якога пайшлі ўсе славянскія багі. Каб Роду не было адзінока, Усывышні паслаў яму жонку Ладу, разам з якой яны стварылі сонца, месяц, аблокі, глебу, кветкі, травы. У другой частцы паказваецца жыццё на першай зямлі — Сварзе, названай гэтак у гонар бога Сварога. Трэцяя частка твора прысвячаецца Дажбогу і яго сыну Калядзе. Яна найбольш звязана з

народным календаром, тлумачыць сутнасць шматлікіх абрадаў і звычаяў. Мы даведваемся, чаму людзі святкуюць Каляду, свята восені Багач, адзначаюць Радаўніцу. Чацвёртая частка апавядае пра той час, калі багі яшчэ жылі сярод людзей ці наведвалі іх на зямлі.

На пытанне, што змусіла звярнуцца пісьменніцу да славянскай міфалогіі, З. Дудзюк адказвае, што "міфалагічныя ўяўленні і сюжэты займалі значнай месца ў вуснай фальклорнай традыцыі славянскіх народаў, што пасля адбілася і на развіцці літаратурных сюжэтаў". Тут аўтарка прыгадвае такія імёны як А. Пушкін, М. Гогаль, А. Міцкевіч, Я. Баршчэўскі, У. Караткевіч. "Міфалагічныя персанажы, вобразы і сюжэты неаднойчы пераасэнсоўваліся ў літаратуры. Раман "Кола Сварога" — працяг гэтай традыцыі".

Аповесць-хранограф "Славянскія князі" створана на аснове ўспамінаў, што пакінулі нам старажытныя гісторыкі. У візантыйскіх, арабскіх крыніцах згадваецца, што славяне былі мірным народам, займаліся земляробствам і жывёлагадоўляй, але з-за таго, што на іх пачалі нападаць суседзі, вымушаныя былі абараняцца. Старажытны гісторык Пракопій Кесарыйскі паведамляў,

што славянамі не кіраваў адзін чалавек, яны спрадвеку жылі народаўладдзем і таму ў іх шчасце і няшчасце ў жыцці лічылася справай агульнай. Але калі пачалася барацьба з іншаплемнікамі, са славянскага асяроддзя пачалі вылучацца правядыры, якія ўзначальвалі баявыя дружыны. Гэта не выдуманая героі, а сапраўдныя людзі, пра якіх вельмі мала вядома, але чые імёны дайшлі да нас, дзякуючы мудрасці і адвазе, з якой яны адстойвалі незалежнасць сваіх плямёнаў.

У 2005 годзе выйшаў раман "Велясіты", у якім расказваецца пра жыццё славянскіх плямёнаў на Балканах. Аснову твора складае супрацьстаянне славян і Візантыі. Велясіты пакутавалі ад непамернай даніны Візантыі, якая з кожным днём павялічвалася, таму што іх княства межавала з імперыяй, і сюды найчасцей прыходзілі ўзброеныя рамеі. У сакавіку 799 г. славянскі князь Акамір наважыўся зрабіць дзяржаўны пераварот і скінуць з пасады імператрыцу Ірыну. Змова была выкрыта, змоўшчыкі схоплены. Каб умацаваць уладу Канстанцінопаля, Базіліса накіроўвае ў Волас узброеныя рамеі, якія абрабавалі горад, схпілі сыноў Акаміра Веляслава і Драгаміра, адвезлі ў Канстанцінопаль і прадалі ў рабства.

Значным дасягненнем беларускай літаратуры з'яўляецца раман Дудзюк "Год 1812", прысвечаны падзеям вайны 1812 года ў Беларусі. Напісаны з гуманістычным пафасам, твор раскрывае адну з драматычных старонак у жыцці нашага народа. У рамане мы бачым яскравыя, па-мастацку выписаныя карціны ваеннага і мірнага жыцця, мноства каларытна намалёваных персанажаў, розных чалавечых лёсаў. Пісьменніца прапагандае гуманнае стаўленне да чалавечай асобы. Адсюль пракляцце вайне і ўсім, хто яе распаляе. Трагічная і горкая праўда пра вайну і чалавека на вайне выступае як аснова зместу і галоўная праблема, якая па-мастацку даследуецца ў кнізе. Значнасць твору надзе і тое, што Зінаіда Дудзюк адлюстравала лёс духавенства, становішча праваслаўных свя-

тароў, якіх прымуслі прыняць каталіцтва і прысягу на вернасць Напалеону. Адметнасцю рамана з'яўляецца наступнае сцвярдженне: вайна 1812 года для Беларусі не была Айчынай. Барацьбу супраць Напалеона нельга назваць нацыянальна-вызваленчай, бо галоўнай мэтай народа было зберагчы сваю маёмасць і сем'і.

Раман Дудзюк "Год 1812" — значны ўклад у беларускую літаратуру. Ён прасякнуты гуманістычным пафасам, непрыманнем вайны, тут закрываюцца важныя агульначалавечыя праблемы, узнікаюцца філасофскія праблемы смерці і сэнсу чалавечага жыцця, а таксама робіцца спроба стварыць у літаратуры вобразы рэальных гістарычных асоб, такіх як Іван Насовіч і Іван Грыгаровіч.

Талент Дудзюк шматгранны і рознабаковы. Яе пярэ належаць дакументальныя нарысы "Лясы і лесаводы Брэстчыны", "Гады і людзі", эсэ "Шляхамі адвечнага слова (пра беларускую мову ў кантэксце сусветнай цывілізацыі)", трагікамедыя "Бамбавозы", п'еса "Заложнікі шчасця", драматычная паэма "Падданыя каханія" часоў князёўны Ганны Кобрынскай і князя Хведара Бельскага, шмат напісана для дзяцей. На беларускую мову пераклала камедыю Яна Ходзькі "Вызваленая Літва, або Пераход праз Неман", казку Пятра Яршова "Канёк-гарбунок", нізкі вершаў рускіх і ўкраінскіх паэтаў.

Творчасць Зінаіды Дудзюк прасякнута глыбокай любоўю да роднай Беларусі, яе цікавага і такога складанага мінулага. Пісьменніца імкнецца раскрыць перад чытачом багатую і слаўную гісторыю нашай краіны, абудзіць любоў і павагу да яе.

Ганна ЛЫСАЯ

Лёсы людскія

Паважаны. Заслужаны. Ганаровы!

Аляксею Трафімавічу Каўко, былому рэдактару Іванаўскай райгазеты "Чырвоная звязда" (1965—1982), прысвоена высокае званне "Ганаровы грамадзянін Іванаўскага раёна". Шаноўны ветэран, кавалер ордэнаў Чырвонага Сцяга і Айчынай вайны, заслужаны дзеяч культуры, член Саюза пісьменнікаў Беларусі адказаў на пытанні штотыднёвіка "ЛіМ".

— Аляксей Трафімавіч, перш-наперш прыміце шчырыя віншаванні са знакавай падзеяй. Якімі пачуццямі, думкамі жывяце ў гэтыя дні? Узнагарода прыйшла да Вас напярэдадні Дня Незалежнасці...

— О, гэты падзеі і святы вельмі важныя для мяне. Калі вызвалілі Мінск, я быў са сваім 208-м Чырвонапартызанскім палком імя Сталіна ўжо тут, на Палесці, пасля шасцісоткіламетровага маршу з маглёўскіх мясоў на Піншчыну. Мы выконвалі заданне камандуючага 61-й арміяй на ўчастку паблізу Парахонска. Гэта ж якраз працягвалася аперацыя "Баграціён". Па радыёсувязі мы пільна сачылі за падзеямі на фронце. І кожнаму было няўдзячна: ці ўжо вызвалілі яго вёску альбо яго горад? Не памятаю дакладна, ці то ў дзень вызвалення Мінска атрымалі прыёмнае паведамленне, ці ў нейкі наступны дзень, бо хадзілі ж на заданні, але дужа радаваліся, калі пачулі, што сталіца нарэшце наша. Каб вы толькі ведалі, як не хацелася паміраць у гэтыя дні, бо ў нас жа баі яшчэ грывелі. Якраз зноў надарвалася сутычка і пасля бою мы пахавалі 16 нашых баявых таварышаў. Тут табе і радасць вызвалення, і трагедыя. Асабіста я вельмі перажываў смерць свайго аднапалчанина Яфіма Жыгуліна. Варонежца, ён быў першым нумарам кулямётнага разліку, а я другім. Заўсёды побач з ім. Ён быў сапраўдным волатам. І вось мой сябра загінуў.

Пасля было вызваленне Піншчыны, г. зн. і Іванаўшчыны. Быў партызанскі парад у Пінску. Пасля яго тых, хто меней, чым два гады, ваяваў у партызанскіх атрадах, адправілі на фронт, а нас, усяго каля ста чалавек, накіравалі ў Мінск на вучобу. Ву-

чыліся ўсяго два месяцы, і адразу ж накіроўваліся хто старшынёй райвыканкама, хто сельсавета... Я ж патрапіў у сектар прапаганды і друку. Там, што цікава, пазнаёміўся з дзедам Талашом — жывою легендай. Нас пратрымалі ў сталіцы даўжэй за іншых на два тыдні. Пасля гэтага апынуўся ў Малоткавічах (тады гэта быў Жабінскі раён Пінскай вобласці). Пачынаў з нуля. Я ж толькі нядаўна ўбачыў, як выглядаюць шрыфты. А тут і бухгалтэрыю вясці, і газету набіраць-выпускаць. Хапіла клопату.

Самі разумееш, што для мяне гэтыя падзеі — святое. Шкадую, што не дажыў да юбілею шмат хто з маіх сяброў-партызанаў. Гэтым усім і жыву.

— Як успрынялі прысваенне ганаровага звання вашы родныя і блізкія, сябры, суседзі?

— Першаю павіншавала Святлана Іванаўна Маісейчык, старшыня раённага Савета дэпутатаў. Я сябраваў з яе бацькам Іванам Кастанцінавічам, таксама ветэранам Вялікай Айчыннай. Гэта быў заслужаны чалавек. Паважаны ў раёне, а мною — дык асабліва. Свяякі павіншавалі ўсе, не кажучы пра дзяцей. Былы сусед Мікалай Васільевіч Жук, упраўляючы Беларусбанка, не пашкадаваў добрых слоў, Якаў Якаўлевіч Аляксейчык, былы кіраўнік БелТА, з Мінска патэлефанаваў, горача дзякаваў за кнігу "Мая сцэжка"... Карацей кажучы, увагаю не абдзелены.

— Чым жыве сёння Ганаровы грамадзянін раёна? Маю на ўвазе не толькі творчасць, якую вы працягваеце займацца (вось і зараз падрыхтавана да друку ваша гурмазэка, напэўна, працягваеце пісаць успаміны пра вайну, але і паўсядзённае жыццё-быццё.

— Я выпісваю ўсе беларускія літаратурныя часопісы і штотыднёвік "ЛіМ", а таксама раёнку, "Зарю", "Народную трыбуну". Пакуль усё перачытаю, а зрок жа ўжо не той... Гэтая справа займае шмат часу. А яшчэ ж люблю вярнуцца да Коласа, Брыля, Чэхава... Надта люблю гэтых пісьменнікаў. Вось і мінае час за чытаннем ды абдумваннем тэкстаў. Сын Генадзь, падпалкоўнік Савецкай Арміі ў адстаўцы, часцяком забірае мяне на рыбалку ў Моталь альбо Тышкавічы, альбо на опальскія разлівы. Хоць платы, ды налаўлю. А бывае, што і ладных карасёў. Гэта і адпачынак, і свежае паветра, і добрыя ўражанні, і фізічная нагрузка для 87-гадовага чалавека.

— Вашы пажаданні малодшаму пакаленню, якому будаваць далей Беларусь — квітнеючую, заможную, самадэстатковую.

— Якраз не люблю даваць парады. І ўсё ж скажу: будуйце Беларусь міралюбіваю, не варагуіце ні з кім. Але свайго, нацыянальнага, трымайцеся моцна; захоўвайце і множце традыцыі, любіце сваё і ні ў якім разе не цурайцеся роднае мовы. Помніце: не будзе мовы — не будзе ні нацыі, ні дзяржавы. У мяне ўжо дзевяць унучкаў і шасцёра праўнучкаў, дык перш-наперш адрасую гэтыя свае пажаданні-парады ім, а разам з ім і ўсім маладым беларусам.

Шчыра ўдзячны раённай уладзе за тую ўвагу, якую яна надае ўсім ветэранам. І асобя ўдзячнасць — за гэтае ганаровае званне. Няхай яно саслужыць добрую службу і маім калегам — журналістам ды пісьменнікам, і ўсяму раёну.

Анатоль КРЭЙДЗІЧ

Ні для каго не сакрэт, што Вільня і Віленскі край як унікальны поліэтнічны і полікультурны рэгіён цэнтральнай Еўропы, адыгралі найвялікшую ролю ў гісторыі і фарміраванні не толькі беларускай дзяржавы і нацыі, але і яе культуры, літаратуры.

Брама да любых мясцін

Мажліва, паэзія, дзе рэальнае слова здатна перадаць усю гаму часам супярэчлівых пачуццяў і перажыванняў, стала самым папулярным сродкам услаўлення люблага не аднаму пакаленню творцаў горада, які быў не толькі эпіцэнтрам культурніцкага жыцця беларусаў, апірышчам для фарміравання сучасных культуры і мастацтва нашай Радзімы, але паводле меркавання шматлікіх як беларускіх, так і замежных вучоных — калыскай сучаснай беларускай мовы.. Факт, безумоўна, небяспрэсны, але варты ўвагі... Не будзем пералічаць усіх слаўтых асветнікаў і дзеячаў, якія жылі і працавалі ў Вільні, але ад Францішка Багушэвіча да Якуба Коласа нацыянальнай эліце менавіта тут удалося зрабіць вельмі шмат для запачаткавання і распаўсюўкі акадэмічна-навуковай базы літаратурнага варыянта мовы. Тым больш, шаноўнае грамада, якую прынята называць нашаніўцамі, пачувалася ў Вільні зусім не як эмігранты яшчэ з часоў рэвалюцыі 1905 года, а як паўнапраўныя гаспадары.

А колькі каштуе хоць бы вядомая беларуская прымаўка "язык да Вільні давядзе!" Ад мінулых часоў язык многіх вернікаў у пілігрымскім шляху "даводзіў" да Вострай Брамы, а паэтаў — да ўзнёслага радка...

*Мела мама тры сыночкі...
Калядо-калядзе!
Ўсталі яны раносенька...
Калядо-калядзе!
Умыліся бялосенька...
Калядо-калядзе!
Паехалі ў Вільню-места...
Калядо-калядзе!
Выбіраці тры нявесты...
("Калядка", Ашмянскі р-н)*

Дарэчы, прыцягненне народна-эпіграфічнай традыцыі знайшло працяг у XIX стагоддзі на бяздоннай палітры паэзіі рамантызму, які за аснову абраў не свецкую ці рэлігійную, а фальклорна-песенную форму. Да прыкладу, ніводзін з філаматаў-філарэтаў, прадстаўнікоў Першай віленскай паэтычнай пляяды ў новай нацыянальнай літаратуры, не прамінуў вобразаў, як той казаў (а казаў тое Томаш Зан), "найлюбшага сэрцу мяста"... І не дзіўна: амаль усе прадстаўнікі гэтага пакалення гарталіся ў мурах слаўтага Віленскага ўніверсітэта, які лічыўся царскім ўладамі, паводле слоў генерал-губернатора Мураўёва, "осіным гнездом літвінскага (чыгтай — беларускага) сепаратызма і польскаго шовінізма".

Варта прыгадаць і споўненыя непаўторнай віленскай рамантыкай творы сучаснікаў

А. Міцкевіча "Роздум ля руінаў Гедымінавага замка" А. Пётрашэвіча, "Спевы пра даўніх літвінаў" Я. Чачота, "Гербы" А. Ходзькі.

Калі, да прыкладу, для Багдановіча Вільня стала выключным аб'ектам нахнення для напісання ўзнёслай "гарадской" пейзажыстыкі, то паэзія Купалы віленскага перыяду носіць ярка выражаны эмацыяна-пачуццёвы характар, што адлюстравалася ў дэкадэнскай любоўнай лірыцы, прысвечанай Паўліне Мядзёлцы, вобраз якой "лунаў па звільстых віленскіх завулках"...

Увогуле паэтычныя вобразы віленскіх гераінь ад Барбары Радзвіл і Эміліі Платэр, напэўна, найбольш услаўленых беларускімі паэтамі, да нашых часнасці, патрабуюць асобнага даследавання. Але можна смела сцвярджаць, што сама атмасфера горада не можа не абуджаць рамантычных пачуццяў... Калі ў Заходняй Еўропе ёсць Парыж, то на абшарах балтыйска-чарнаморскага рэгіёна такім месцам з'яўляецца, відавочна, Вільня! — горад пяці вялікіх еўрапейскіх культур.

Вось і слаўты М. Танк, юнацтва якога прайшло ў бурях рэвалюцыі у Вільні, для многіх найперш прыгадваецца як аўтар выключных "вільнябаракальных" шэдэўраў.

З майго аналізу віленскай тэматыкі ў беларускай паэзіі вынікае, што самымі папулярнымі вобразамі з'яўляюцца Вежа Гедыміна, касцёл Св. Ганны ды Вострая Брама.

У паэзіі апошніх 20 гадоў актыўна фігуруе вобраз могілак на вуліцы Славянскай (Росу), дзе знайшло супакой не адно пакаленне слаўтых віленчукоў беларускага паходжання.

Усё ж без духоўнай спадчыны Віленшчыны, дзе паэзія з'яўляецца найбольш поўным адлюстраваннем сімвалаў і вобразаў нашай Айчыны, мы не можам успрымаць сябе як паўнапраўнага члена нацыі, таму...

*Вострая Брама, як Брама у Рай,
што Беларуска Нябёснай
завецца,
дзе захаваны Дух цюпны
і сэрца
ісцінаў Божых.
Як ні шукай
іншае брамы да родных мясцін,
дзе Дух Рагімы
у сімвалах Веры,
Вострая Брама
між вечных часін
у Беларусь ёсць
Нябёснай Дзверы!*

Сяргей ПАТАРАНСКІ

Маштаб душы

Паступіла на завочнае аддзяленне Маскоўскага народнага ўніверсітэта мастацтваў, уладкавалася працаваць мастаком-афарміцелем. А ў вольны час пісала карціны. Падчас адпачынакаў арганізавала творчыя паездкі ў Архангельск, Суздаль, Ліпаю, Юрмалу, Адэсу, Феадосію... Брала з сабою палатно ў рулоне, загадзя грунтавала, рабіла на месцы падрамнік і прывозіла з такіх вандроўкаў па дзесяць-дваццаць работ.

Мінск вельмі прыгожы, прызнаецца Галіна Вераб'ева. "Я была ў Ліоне, і не бачыла там асаблівай прыгажосці. Без нашых бярозак там вельмі сумна. У нас усюды характэрна. Увесь горад у кветках і зеляніне, усюды чысціня і парадак. Я лічу, не змагла б жыць без Мінска".

— Ваша асноўная мастацкая пазіцыя ў адносінах да жыцця? У чым бачыце выключнасць погляда мастака на само жыццё? — пацікавіўся я.

— Мастак адрозніваецца ад звычайных людзей. Мы крыху па-іншаму глядзім на жыццё. Я магу галадаць, але твая работа, якая выстаўляю, ніколі не прадам. Развешу і хаджу сярод іх, калі дрэнны настрой, яны мяне сапрацоць. Прыходзяць людзі пасля інсульту і таксама ажываюць сярод маіх карцін. Пішу з натуры. Не пішу з фотаздымкаў. У фотаздымка адсутнічаюць рэфлексіі. Люблю пісаць пейзажы, батанічныя кветкі, вельмі люблю ірысы.

Любы куточак Мінска, ці гэта восень, лета, вясна — настолькі прыго-

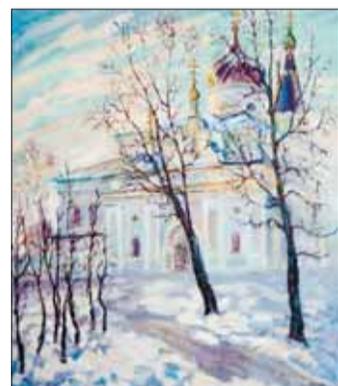
жы, што дзіву даешся. Мастаку можна проста хадзіць па горадзе і пісаць гэтыя бярозкі, завулкі, куточки... У мяне ёсць і "Верхні горад" і "Стары завулчак"... У асноўным усе работы напісаны на Свіслачы, у Лошыцы, у Серабранцы.

— Галіна Піліпаўна, якімі якасцямі павінен валодаць мастак, каб перадаць тое, што бачыць? Што іграе ключавую ролю: душыўны парыв, адметнае бачанне, ці нейкі рух пэндзля? Што першаснае для мастака?

— Усплёск у прыродзе. Імгненне. Вось прайшоў дождж. Толькі гадзіну працягваецца адлюстраванне ў лужынах. Туман, напрыклад, вельмі хутка знікае. Вось гэты ўсплёск прыроды ўзбуджае душу — хапаеш мальберт і пішаеш. Гэтае імгненне, калі я пішу, магчыма і ёсць само жыццё. Таму што ў астатні час хто я? Мьлю бялізну, гатую ежу...

Я хачу сказаць, справа не ў тым, колькі я зраблю, а ў тым, што радуецца душа. Душа радуецца — ідзеш і спываеш, а ногі ледзь валочацца. Зімою апранаю валёнкі, кажух, бяру эпідоўнік ды палатно і пайшла... Але не ляжыць душа да маленькіх карцін, мініяцюр. Душа патрабуе маштабу. Я не ведаю якая ў мяне тэхніка, яна даволі складаная. Тут і мастыхін, і пальцы, і пэндзаль... Усё разам. Ведаецца, я іншы раз думаю, калі б усе пісалі карціны, то жыццё было б значна лепшым.

Падрыхтаваў Анатоль КУДЛАСЕВІЧ

У межах шматлікіх сталічных мерапрыемстваў, прымеркаваных да Свята горада, Гарадская мастацкая галерэя твораў А. Шчамялёва зладзіла персанальную выставу Галіны Вераб'ёвай "Мінск жывапісны".

Самой Галіне Піліпаўне за семдзсят, але яна не па гадах актыўны чалавек. Нарадзілася на Урале (з яе слоў, "паміж дзвюма рэчкамі і дзвюма гарамі, сярод прыроды — і ўсё гэтае характэрна наклала адбітак на душу"). З дваццаці чатырох гадоў жыве ў Мінску, які стаў для яе другой радзімай. На маё пытанне, мастаком якой нацыянальнасці яна сябе адчувае — упэўнена адказала: беларускай.

Усведамленне свайго мастакоўскага прызначэння прыйшло ў трыццаці гадоў (да гэтага паспела папрацаваць і токарам, і рабочым хлебазавода). Але складаная жыццёвая сітуацыя падштурхнула да разумення: трэба сур'ёзна заняцца жывапісам.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анато́ль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

Анато́ль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Уладзімір Дуктаў
Анато́ль Жук
Вольга Казлова
Анато́ль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анато́ль Крэйдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
Юрый Цвяткоў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Аб'екты:

публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і пазіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:

www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылка на "ЛіМ".

Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведамляюць сваё
прозвішча, поўнае імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.

Набор і вёрстка
камп'ютарнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3117
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
19.08.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 4440

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

91770024468001 0 9 3 1

Як з'яўляюцца вялікія нацыянальныя паэты, тыя, што прыносяць сусветную славу свайму народу, узбагачаюць яго духоўную культуру мастацкімі каштоўнасцямі? На такое пытанне цяжка знайсці пэўны адказ. Бо ў кожнага майстра слова шлях у літаратуру складваецца па-свойму. Але што бясспрэчна збліжае таленавітых творцаў, дык гэта глыбокая сувязь з народным жыццём, адчуванне еднасці з родным краем, замілаванасць тымі куточкамі, дзе давляюся спазнаць светлую радасць, надзею, перажыць няўдачы і сумненні. Шчырая, непадробная любоў да людзей працы, да роднай прыроды з'яўляецца невычэрпнай крыніцай натхнення песняроў.

Янка Купала на Магілёўшчыне

для ўдзелу ў сустрэчах з чытачамі.

Была нядзеля, і пасля выступлення і шчырай гутаркі з чытачамі пісьменнік наведаў рынак, куды з'ехаліся сяляне з усяго раёна. Янка Купала не мог не выкарыстаць магчымасці задаволіць сваю даўнюю цягу да рыначнага жыцця, з вялікай цікавасцю і захапленнем аглядаў звезеныя сюды багаці, слухаў каларытную беларускую гаворку, ахвотна завязваў гутаркі з сялянамі.

Некаторыя даследчыкі з ліку мясцовых краязнаўцаў лічаць, што Янка Купала быў у Горках і ў маі 1933 года. Гэты факт выкарыстоўваецца ў музеях, літаратурна-краязнаўчых экспазіцыях і выстаўках, звесткі аб ім паступова праніклі нават у друк. Так, у газеце "Магілёўская праўда" за 1978 год сцвярджалася, што паэт часта з задавальненнем выносіў на суд горацкіх сяброў і таварышаў свае новыя творы. Першым пашчасціла пачуць пра вядомую і папулярную затым паэму "Над ракою Арэсай" студэнтам-рабфакаўцам сельгасакадэміі з вуснаў самога песняра. У час той памятнай сустрэчы Янка Купала прачытаў ім некаторыя раздзелы з новага твора, расказаў аб працы над ім. Захаваўся здымак, на якім Янка Купала сфатаграфаваны ў акружэнні вялікай колькасці людзей — студэнтаў і выкладчыкаў рабфака Горацкай сельгасакадэміі.

Апошні прыезд Янкі Купалы ў Горкі быў 30 чэрвеня 1941 года, калі ён разам з жонкай Уладзіславай Францаўнай эвакуіраваўся на легкавым аўтамабілі з дачы ў Ляўках. У Горках зрабілі кароткі прыпынак, а потым накіраваліся ў вёску Горы.

Неаднойчы лёс закідаваў Янку Купалу і ў Магілёў. Горад займае даволі значнае месца ў творчым лёсе Янкі Купалы. Паэт быў добра знаёмы з яго гісторыяй, з фальклорна-этнаграфічнымі матэрыяламі Магілёўшчыны, некаторыя з іх паслужылі крыніцай для яго мастацкіх твораў. У іх ён неаднаразова называў Магілёў і Магілёўшчыну ў сваіх творах ("Сын і маці", "То не шум баравы", "Кліч да беларускага народа" і многія іншыя).

На жаль, вельмі мала захавалася звестак пра першае наведанне паэтам горада на Дняпры. Вядома толькі, што сюды ён за-

вітаў у чэрвені 1924 года, калі з групай пісьменнікаў выязджаў у творчую камандзіроўку ў розныя гарады рэспублікі. Але жыццёвыя і творчыя дарогі прыводзілі паэта сюды і пазней.

У пачатку 30-х гадоў, а дакладней, у студзені 1933 года, Янка Купала наведаў Магілёў другі раз. Паэт выступаў у актавай зале філфака Магілёўскага педінстытута. Ён з вялікім уздымам і натхненнем прачытаў некалькі вершаў.

У літаратурна-мастацкім часопісе "Запіскі" за 1933 год ёсць такое паведамленне:

"Па запрашэнні Магілёўскага дома Чырвонай Арміі для наладжвання

Неаднойчы лёс закідаваў Янку Купалу і ў Магілёў. Горад займае даволі значнае месца ў творчым лёсе Янкі Купалы. Паэт быў добра знаёмы з яго гісторыяй, з фальклорна-этнаграфічнымі матэрыяламі Магілёўшчыны, некаторыя з іх паслужылі крыніцай для яго мастацкіх твораў. У іх ён неаднаразова называў Магілёў і Магілёўшчыну ў сваіх творах ("Сын і маці", "То не шум баравы", "Кліч да беларускага народа" і многія іншыя).

літаратурнага вечара — сустрэчы з палітычным і камскладам гарнізона выязджала брыгада пісьменнікаў у складзе Янкі Купалы, Цішкі Гартнага, П. Галавача, М. Лужаніна і А. Кучара.

Вечар-сустрэча быў наладжаны 19 студзеня ў Доме Чырвонай Арміі.

20 студзеня адбыўся літаратурны вечар для студэнтаў горада Магілёва.

Зноў у Магілёў Янка Купала наведаўся 5 красавіка 1938 года, калі ў горадзе распачынаў свае гастролі Віцебскі драматычны тэатр (БДТ-II) пастаноўкай спектакля па п'есе Якуба Коласа "У пушчах Палесся". Тады ў зале прысутнічалі Якуб Колас, Янка Купала і Міхась Клімковіч, якія прыязджалі сюды спецыяльна на прагляд пастаноўкі. Аб гэтым факце біяграфіі Янкі Купалы пісалася ў розных газетах, аднак ва ўсіх гэтых крыніцах факт знаходжання паэта ў Магілёве толькі зафіксаваны, падрабязнасці ж яго зусім застаюцца не раскрытымі.

Апошні раз пісьменнік прыехаў у Магілёў у 1938 годзе і наведаў фабрыку штучнага валакна.

Прыкметнае месца ў біяграфіі Янкі Купалы займае Бабруйск. Паэта звязвала з горадам доўгае і моцнае сяброўства. Завязалася яно на пачатку дваццятых гадоў. Вялікую ролю ў станаўленні адыгралі бабруйскія настаўні-

кі, апантантыя прапагандысты Купалавай творчасці.

Упершыню народны паэт наведаў Бабруйск у лютым 1930 года ў сувязі з трохмесячным беларускай культуры. Ён сустракаўся з працаўнікамі горада, выступаў на літаратурных вечарах.

Другі раз Купала прыязджаў у Бабруйск у канцы студзеня 1936 года, каб прыняць удзел у вечары, прысвечаным маючаму адбыццю пленуму праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, які па ініцыятыве Максіма Горкага намечана было правесці ў Мінску.

Аб сустрэчы паэта з бабруйчанамі пісала газета "Звязда": "30 студзеня ў Бабруйску адбыўся вялікі літаратурны вечар, пры-

свечаны надыходзячому пленуму праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР у Мінску. Старшыня праўлення ССПБ тав. Клімковіч зрабіў даклад на тэму — з чым савецкая літаратура БССР прыходзіць да пленума. Народны паэт рэспублікі Янка Купала, паэты Глебка, Аксельрод і іншыя выступілі з чыткай сваіх твораў..."

Вясной і летам 1936 года ў Бабруйску на гастролях знаходзіўся БДТ-II (цяпер тэатр імя Якуба Коласа). Ён рыхтаваў вечар беларускіх вадэвіляў. Ставіліся п'есы "Паўлінка" і "Прымакі" Янкі Купалы і "Пінская шляхта" В. Дуніна-Марцінкевіча. Па просьбе артыстаў тэатра 13 мая 1936 года Янка Купала зноў наведаў Бабруйск, каб аказаць дапамогу ў падрыхтоўцы прэм'еры. Паэт уважліва аглядзеў эскізы мастацкага афармлення, праслухаў музыку, якую напісаў кампазітар М. Кресеў, пабываў на рэпетыцыі, пасля якой даў некалькі парадаў артыстам. Аўтар застаўся задаволены работай артыстаў.

Купала жадаў сфатаграфавана з калектывам тэатра. Здымак быў зроблены на другім паверсе будынка, дзе да нядаўняга часу знаходзіўся Магілёўскі абласны тэатр музкамедыі. Вечар беларускіх вадэвіляў адбыўся 12 чэрвеня 1936 года ў памяшканні тэатра. Янка Купала прысутнічаў на прэм'еры.

Вялікі поспех спадарожнічаў п'есе "Прымакі".

Там жа, у тэатры, у антракце з народным паэтам сустрэліся ўдзельнікі літаратурнага гуртка Дома мастацкага выхавання дзяцей. Янка Купала сардэчна гутарыў з дзецьмі, чытаў ім свой верш "Хлопчык і лётчык".

Прыкметнае месца ў жыцці Купалы займаюць відзіты ў вёсцы Шклоўскага раёна. Цікавыя, напрыклад, яго кантакты з вёскай Александрыя. Размешчаная ўздоўж чыгункі, на самым беразе Дняпра, яна добра праглядалася з акон ляўкоўскай дачы, якая ўзвышалася на вялікім беразе ракі. Вабілі вока ваколіцы вёскі, асабліва шырокі луг, які зялёным дываном расцілаўся на супрацьлеглым пакатым беразе Дняпра. Янка Купала любіў перабірацца на лодцы альбо на пароме ў вёску, завітаць да калгаснікаў у поле ці на сенажаць, сустрэцца са знаёмымі сялянамі, пагутарыць з імі аб справах. Вельмі часта паэт падоўгу знаходзіўся разам з пастухамі каля статку кароў, любіў парыбачыць на беразе Дняпра або проста адпачыць душой сярод цудоўнай прыроды.

Яшчэ адну вёску Шклоўскага раёна, Гарадзішча, пісьменнік наведаў у 1937, 1938 і 1939 гадах. Тут у яго было шмат знаёмых, якія кожны раз ветліва сустракалі Купалу. Пісьменнік размаўляў з жыхарамі вёскі, чытаў ім свае творы, хадзіў рыбачыць. Менавіта тут было напісана некалькі вершаў.

Можна з упэўненасцю сказаць, што зямля Магілёўшчыны дала для творчасці Янкі Купалы спрыяльную глебу. Шмат твораў, напісаных у час наведвання прыгожых куточкаў нашай вобласці, увайшлі ў паэтычную скарбонку паэта.

Народ памятае свайго знакамітага земляка. На Магілёўшчыне яго імем названы вуліцы Магілёва, Асіповіч, Бабруйска, Быхава, Бялыніч, Глуска, Горак, Клімавіч, Крычава, Хоцімска і інш. У многіх гарадах адкрыты мемарыяльныя дошкі ў яго гонар. Іменем Янкі Купалы названы школы, калгасы, бібліятэкі, музеі.

Жыхары Магілёўшчыны могуць па праве ганарыцца, што шэраг старонак купалаўскага жыцця звязаны з гэтай вобласцю.

Таццяна ГРАСЮКОВА